

ความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย โอกาสและความท้าทายต่อยุทธศาสตร์ชาติ
ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙)

โดย

พลตรี กฤษณ์ ลัยวิรัตน์
รองหัวหน้าสำนักปลัดกระทรวงกลาโหม

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๐
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

เรื่อง ความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย โอกาสและความท้าทายต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี
(พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐)

ลักษณะวิชา การทหาร

ผู้วิจัย พลตรี กฤษณ์ ลัยวิรัตน์

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๐

เอกสารวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์และความร่วมมือของไทยและอินเดีย ที่มีความเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) ในประเด็นของโอกาสและความท้าทาย ต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ฯ ให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือของทั้งสองประเทศ ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติฯ โดยมีขอบเขตของการวิจัยที่จะศึกษาถึงสภาพความสัมพันธ์และความร่วมมือของทั้งสองประเทศ ตั้งแต่การสิ้นสุดยุคสงครามเย็นในปี พ.ศ.๒๕๓๔ จนถึงปัจจุบัน และใช้ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย สำหรับวิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลปฐมภูมิได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้อมูลทุติยภูมิได้จากการศึกษาเอกสาร ตำราวิชาการ บทความ แนวคิดและทฤษฎีต่างที่เกี่ยวข้อง และนำมาวิเคราะห์ถึงความเกี่ยวข้อง โอกาส ความท้าทาย และแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศได้สร้างโอกาสต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติฯ เช่น ความสัมพันธ์ด้านการเมือง ด้านความมั่นคง ด้านการทหาร ด้านการศึกษา เป็นโอกาสสำหรับยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงในหลายประเด็นยุทธศาสตร์ ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนในระดับประชาชน ก็เป็นโอกาสสำหรับยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน เป็นต้น สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญคือการมีทัศนคติที่ดีต่อกัน และการมีผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน จะทำให้ความสัมพันธ์มั่นคงยาวนาน

Abstract

Title : Thai-Indian Relation : Opportunities and Challenges to National Strategies during 20 years (2018-2037)

Field : Politics

Name: Major General Kris Laiviratana **Course** NDC Class 60

The purpose of this research was to study the relation and cooperation of Thailand and India that is relevant to National Strategies during 20 years (2018-2037) on issues of opportunities and challenges to drive the strategy to achieve including suggestion to develop the relation and cooperation of the two countries for the benefits

of strategic performance. The scope of the research was to investigate the relation and

cooperation status of the two countries since the end of Cold War in 1991 up to the present and used the draft of National Strategies during 20 years (2018-2037). It was the qualitative research. The primary data were from the interview of qualified people. The secondary data were from studying document, academic texts, articles, concepts and theories involved and then analyzed the relevance, opportunities, challenge, and guidelines to develop the relation and cooperation. The results of the research were found that the relations of the two countries created the opportunities to drive the National Strategy such as the political relation, security, military, and education. It was the opportunity for the National Strategy in many strategic issues, economic relation, cultural relation and exchange in people level. It was also for the National Strategy in creating competitive ability. The important suggestion was to have a good attitude towards each other and equal benefits which will make a stable and long relationship.

คำนำ

ประเทศไทยปัจจุบันภายใต้การบริหารประเทศของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ดำเนินการจัดทำ”ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาประเทศไทยได้วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว” โดยกำหนดทั้งเป้าหมาย วิธีการ เครื่องมือ กรอบเวลา รวมทั้งความสำคัญเร่งด่วนของแต่ละเป้าหมาย ตลอดจนความสัมพันธ์เชื่อมโยง และการสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างยุทธศาสตร์เฉพาะในแต่ละด้านที่จะนำไปสู่เป้าหมายของชาติในภาพรวม

อินเดียเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก จากการที่เป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจเป็นอันดับที่ ๔ ของโลกรองจาก สหรัฐอเมริกา จีนและญี่ปุ่น มีขนาดกองทัพเป็นอันดับที่ ๔ ของโลกรองจาก สหรัฐอเมริกา จีน และรัสเซีย มีประชากรเป็นอันดับ ๒ ของโลกรองจาก จีน ความสัมพันธ์ไทย-อินเดียที่ได้ผูกพันกันมาอย่างยาวนาน ย่อมที่จะส่งผลต่อการบริหารประเทศของรัฐบาลในปัจจุบัน โดยเฉพาะในประเด็นของยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐)

เอกสารวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์และความร่วมมือของไทยและอินเดีย ที่มีความเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) ในประเด็นของโอกาสและความท้าทาย ต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เฉพาะด้านต่างๆให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือของทั้งสองประเทศ ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติฯ ให้บรรลุวัตถุประสงค์

พลตรี

(กฤษณ์ ลัยวิรัตน์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๐

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญแผนภาพ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
ขอบเขตของการวิจัย	๕
วิธีดำเนินการวิจัย	๕
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
คำจำกัดความ	๖
บทที่ ๒ ทฤษฎี แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๙
ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองระหว่างประเทศ	๙
แนวคิดทฤษฎีด้านความมั่นคง	๑๔
แนวคิดเรื่องผลประโยชน์	๑๗
แนวคิดเรื่องการวิเทศน์สัมพันธ์	๒๐
องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ	๒๑
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๖
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๒๘
บทที่ ๓ ความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย และยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)	๒๙
ความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย ในอดีต	๒๙
ความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย ในปัจจุบัน	๓๑
ยุทธศาสตร์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)	๔๒
ยุทธศาสตร์ชาติ ๖ ด้าน	๔๕
สรุป	๕๖

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔	
ความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย โอกาสและความท้าทายต่อยุทธศาสตร์ชาติ	
ระยะ ๒๐ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)	๕๗
โอกาส (Opportunity) ต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)	๕๗
ความท้าทาย (Challenges) ต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ปี	
(พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)	๖๒
สรุป	๖๒
บทที่ ๕	
สรุปและข้อเสนอแนะ	๖๓
สรุป	๖๓
ข้อเสนอแนะ	๖๗
บรรณานุกรม	๖๘
ประวัติย่อผู้วิจัย	๗๐

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒-๑	สมมุติฐานของทฤษฎีการปฏิบัติ	๑๐
๒-๒	สมมุติฐานของทฤษฎีเกี่ยวพัน	๑๑
๒-๓	ทฤษฎีระบบ	๑๒
๒-๔	กรอบแนวคิดของการวิจัย	๒๘

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑. ภูมิหลังของอินเดีย

อินเดียเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียใต้ มีประวัติอันรุ่งเรืองยาวนานมาตั้งแต่อดีตนับแต่อารยธรรมลุ่มน้ำสินธุ เมื่อสามพันปีก่อนคริสตกาล จัดได้ว่าเป็นแหล่งกำเนิดของอารยธรรมอันรุ่งเรืองแห่งหนึ่งของโลก อารยธรรมลุ่มน้ำสินธุเป็นของพวกเขาตราวิเดียน ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองดั้งเดิมของอินเดีย ลักษณะพิเศษของอารยธรรมลุ่มน้ำสินธุ ได้แก่ ความมีระเบียบแบบแผนซึ่งสืบต่อเนื่องมานับพันปี มีการก่อสร้างและการวางผังเมืองอย่างเป็นระเบียบและเป็นแบบเดียวกัน มีการปกครองแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง มีสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่สะดวกสบาย มีสุขอนามัย มีสาธารณูปโภค เช่น ถนน บ่อน้ำ ท่อระบายน้ำ สระอาบน้ำสาธารณะ และยุงฉาง ขนาดใหญ่ นับว่าเป็นความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของคนในยุคนั้น (รักเกียรติ ชุมสารทูล, ๒๕๕๕ : ๘)

เมื่อประมาณ ๑๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล อารยธรรมลุ่มน้ำสินธุถูกทำลายลงโดยการรุกรานของชนเผ่าอารยัน (Aryan) ซึ่งเป็นพวกเร่ร่อนเลี้ยงสัตว์ที่อพยพมาจากตอนใต้ของรัสเซีย พวกอารยันมีความเจริญน้อยกว่าชาวลุ่มน้ำสินธุ แต่มีเครื่องใช้ไม้สอยและอาวุธที่ดีกว่า ตลอดจนรู้จักใช้ม้าในการรบพวกตราวิเดียน จึงตกเป็นเชลยหรือทาสของพวกอารยัน มีชื่อเรียกใหม่ว่าพวก “ทาสยุ” หรือ “มิลักกะ” พวกอารยันที่เข้ามารุกรานอินเดียถูกเรียกว่า พวกอินโด-อารยัน เป็นพวกที่มีรูปร่างใหญ่ ผิวขาว จมูกโด่ง ศีรษะค่อนข้างยาว ผมสีน้ำตาลอ่อน พูดภาษาอินโด-ยูโรเนียน ซึ่งเป็นที่มาของภาษาสันสกฤตและภาษาอื่นๆ

ห้วงเวลาที่ชาวอินโด-อารยัน เข้าปกครองอินเดีย ได้ทำลายอารยธรรมดั้งเดิมแล้วเสริมสร้างสังคมและอาณาจักรของตนเองขึ้นมา เป็นจุดเริ่มของความเจริญของอารยธรรมอินเดียอย่างถาวรต่อมาจนถึงปัจจุบัน ในยุคนี้มีการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม สภาพสังคมเปลี่ยนจากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนกลางมาเป็นทรัพย์สินส่วนตัว อารยันได้สร้างระบบวรรณะขึ้นมาและก่อกำเนิดศาสนาพราหมณ์ ซึ่งนับถือเทพเจ้าสำคัญๆ เช่น พระพรหม พระวิษณุ และพระศิวะ มีศิลปะวรรณคดีที่สำคัญ คือ คัมภีร์พระเวท ตลอดจนมหากาพย์ภารตะและมหากาพย์รามายณะ ราชอาณาจักรที่สำคัญแห่งแรกของชาวอารยัน คือ ราชอาณาจักรมทร พระเจ้าพิมพิสาร เป็นพระมหากษัตริย์ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น (ครองราชย์ ๕๔๐-๔๙๐ ก่อนคริสต์ศักราช)

ประมาณ ๕๐๐-๒๐๐ ปี ก่อนคริสต์ศักราช พระเจ้าจันทรคุปต์แห่งโมริยะ ได้สถาปนาราชวงศ์โมริยะ (Maurya) และทรงใช้นโยบายทำสงครามเพื่อขยายอาณาเขต จนสามารถครอบครองภาคเหนือของอินเดียเกือบทั้งหมด มีราชธานีที่เมืองปาฏลีบุตร ในสมัยนี้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก โดยเฉพาะในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์พุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายไปทั่วทั้งอินเดียและทวีปเอเชีย มีความนิยมสร้างศาสนสถานสำคัญ ๆ เช่น สถูป เมื่อสิ้นสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ประมาณปี ๒๓๒ ก่อนคริสตกาล คนต่างชาติเข้ามาบูรณารานอินเดียทางตะวันตกเฉียงเหนือคือ พวกสะกะ (Saka) และพวกกุษาณะ (Kushana) พวกกุษาณะได้สถาปนาอาณาจักรเข้มแข็งขึ้นในอินเดียภาคเหนือในคริสต์ศตวรรษที่ ๑ และรุ่งเรืองมากเป็นเวลาเกือบ ๒๐๐ ปี ความเจริญสูงสุดอยู่ในสมัยพระเจ้ากนิษกะ ซึ่งครองราชย์ระหว่าง ค.ศ. ๓๘ - ค.ศ. ๑๑๐ ได้มีการส่งสมณทูตไปเผยแผ่พุทธศาสนาในเอเชียกลางและเอเชียตะวันออก (รักเกียรติ ชุมสารพุล, ๒๕๔๕ : ๙)

เมื่อสิ้นราชวงศ์กุษาณะแล้ว อินเดียภาคเหนือก็ไม่สามารถรวมตัวกันได้อีก จนกระทั่งสมัยราชวงศ์คุปตะ (Gupta) ซึ่งมีอำนาจระหว่าง ค.ศ. ๓๒๐ - ค.ศ. ๕๕๐ อยู่บริเวณแคว้นมคธ มีกษัตริย์สำคัญสองพระองค์ ได้แก่ พระเจ้าสมุทคุปต์ (ค.ศ. ๓๓๐ - ค.ศ. ๓๗๕) และพระราชาโฮรส คือพระเจ้าจันทรคุปต์ที่ ๒ (ค.ศ. ๓๗๕ - ค.ศ. ๔๑๓) ผู้ซึ่งสามารถผนวกอินเดียตะวันออกเข้ากับอินเดียทั้งหมด ทำให้อินเดียกลายเป็นจักรวรรดิที่ยิ่งใหญ่ สมัยคุปตะนี้ได้ชื่อว่าเป็นยุคทองของอินเดีย เป็นสมัยที่มีความรุ่งเรืองด้านการค้า ศาสนา ศิลปะ วรรณคดี วิทยาศาสตร์ และปรัชญา ขณะเดียวกันมีการสังคายนาศาสนาฮินดูขึ้นมาใหม่ ทำให้ศาสนาฮินดูเจริญรุ่งเรืองในอินเดีย ในสมัยพระเจ้าจันทรคุปต์อินเดียได้รับอิทธิพลจากกรีก ซึ่งเข้ามายึดครองอินเดียในระยะสั้นโดยมีการติดต่อกับโลกตะวันตกและสร้างแรงบันดาลใจด้านชาตินิยมแก่ชาวอินเดีย

ในปี ค.ศ. ๖๐๐ ชาวอังกฤษเดินทางเข้ามาค้าขายในอินเดีย ตั้งศูนย์กลางค้าขายในนามบริษัทอินเดียตะวันออก โดยได้รับการสนับสนุนจากพระราชินีอลิซาเบธที่ ๑ แห่งอังกฤษ ในการมอบสิทธิให้บริษัทอินเดียตะวันออกได้รับผลประโยชน์อย่างมาก ซึ่งส่งผลให้รัฐบาลอังกฤษตระหนักถึงความสำคัญในการครอบครองอินเดีย ต่อมาจึงยุบบริษัทอินเดียตะวันออก และทำการปกครองอินเดียโดยตรงเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๕๘ โดยออกพระราชบัญญัติอินเดียของอังกฤษขึ้นมา ซึ่งสร้างความไม่พอใจแก่พวกชาตินิยมและประชาชนอินเดียอย่างมาก ซึ่งก็ได้มีความพยายามเรียกร้องเอกราชด้วยวิธีการต่างๆ มาโดยตลอด การดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้ได้เอกราชมีมาตั้งแต่ ปี ค.ศ. ๑๘๘๕ โดยการก่อตั้งพรรคการเมืองชื่อ India National Congress จนกระทั่งถึงปลายสงครามโลกครั้งที่ ๑ รัฐบาลอังกฤษจึงยอมรับว่าการขอปกครองตนเองของอินเดียเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดียได้ดำเนินต่อมาเป็นลำดับ จนถึงการต่อสู้ของมหาตมะคานธี โดยวิธีอหิงสา หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประกอบกับในอังกฤษมีการเลือกตั้งทั่วไปในปี ค.ศ. ๑๙๔๕ ปรากฏว่าพรรคแรงงาน (Labor) ได้รับชัยชนะนายแอตลีได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี และได้แถลงยืนยันรับรองว่าจะกระทำทุกอย่างเพื่อให้อินเดียได้รับเอกราชโดยเร็วที่สุด แต่เนื่องจากเกิดความแตกแยกอย่างรุนแรงระหว่างฝ่ายมุสลิมและฮินดู ลอร์ด หลุยส์ เมท์บัตเตน ผู้สำเร็จราชการอินเดีย เห็นว่าไม่มีทางอื่นนอกจากให้อินเดียแยกเป็นสองประเทศ ได้แก่ อินเดีย และปากีสถาน ซึ่งต่อมาอินเดียก็ได้รับเอกราชจากอังกฤษเมื่อ ๑๕ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๗ โดยมี นายเยาวหาราล เนห์รู เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดีย แต่อินเดียก็ยังคงอยู่ภายใต้เครือจักรภพอังกฤษ มีข้าหลวงใหญ่เป็นผู้สำเร็จราชการ

แผ่นดินแทนกษัตริย์อังกฤษ จนกระทั่งวันที่ ๒๖ มกราคม ค.ศ.๑๙๕๐ อินเดียจึงได้รับเอกราชเต็มรูปแบบ และได้นำเอาระบบการปกครองแบบสาธารณรัฐมาใช้สำหรับปกครองประเทศ ปัจจุบันสาธารณรัฐอินเดียประกอบด้วยรัฐต่างๆ ๒๘ รัฐ และดินแดนที่อยู่ภายใต้การบริหารการปกครองของรัฐบาลกลางอีก ๗ เขต มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ประธานาธิบดีเป็นประมุขสูงสุดของประเทศ นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารของรัฐบาลกลาง (Union Government) แต่ละรัฐมีรัฐบาลของรัฐ (State Government) โดยมีมุขมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ในแต่ละรัฐจะมีผู้ว่าการ (State Governor) ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีทำหน้าที่เป็นตัวแทนรัฐบาลกลาง

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - อินเดีย

ไทย - อินเดีย ต่างมีความผูกพันกันมาอย่างยาวนานในเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา และศาสนา อาจกล่าวได้ว่าไทยได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย และนำมาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทยได้เป็นอย่างดี ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศได้ดำเนินผ่านยุคสมัยต่างๆมาอย่างต่อเนื่อง แม้ในห้วงเวลาที่อินเดียอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ความสัมพันธ์ก็ยังคงใกล้ชิด ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนอินเดียเมื่อปี พ.ศ.๒๔๑๕ และได้ทรงนำสิ่งทีพระองค์ได้พบเห็นมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทย ทั้งเรื่องระบบการศึกษา การปกครอง ธรรมเนียมวิธีการเกษตรของอินเดียการคมนาคม และการสร้างทางรถไฟ เป็นต้น

ไทย-อินเดีย ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับอัครราชทูตเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๙๐ และได้ยกระดับความสัมพันธ์เป็นระดับเอกอัครราชทูตเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๙๔ โดยมี พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ เป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำอินเดียเป็นคนแรก ในช่วงของยุคสงครามเย็น การพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศเป็นไปอย่างมีข้อจำกัด เนื่องจากสภาวะการเมืองของโลกในยุคนั้นแบ่งเป็นสองฝ่ายสองขั้วอย่างชัดเจน ไทยต้องใกล้ชิดกับประเทศตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ส่วนอินเดียก็มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียต

SEATO (South East Asia Treaty Organization) เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่บั่นทอนความสัมพันธ์อันดีระหว่าง ไทย-อินเดีย การที่อินเดียไม่เข้าร่วมกับ SEATO ซึ่งมีประเทศไทยเป็นสมาชิกสำคัญขององค์กรนี้ด้วยข้ออ้างที่ว่าอินเดียมีนโยบายต่างประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดนั้นก็เป็นที่น่าพอใจ แต่โดยความเป็นจริงแล้วอินเดียไม่สนับสนุน SEATO ซึ่งอาจจะมิสาเหตุมาจากการที่ประเทศปากีสถานซึ่งกำลังมีข้อพิพาทกับอินเดียในสมัยนั้นในเรื่องของดินแดนแค้วนแคชเมียร์ เป็นสมาชิกของ SEATO และจากการเป็นสมาชิกดังกล่าวทำให้ปากีสถานได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกอื่นๆ ทั้งทางด้านการทหารและทางการเมือง ซึ่งไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้การสนับสนุนต่อปากีสถานในที่ประชุมระหว่างประเทศหลายๆ ครั้งด้วยกัน ทำให้อินเดียรู้สึกไม่พอใจกับท่าทีของประเทศไทย

ปัญหากัมพูชาก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ขยายช่องว่างของความไม่เข้าใจของทั้งสองประเทศให้มากยิ่งขึ้น ไทยมองว่าอินเดียไม่ได้ยึดหลักการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดอย่างแท้จริง โดยมีความผูกพันใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตเป็นอย่างมาก และยังให้การสนับสนุนต่อรัฐบาลเองสัมพันธ์

ซึ่งมีเวียดนามอยู่เบื้องหลัง และมีโซเวียตให้การสนับสนุนอยู่อีกระดับหนึ่ง ซึ่งไทยเองก็มีความวิตกกังวลต่อการแผ่อิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้เป็นอย่างมาก และเมื่ออินเดียให้การรับรองรัฐบาลระบบเฮอร์ริชของกัมพูชาในสหประชาชาติเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๒๓ จึงเป็นสาเหตุใหญ่ให้สายสัมพันธ์ระหว่างไทย-อินเดียห่างเหินกันอย่างสุดขีด

ต่อมาภายหลังจากสหภาพโซเวียตล่มสลายลงอินเดียได้ปรับเปลี่ยนทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศหันมาร่วมมือกับประเทศในโลกเสรีมากขึ้น และได้นำนโยบาย “มองตะวันออก หรือ Look East Policy” มาเป็นกลไกสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๔ และได้เพิ่มความเข้มข้นขึ้นอีกด้วยการนำนโยบาย “Act East Policy” ออกมาใช้เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๗ ความสัมพันธ์ไทย-อินเดียก็ได้พัฒนาความแน่นแฟ้นขึ้นมาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจการค้าการลงทุน การทหาร และความมั่นคง รวมทั้งการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับต่างๆ

ปัจจุบันประเทศไทยภายใต้การบริหารประเทศของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาประเทศภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว” โดยกำหนดทั้งเป้าหมาย วิธีการ เครื่องมือ กรอบเวลา รวมทั้งความสำคัญเร่งด่วนของแต่ละเป้าหมาย ตลอดจนความสัมพันธ์เชื่อมโยง และการสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างยุทธศาสตร์เฉพาะในแต่ละด้านที่จะนำไปสู่เป้าหมายของชาติในภาพรวม

ความสัมพันธ์กับอินเดียซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในภูมิภาคจากการที่เป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจเป็นอันดับที่ ๔ ของโลกรองจาก สหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น มีขนาดกองทัพเป็นอันดับที่ ๔ ของโลกรองจาก สหรัฐอเมริกา จีน และรัสเซีย มีประชากรเป็นอันดับ ๒ ของโลกรองจากจีน ย่อมมีผลต่อการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ของไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ไทย - อินเดีย ต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี(พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) ในประเด็นของความสัมพันธ์ ความท้าทาย โอกาส และแนวทางการปฏิบัติของไทย สำหรับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) ให้บรรลุเป้าหมาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างไทย-อินเดีย หลังยุคสงครามเย็น
๒. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี(พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) ในบทบาทที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับประเทศอินเดีย เพื่อให้ได้ทราบถึง ความท้าทายและโอกาสที่เกิดขึ้น
๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติของไทย

ขอบเขตการวิจัย

๑. ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงสภาพความสัมพันธ์และความร่วมมือของ ไทย-อินเดีย ตั้งแต่สิ้นสุดยุคสงครามเย็นในปี พ.ศ.๒๕๓๔ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นห้วงเวลาที่อินเดีย เริ่มเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายต่างประเทศ จากที่ใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศสังคมนิยม หันมาร่วมมือกับประเทศในโลกเสรีมากขึ้น

๒. จะใช้ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) เป็นกรอบในการ ศึกษาวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ การวิจัยจากเอกสารเป็นหลัก (Documentary Research) และจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัย

๑. แหล่งข้อมูลในการวิจัย

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ หรือผู้ที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเอกสาร ตำราวิชาการ บทความ รายงานวิจัย และเอกสารทางราชการที่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลด้านการ ต่างประเทศ ด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศ รวมทั้งแนวคิด ทฤษฎีด้านความมั่นคง และแนวคิดทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Scheduled Interviews) เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงและเปิดโอกาสให้ผู้รับการสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นหรือ อธิบายแนวความคิดของตนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ ทั้งนี้คำถามของผู้รับการสัมภาษณ์ จะแตกต่างกันไปตามบทบาทและหน้าที่ของผู้รับการสัมภาษณ์แต่ละคน

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยจะประสานกับผู้รับการสัมภาษณ์ก่อน เพื่อทำความเข้าใจ กับผู้รับการสัมภาษณ์ ให้ทราบถึงความเป็นมา และวัตถุประสงค์ของงานวิจัย หลังจากนั้นจะส่ง แบบสัมภาษณ์ไปทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) เพื่อให้ผู้รับการสัมภาษณ์ได้มีเวลาคิดใคร่ครวญ ก่อนจะตอบแบบสัมภาษณ์

๓.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ ในการสำรวจเอกสาร ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กับปัญหางานวิจัยจาก เอกสาร รายงาน ตำราทางวิชาการ รวมทั้งรายงานการวิจัยต่างๆ จากทั้งห้องสมุด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากระบบ Internet

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้จากทั้งสองแหล่ง ผู้วิจัยจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่ออธิบายให้ทราบถึงความเกี่ยวข้อง ความท้าทาย โอกาส และแนวทางการปฏิบัติของไทย สำหรับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) ให้บรรลุเป้าหมาย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ได้ทราบถึงความสัมพันธ์ความร่วมมือระหว่างไทย-อินเดียในด้านต่างๆ
๒. ได้ทราบถึงยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) ในบทบาทที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับประเทศอินเดีย
๓. ได้ทราบถึงความท้าทายและโอกาสที่ความสัมพันธ์ไทย-อินเดียมีต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)
๔. ได้ทราบถึงแนวทางการปฏิบัติของไทยที่จะเกื้อกูลต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) ให้บรรลุเป้าหมาย

คำจำกัดความ

ความสัมพันธ์ด้านการทหาร	หมายถึง	การที่ประเทศคู่สัมพันธ์ใช้ศักยภาพด้านการทหารที่ตนเองมีอยู่ เข้ามามีกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจความร่วมมือความเป็นมิตรไมตรีต่อกัน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวสามารถกำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติ ได้แก่ การทูตทหาร การแลกเปลี่ยนทางการศึกษา การแข่งขันกีฬาทางทหาร การแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำทางทหาร การลาดตระเวนร่วม การฝึกซ้อม การจัดทำยุทธศาสตร์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านความมั่นคง เป็นต้น
ยุทธศาสตร์	หมายถึง	การมองปัญหาและการเตรียมการในวิธีที่จะแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล เป็นกรอบความคิดที่จะชี้ทิศทางให้ทราบถึงสภาพแวดล้อมที่น่าจะเป็นไปในอนาคต, เป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุถึง, วิธีการที่จะไปสู่เป้าหมายนั้น รวมทั้งการใช้ทรัพยากรและเครื่องมือที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นอย่างไร

ผลประโยชน์ชาติ	หมายถึง ความปรารถนาที่ชาติต้องการบรรลุถึงในระยะยาว มีลักษณะที่สอดคล้องกับธรรมชาติของความเป็นรัฐชาติ ผลประโยชน์ชาติมีความสำคัญต่อความอยู่รอดความเป็นเอกราชบูรณภาพแห่งอาณาเขต ความมีเกียรติภูมิของประเทศ ความมั่นคงปลอดภัยและสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ
APEC (Asia – Pacific Economic Cooperation)	หมายถึง เป็นกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเขตเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิก ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๒ เพื่อตอบสนองต่อภาวะการณ์พึ่งพาทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น และเพื่อถ่วงดุลอำนาจทางเศรษฐกิจของกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่างๆ โดยเฉพาะสหภาพยุโรป นอกจากนี้ในเอเปค ยังสนับสนุนอุดมการณ์การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจแบบเปิด และส่งเสริมระบอบการค้าพหุภาคี ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้น ๒๑ ราย ประกอบด้วยมหาอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย จีน ญี่ปุ่น รวมทั้งสมาชิกอาเซียน และมีประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจในอเมริกาเหนือและใต้ร่วมอยู่ด้วย
ASEAN (Association of Southeast Asian Nations)	หมายถึง สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค อำนวยความสะดวกสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงปลอดภัยทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้น ๑๐ ประเทศ และมีประเทศคู่เจรจาอีก ๙ ประเทศซึ่งมี อินเดีย รวมอยู่ด้วย
ARF (ASEAN Regional Forum)	หมายถึง เป็นการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศคู่เจรจาของอาเซียน (ASEAN Dialogue Partner) ปัจจุบันมีสมาชิก ๒๒ ประเทศกับ ๑ กลุ่ม (สหภาพยุโรป) ARF เป็นเวทีปรึกษาหารือเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงระดับพหุภาคีในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และพัฒนาแนวทางการดำเนินการทางการทูตเชิงป้องกัน (Preventive

Diplomacy) ที่มุ่งป้องกันการเกิดและขยายตัวของความขัดแย้ง โดยใช้มาตรการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน

BIMST-EC (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation)

หมายถึง กรอบความร่วมมือเศรษฐกิจ บังกลาเทศ-อินเดีย-พม่า-ศรีลังกา-ไทย เป็นกรอบความร่วมมือระหว่าง ๗ ประเทศ คือ บังกลาเทศ ภูฏาน อินเดีย พม่า เนปาล ศรีลังกา และไทย เป็นเวทีเชื่อมประสานนโยบาย Look East ของกลุ่มประเทศเอเชียใต้กับนโยบาย Look West ของไทย และเป็นกลไกหนึ่งที่ส่งเสริมโอกาสด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างไทยกับภูมิภาคเอเชียใต้

MGC (Mekong – Ganga Cooperation)

หมายถึง เป็นกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศในอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขงกับประเทศในลุ่มแม่น้ำคงคา ประกอบด้วยสมาชิก ๖ ประเทศ คือ ไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และอินเดีย มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างและเชื่อมโยงความร่วมมือ ๔ สาขา ประกอบด้วย การท่องเที่ยว วัฒนธรรม การศึกษา การคมนาคมและขนส่งโดยแรกเริ่มเรียกว่า กรอบความร่วมมือลุ่มน้ำคงคา – สุวรรณภูมิ – ลุ่มแม่น้ำโขง (Ganga-uwannaphumi-Mekong Cooperation) และภายหลังจึงเปลี่ยนเป็นชื่อที่เรียกอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ MGC จะมุ่งเน้นความร่วมมือ ๔ สาขา

บทที่ ๒

ทฤษฎี แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ไทย – อินเดีย ความท้าทายและโอกาสต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี” ผู้วิจัยได้ศึกษา ทฤษฎี แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

๑. ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองระหว่างประเทศ
๒. แนวคิดและทฤษฎีด้านความมั่นคง
๓. แนวคิดเรื่องผลประโยชน์ของชาติ
๔. แนวคิดเรื่องการวิเทศสัมพันธ์
๕. องค์การความร่วมมือในภูมิภาค
๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๗. กรอบแนวคิดของการวิจัย

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองระหว่างประเทศ

ทฤษฎีที่นักวิชาการในสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสร้างขึ้นนั้นไม่ได้เป็นทฤษฎีแบบอนุมาน (Deductive Theory) ที่เราจะสามารถอนุมาน (Deduce) ข้อสรุปและสมมติฐานตามหลักที่ว่าด้วยเหตุและผล (Logic) ได้จากถ้อยแถลงของทฤษฎีนั้น ทฤษฎีที่นักวิชาการสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสร้างขึ้นนั้นมีลักษณะเป็นกึ่งทฤษฎี (Quasi Theory) ทั้งนี้ก็เพราะว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีลักษณะเช่นเดียวกับวิชาอื่น ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ มีตัวแปรมากมายที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์จึงทำให้ยากต่อการสร้างทฤษฎีตามแบบวิทยาศาสตร์กายภาคการสร้างทฤษฎีในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างให้การศึกษาวิชานี้มีระเบียบแบบแผน และกฎเกณฑ์เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในเหตุการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อช่วยให้สามารถทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้า และทำให้สามารถควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้ดำเนินไปตามวิถีทางที่ถูกต้อง (ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ, ๒๕๓๑ : ๒๗)

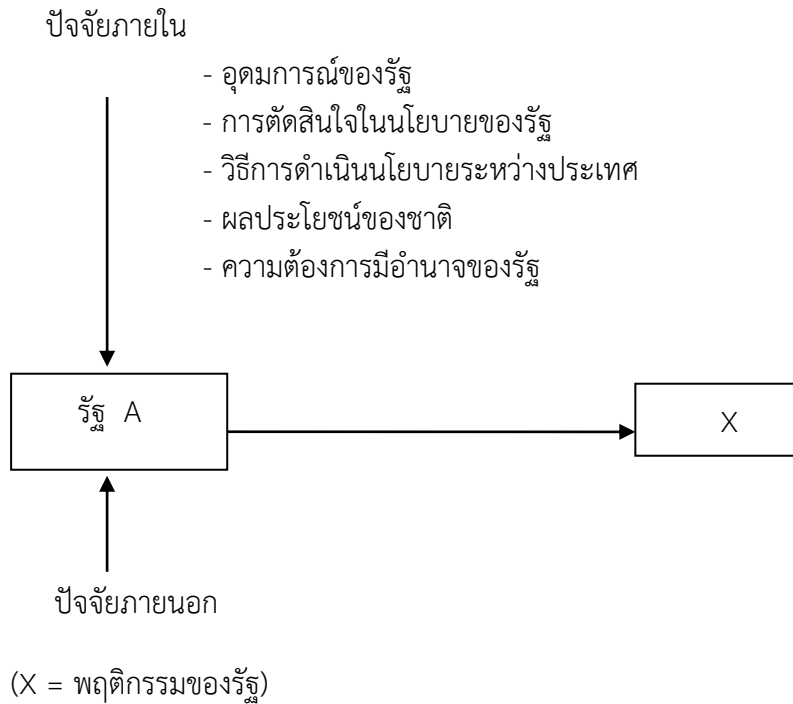
ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะขอยกทฤษฎีสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองระหว่างประเทศ ๕ ทฤษฎี ได้แก่คือ ทฤษฎีปฏิบัติการ (Action Theory) ทฤษฎีเกี่ยวพัน (Linkage Theory) ทฤษฎีดุลอำนาจ (Balance of Power Theory) ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ทฤษฎีเกมส์ (Game Theory) และทฤษฎีการตัดสินใจ (Decision Making Theory)

๑. ทฤษฎีปฏิบัติการ (Action Theory)

ทฤษฎีปฏิบัติการมีสมมติฐานว่าการที่รัฐใดรัฐหนึ่งกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปก็เพราะแรงกระตุ้นซึ่งเป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง แต่ทฤษฎีการการปฏิบัติอธิบายถึงปัจจัยภายในมากกว่าปัจจัยภายนอก เช่น ความต้องการที่จะรักษาผลประโยชน์ของชาติการตัดสินใจในนโยบาย

ของรัฐ วิถีทางที่รัฐและผู้ตัดสินใจของรัฐดำเนินนโยบายต่างประเทศ อุดมการณ์ของรัฐ และความต้องการมีอำนาจของรัฐ เป็นต้น (ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ, ๒๕๓๒ : ๒๗-๒๘) ตามที่แสดงไว้ในแผนภาพที่ ๒-๑

แผนภาพที่ ๒-๑ : สมมติฐานของทฤษฎีการปฏิบัติ

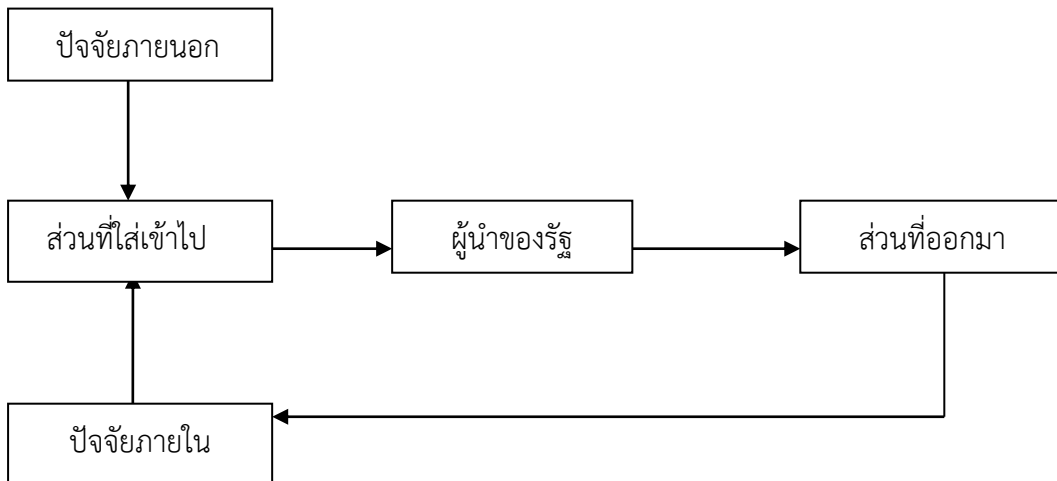

ที่มา : ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : ทฤษฎีและพฤติกรรม, ๒๕๖๐

๒. ทฤษฎีเกี่ยวพัน (Linkage Theory)

ทฤษฎีนี้อธิบายความเกี่ยวพันกันระหว่างการเมืองระหว่างประเทศและการเมืองภายในของประเทศต่าง ๆ ในแง่ที่ว่าปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศไม่เพียงแต่เกิดจากผลของปรากฏการณ์ทางการเมืองภายในของประเทศต่าง ๆ แต่ยังสามารถจะก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางการเมืองภายในของประเทศต่าง ๆ ได้อีกด้วย ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของรัฐ โดยถือว่าทั้งสองปัจจัยต่างมีส่วนกระตุ้นหรือผลักดันให้รัฐกระทำหรือนำนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งมาใช้ในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ปัจจัยภายในและภายนอกของรัฐเปรียบเสมือนส่วนที่ใส่เข้าไป (Input) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้นำของรัฐ (Decision Maker) เมื่อส่วนที่ใส่เข้าไปผ่านกระบวนการกลั่นกรองพิจารณา (Conversion Process) โดยผู้นำของรัฐหลายขั้นตอนแล้ว (ในแต่ละประเทศกระบวนการกลั่นกรองนี้อาจเหมือนกันหรือแตกต่างกันออกไปสุดแล้วแต่ชนิดของระบบทางการเมือง) ก็จะได้ส่วนที่เป็นผลออกมา (Outputs) (ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ, ๒๕๓๒ : ๓๒-๓๓) ดังที่แสดงไว้ในแผนภาพที่ ๒-๒

แผนภาพที่ ๒-๒ : สมมติฐานของทฤษฎีเกี่ยวพัน

ที่มา : ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : ทฤษฎีและพฤติกรรม, ๒๕๖๐

๓. ทฤษฎีดุลอำนาจ (Balance of Power Theory)

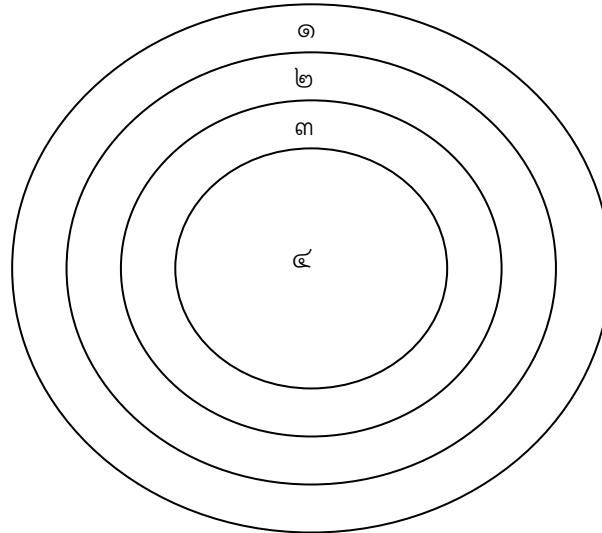
ทฤษฎีนี้ถือว่าโลกประกอบด้วยรัฐมีจำนวนกว่า ๑๔๐ ประเทศ มีคุณภาพของพลังต่าง ๆ ซึ่งถ้าหากไม่มีดุลภาพดังกล่าวในโลกแล้ว ซึ่งสันติภาพก็ไม่อาจจะเกิดขึ้นได้ ทฤษฎีนี้ถือว่าสถานการณ์ระหว่างประเทศมีอิทธิพลสำคัญมากต่อประเทศต่าง ๆ และถือว่ามีส่วนผลักดันให้รัฐกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งลงไป

ทฤษฎีนี้ตั้งสมมติฐานว่าถ้าหากสถานการณ์ระหว่างประเทศเป็นไปในรูปที่รัฐแต่ละรัฐ หรือกลุ่มรัฐแต่ละกลุ่มมีอำนาจทัดเทียมกันแล้ว การรุกรานซึ่งกันและกันก็จะเกิดได้ยาก เพราะไม่แน่ใจว่าตนจะเป็นฝ่ายชนะ นอกจากนี้ นักทฤษฎีดุลแห่งอำนาจเชื่อว่าการที่รัฐกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อรัฐอื่น ๆ หรือมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างใดอย่างหนึ่งต่อการกระทำของรัฐอื่น ๆ นั้น ส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการ ๒ ประการ ได้แก่ ความต้องการที่จะรักษาไว้ซึ่งอำนาจและอิทธิพล และความต้องการที่จะให้ได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพล (ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ, ๒๕๓๒ : ๓๔)

๔. ทฤษฎีระบบ (Systems Theory)

ทฤษฎีนี้อธิบายว่าโลกอันประกอบไปด้วยประเทศใหญ่น้อยนั้นเป็นระบบใหญ่ ซึ่งเรียกว่าระบบโลกหรือระบบระหว่างประเทศ (International System) ซึ่งประกอบด้วยระบบรองอีกหลายระบบ (Sub - System) ดังที่แสดงไว้ในแผนภาพที่ ๒-๓

แผนภาพที่ ๒-๓ : ทฤษฎีระบบ

ระบบที่ ๑ = ระบบโลก (International System)

ระบบที่ ๒ = ระบบรองในระดับระหว่างประเทศ (Sub-International System)

ระบบที่ ๓ = ระบบแห่งชาติ (National System)

ระบบที่ ๔ = ระบบรองแห่งชาติหรือระบบภายในแต่ละชาติ (Sub-National System)

ผู้มีบทบาทหรือตัวกระทำ (Actors) ในระบบที่ ๑ ๒ และ ๓ นั้นได้แก่รัฐและองค์การระหว่างประเทศ เช่น ถ้าในระดับโลกคือระบบที่ ๑ ได้แก่ องค์การสหประชาชาติ ระบบที่ ๒ ก็คือ องค์การในส่วนภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งองค์การด้านการทหาร และองค์การทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การเมือง ระบบที่ ๓ ก็คือประเทศหรือรัฐ ระบบที่ ๔ ที่เป็นระบบที่เล็กที่สุด ซึ่งจะได้แก่ พรรคการเมือง ผู้นำพรรครัฐบาล ระบบเศรษฐกิจและสังคมภายใน กลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มผลักดัน

นักทฤษฎีระบบเชื่อว่าเมื่อใดที่ระบบโลกมีการเปลี่ยนแปลง ระบบรองลงมาก็จะต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย มิฉะนั้นแล้วความสัมพันธ์ระหว่างระบบโลกกับระบบรองจะยุ่งยากทันทีและยังมีความเชื่ออีกว่าการที่ประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปก็เพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ (ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ, ๒๕๓๒ : ๓๕-๓๖)

๑. ต้องการรักษาระบบที่ตนเห็นว่าดีให้คงอยู่ไว้

๒. ต้องการแสดงบทบาทในระบบที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

๓. ต้องการสร้างระบบมาใหม่ตามที่ตนต้องการ

๕. ทฤษฎีเกม (Game Theory)

ทฤษฎีเกมอธิบายว่าการเมืองภายในประเทศหรือการเมืองระหว่างประเทศก็ต่างก็มีลักษณะคล้ายเกมชนิดหนึ่งซึ่งมีการแข่งขัน (Competition) และในการแข่งขันนี้จะต้องมีผู้แสดงบทบาทหรือตัวกระทำ (Actors) ตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยผู้แสดงเหล่านั้นจะต้องเป็นผู้มีเหตุผล

ในการเลือกใช้ยุทธศาสตร์ (Strategy) หรือยุทธวิธีที่อำนวยความสะดวกประโยชน์ต่อตนมากที่สุดและในกรณีที่ต้องเผชิญกับการสูญเสียซึ่งไม่อาจจะทนต่อไปได้ ผู้แสดงจะต้องยอมแพ้ในทันที ถ้าผู้แสดงไม่มีเหตุผลโดยไม่ยอมแพ้ก็จะมีผลทำให้การทำนายของทฤษฎีนี้ผิดทันที (ศิริโรจน์ ภาคสุวรรณ, ๒๕๓๒ : ๓๘)

ทฤษฎีเกมที่ใช้คือแนวทางเกมศูนย์ (Zero Sum Game) และแนวทางเกมไม่ศูนย์ (Non-zero Sum Game) ซึ่งอาจจำแนกออกเป็น เกมบวก (Positive Sum Game) และเกมลบ (Negative Sum Game) (พีรพงศ์ ไวกาสี, ๒๕๔๘ : ๑๙-๒๐)

ทฤษฎีเกมศูนย์ (Zero Sum Game) หมายถึงแนวทางในการตัดสินใจว่าต้องมีผู้ได้ (Winner) และผู้เสีย (Looser) ผู้ตัดสินใจที่จะเล่นเกมนี้จะต้องมีการประเมินอำนาจต่อรอง และต้องมีความมั่นใจว่าตนเองนั้นมีอำนาจตัดสินใจสูงกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ในวงไพ่ ถ้ามีผู้ได้ ๓๐๐ บาท จะต้องมีการเสียรวมกันแล้ว ๓๐๐ บาท ดังนั้น บวก ๓๐๐ รวมกับ ลบ ๓๐๐ จึงเท่ากับศูนย์

ทฤษฎีเกมลบ (Negative Sum Game) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีเกมประเภทไม่ศูนย์ (Non-zero Sum Game) หมายถึงกรอบการตัดสินใจบนพื้นฐานที่ว่าถ้าเมื่อใดผลการตัดสินใจนั้นจะทำให้ผู้ตัดสินใจทุกฝ่ายเป็นผู้เสีย ผู้ตัดสินใจนั้นจะหลีกเลี่ยงการตัดสินใจดังกล่าว ตัวอย่างคือ นาย ก กับ นาย ข มีการเจรจาต่อรองกัน แต่ในที่สุดก็ทะเลาะกันทำให้การเจรจาต่อรองล้มเหลว และทำให้ธุรกิจของทั้งสองฝ่ายต่างพังทั้งคู่ เพราะนาย ก ซื้อวัตถุดิบจากนาย ข ซึ่งมีราคาถูกและหาซื้อจากที่อื่นไม่ได้ ทำให้ นาย ก มีความได้เปรียบคู่แข่ง ในขณะที่นาย ข ต้องพึ่งนาย ก ซึ่งเป็นลูกค้ารายใหญ่ ซึ่งถ้า นาย ก ไม่ซื้อวัตถุดิบ นาย ข ก็ขาดทุน ทฤษฎีเกมลบ ก็จะอธิบายพฤติกรรมของนาย ก และ นาย ข ในอนาคตว่าจะต้องกลับมาเจรจากันใหม่ และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการเจรจาด้วยความจำเป็นของการหลีกเลี่ยงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับทั้งสองฝ่าย (จุลชีพ ชินวรรณ, ๒๕๔๗ : ๒-๕)

ทฤษฎีเกมบวก (Positive Sum Game) ซึ่งมีหลักการสำคัญที่อธิบายการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุและผลว่าผู้ตัดสินใจจะต้องพยายามหาแนวทางที่ได้ทั้งคู่ (Win-Win) ทางออกในการตัดสินใจของทุกฝ่ายคือการประเมินสถานการณ์ของตนเองและของอีกฝ่ายหนึ่งหรือหลายฝ่ายก็ได้และหาแนวทางที่จะมีจุดพบกันของผลประโยชน์ของทุกฝ่ายที่เรียกว่า “เกมบวก” (Positive Sum Game) จุดที่เป็นเกมบวกนั้นย่อมเป็นจุดรวมของการหักลบผลประโยชน์และต้นทุนของแต่ละฝ่าย โดยมีข้อสรุปว่าการหักลบของแต่ละฝ่ายมีผลบวก (Positive) มากกว่าผลลบ และแน่นอนในทางปฏิบัติบางฝ่ายย่อมมีมากกว่าบางฝ่าย ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับอำนาจต่อรองหรือความฉลาดและข้อมูลของแต่ละฝ่าย บางคนที่มีอำนาจต่อรองน้อยแต่เข้าใจฝ่ายตรงข้ามและมีข้อมูลมากกว่าก็อาจจะได้ผลประโยชน์สูงกว่าฝ่ายตรงข้ามซึ่งแม้จะมีอำนาจต่อรองในความเป็นจริงมากกว่าก็ได้ อย่างไรก็ตามการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ย่อมไม่ได้หมายถึงอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้เสีย เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นจะเข้าใจกรอบเกมศูนย์ แต่ในทฤษฎีเกมบวก ผลได้อาจจะไม่เท่ากันแต่ทุกฝ่ายสรุปหักลบแล้วต้องเป็นผู้ได้

ทฤษฎีการตัดสินใจ (Decision Making Theory)

ทฤษฎีการตัดสินใจนั้นเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และเช่นเดียวกับทฤษฎีเกมถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ในระบอบประธานาธิบดีหรือระบอบกึ่งประธานาธิบดี ในกรอบทฤษฎีการตัดสินใจดังกล่าวนี้ยังอาจจำแนกย่อยออกเป็นทฤษฎีการตัดสินใจ “บนพื้นฐานของกฎหมาย (Legal Approach)” และ “บนพื้นฐานของพฤติกรรม (Behavioral Approach)” ในกรอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของกฎหมาย

หมายถึง การพิจารณาการตัดสินใจตามบทบัญญัติที่กฎหมายระบุไว้ กล่าวคือ กฎหมายจะระบุอำนาจหน้าที่ว่าผู้มีส่วนในการตัดสินใจในนโยบายต่างประเทศคือสถาบันใด เช่น การแบ่งหน้าที่ระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศ นายกรัฐมนตรี และรัฐสภา เป็นต้น ในแนวทางเชิงพฤติกรรมศาสตร์จะอธิบายว่าในการดำเนินนโยบายต่างประเทศนั้นแม้กฎหมายจะระบุไว้อย่างไรผลของการตัดสินใจอาจไม่ได้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในกฎหมาย ทั้งนี้ อาจจะขึ้นอยู่กับอำนาจต่อรองทางการเมืองของผู้มีส่วนในการตัดสินใจ เช่น ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีในระบบรัฐสภาขาดความรู้ในด้านการต่างประเทศ หรือในกรณีที่รัฐมนตรีต่างประเทศเป็นผู้นำของกลุ่มสำคัญในพรรค ย่อมทำให้อำนาจต่อรองกับนายกรัฐมนตรีในกรณีดังกล่าว อำนาจในการตัดสินใจในนโยบายต่างประเทศในทางความเป็นจริงอาจอยู่กับตัวรัฐมนตรีต่างประเทศ แทนที่จะอยู่กับตัวนายกรัฐมนตรีตามขั้นตอนทางกฎหมาย

ทฤษฎีการตัดสินใจอีกประเภทหนึ่งจะเน้นทางด้านจิตวิทยา กล่าวคือ เป็นการศึกษา จิตวิทยาและทัศนคติของผู้ตัดสินใจในกรอบดังกล่าวว่าจะอธิบายว่านโยบายต่างประเทศจะเกิดจากลักษณะความคิดหรืออุดมการณ์ของผู้นำเป็นสำคัญ และถือเป็น “ปัจจัยนำเข้า (Input)” ในระดับหนึ่ง แม้จะไม่ใช่อัยเปอร์เซ็นต์ก็ตาม (จุลชีพ ชินวรโรณ, ๒๕๔๗ : ๕-๗)

แนวคิดและทฤษฎีด้านความมั่นคง

ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความมั่นคงนั้นโดยทั่วไปจะเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทหาร การสู้รบหรือการสงครามเท่านั้น พงษ์ พงศ์สุวรรณ (๒๕๓๖ : ๔๑ - ๔๒) แสดงความเห็น ว่าความเข้าใจเช่นนั้นอาจเป็นความจริงในสมัยก่อน เพราะภัยคุกคามที่จะมีผลกระทบต่อประเทศชาติได้ ก็คือ การรุกรานด้วยกำลังทหารของชาติที่เหนือกว่าเพื่อยึดครองหรือบีบบังคับให้ประเทศอื่นปฏิบัติตามความต้องการของประเทศตน หากประเทศใดมีกำลังทหารเข้มแข็ง มีการฝึกมาอย่างดี มีขวัญ กำลังใจในการต่อสู้ รวมทั้ง มีผู้นำที่พหุทัศนะมีความสามารถก็จะสามารถป้องกันรักษาเอกราชและความมั่นคงปลอดภัยของชาติไว้ได้ ดังนั้น จากความเข้าใจดังนี้จึงทำให้มองดูเหมือนว่าความมั่นคงของชาติขึ้นอยู่กับกำลังอำนาจทางทหารเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังได้แสดงความเห็นต่อไปอีกว่า การศึกษาเรื่องความมั่นคงนั้นไม่ควรจะจำกัดอยู่เฉพาะในด้านการทหารเท่านั้น เพราะสถานการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และกำลังทหารก็เป็นเพียงองค์ประกอบอย่างหนึ่งของพลังอำนาจแห่งชาติเท่านั้น จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ความมั่นคงแห่งชาติ ควรจะพิจารณาให้ครอบคลุมปัจจัยด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น การเมืองเศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น

ในการศึกษาความหมายของความมั่นคงแห่งชาติ วิชัย ชูเชิด (๒๕๔๔ : ๑๓) พบว่ามีบุคคล สถาบันการศึกษา และหน่วยงานด้านความมั่นคงจำนวนมากได้ให้นิยามความหมายของความมั่นคงแห่งชาติไว้หลากหลายแตกต่างกันออกไป โดยให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในด้านที่ผู้สนใจ และยังขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความมั่นคงในขณะนั้นด้วย อย่างไรก็ตาม นิยามความหมายของความมั่นคงแห่งชาติที่แตกต่างกันนั้น สอดคล้องกับแนวความคิดของ พงษ์ พงศ์สุวรรณ (๒๕๓๖ : ๔๓) กล่าวคือ ความมั่นคงแห่งชาติเป็นการศึกษาหลายมิติ เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของประชาชน รัฐชาติหรือประเทศ และเกี่ยวกับการใช้พลังอำนาจของชาติในการเอาชนะภัยคุกคาม หรือการป้องกันผลประโยชน์แห่งชาติ

พลังอำนาจของชาติ คือ การเมืองภายในประเทศ การเมืองระหว่างประเทศ เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การทหาร และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการพลังงานและสิ่งแวดล้อม เมื่อมีการกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติก็จะกำหนดเป็นนโยบาย ๖ ด้าน ตามองค์ประกอบดังกล่าว (ฐิตินันท์ ธีญญสิริ, ๒๕๔๐ : ๑๑)

บุซาน (Buzan ๑๙๘๓ : ๒๔๕ อ้างถึงใน ฐิตินันท์ ธีญญสิริ, ๒๕๔๐ : ๑๒) วิเคราะห์ระดับของความมั่นคงว่าสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล (Individual Security) ระดับชาติ (National Security) และระดับระหว่างประเทศ (International Security) พร้อมทั้งกล่าวว่าแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงจะต้องมองในภาพรวมให้เห็นว่าความมั่นคงทั้ง ๓ ระดับ มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น การพิจารณาความมั่นคงในระดับใดระดับหนึ่งได้อย่างถ่องแท้จะต้องพิจารณาความสัมพันธ์กันอีก ๒ ระดับด้วย หากจะพิจารณาเฉพาะความมั่นคงในระดับใดระดับหนึ่งอย่างเป็นเอกเทศ ก็จะได้แนวความคิดที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง

จูลซีฟ ชินวรโรน (๒๕๔๗ : ๖๑-๖๓) กล่าวว่าความมั่นคง (Security) เป็นแนวคิดที่สำคัญอีกแนวคิดหนึ่งในวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยทั่วไปมักหมายถึงความเป็นอิสระหรือสถานะปลอดจากภัยคุกคามต่อคุณค่าที่สำคัญ ในระยะแรก ๆ แนวคิด “ความมั่นคง” ก็ได้รับอิทธิพลจากสงครามเย็นและสำนักมองโลกตามจริง (Realist) เช่นเดียวกับแนวคิด “ยุทธศาสตร์” เพียงแต่ความมั่นคง เน้นมิติทางทหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยคุกคามทั้งจากอาวุธยุทธศาสตร์หรืออาวุธนิวเคลียร์และอาวุธในแบบ (Conventional Weapons) อื่น ๆ ด้วย รัฐจะมั่นคงก็ต่อเมื่อไม่เผชิญกับภัยคุกคามที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณค่าที่มีความสำคัญยิ่ง อีกทั้งต้องสามารถที่จะรักษาคุณค่าเหล่านี้ได้ถ้าถูกทำลาย ดังนั้น ความมั่นคงในความหมายแคบจึงเกี่ยวข้องกับความสามารถของรัฐและสังคมที่จะรักษาเอกลักษณ์อย่างมีอิสรภาพและบูรณภาพ นั่นคือป้องกันเอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดนและเอกลักษณ์ทางสังคมนั่นเอง

นักวิเคราะห์ความมั่นคงบางคนมองว่า ความมั่นคงหรือไม่มั่นคงของรัฐเป็นผลมาจากโครงสร้างของระบบระหว่างประเทศซึ่งเป็น “อนาธิปไตย” ทำให้รัฐต่างๆ ต้องแสวงหาอำนาจทางทหารเพื่อปกป้องผลประโยชน์ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การสิ้นสุดของสงครามเย็นในต้นทศวรรษที่ ๑๙๙๐ ได้นำไปสู่การเปลี่ยนของแนวคิดใหม่ทางด้านความมั่นคงใน ๕ ประเด็น ดังนี้

๑. ที่มาของภัยคุกคาม แนวคิดความมั่นคงแบบเดิมมองว่าภัยคุกคามมาจาก “รัฐ” อื่นๆ อาจเป็นรัฐเพื่อนบ้านหรือรัฐมหาอำนาจซึ่งมีทั้งโอกาส (ขีดความสามารถ) และแรงจูงใจ (ประเด็นเรื่องดินแดน ชาติพันธุ์ อุดมการณ์ และความเชื่อต่าง ๆ) แนวคิดใหม่วิจารณ์ว่าความมั่นคงแบบเดิมให้ความสำคัญเฉพาะภัยคุกคามจากภายนอกด้วยกำลังทหารจากรัฐอื่นๆ แต่แนวความคิดใหม่หลังสงครามเย็นจะวิเคราะห์ภัยคุกคามทั้งจากภายนอกและจากภายใน ทั้งจากรัฐและผู้เล่นที่ไม่ใช่รัฐ เช่น ขบวนการก่อการร้ายและโจรแบ่งแยกดินแดน รวมทั้งภัยคุกคามต่อประชาชน หรือ “ความมั่นคงของปัจเจกชน” จากปัญหาความชอบธรรมและการใช้อำนาจรัฐ

๒. ลักษณะของภัยคุกคามในอดีตจะสนใจเฉพาะภัยคุกคามแบบเดิม (Traditional Threats) คือการคุกคาม “ทางทหาร” จากรัฐอื่น แต่ในปัจจุบันจะมองภัยคุกคามที่กว้างขึ้น ครอบคลุมทั้งการทหาร เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งสิ่งแวดล้อม หรือที่เรียกว่าภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ (Non Traditional Threats) เช่น การก่อการร้ายข้ามชาติ อาชญากรรมข้ามชาติ การค้าสตรี เด็กและ ยาเสพติด ตลอดจนปัญหาความเสื่อมสลายของสภาพแวดล้อม

๓. การตอบสนองต่อภัยคุกคาม ความมั่นคงแบบเดิมเน้นการตอบสนองด้วยกำลังต่อภัยคุกคามทางทหารด้วยการพัฒนาอาวุธหรือแสวงหาพันธมิตรทางทหาร แต่เมื่อลักษณะของภัยคุกคามเปลี่ยนแปลงไป การแก้ไขหรือตอบสนองก็เปลี่ยนแปลงไปจากมิติทางทหารสู่เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เช่น การพัฒนาประชาธิปไตย การสร้างสมรรถนะของรัฐ การพัฒนาประชาสังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจ

๔. ผู้รับผิดชอบ แนวคิดความมั่นคงแบบเดิมให้ความสำคัญกับรัฐในการเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติ แต่แนวคิดใหม่หลังสงครามเย็นให้ความสำคัญกับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและความร่วมมือของรัฐต่าง ๆ เพราะความมั่นคงเป็นปัญหาร่วมกันของมนุษยชาติมิใช่ของรัฐใดรัฐเดียว เนื่องจากภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ (Non Traditional Threats) เป็นภัยคุกคามของทุกคนในโลก ดังนั้น รัฐต่าง ๆ จึงต้องร่วมมือกันในกรอบพหุภาคีในการจัดการกับปัญหาความมั่นคง ยิ่งไปกว่านั้น องค์การระหว่างประเทศทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคต้องเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการดูแลจัดการปัญหาความมั่นคงใหม่ ๆ เหล่านี้

๕. คุณค่าที่สำคัญ แนวคิดแบบเดิมเน้นการปกป้องคุณค่า (Values) สำคัญของ “รัฐ” เช่น เอกราช ประชาธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดน แต่แนวคิดใหม่มองว่าคุณค่าเหล่านี้กำลังเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากกระแสครอบโลก (Globalization) รัฐซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของอำนาจและคุณค่ากำลังลดความสำคัญ ค่านิยมใหม่จะไปเน้นที่ระดับปัจเจกชนและระดับประชาคมโลก ในระดับปัจเจกชน คุณค่าสำคัญคือสิทธิและความต้องการของมนุษย์ ในระดับประชาคมโลก ค่านิยมข้ามชาติกำลังได้รับการพัฒนา เช่น เสรีภาพทางการเมือง และเศรษฐกิจ ตลอดจนการกินที่อยู่ดีและปราศจากภัยข้ามชาติ เช่น โรคภัยไข้เจ็บ ยาเสพติด อาชญากรรม เป็นต้น

แนวความคิดในการสร้างความร่วมมือเพื่อความมั่นคง (Cooperative Security) คือ การพิจารณาใช้ทรัพยากรทางทหารสนับสนุนรัฐบาลในการสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน มิตรประเทศ และประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นมิตร รักษาความเป็นกลาง ลดเงื่อนไขและลดโอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง รวมทั้ง ป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งขยายขอบเขตออกไปนอกเหนือการควบคุมโดยยึดมั่นในหลักการแนวความคิดเชิงป้องกัน ทั้งนี้ มาตรการดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานในการประสานประโยชน์ร่วมกับประเทศต่าง ๆ ภายใต้ยุทธศาสตร์การชนะร่วมกัน (Win – Win Strategy) มิใช่ฝ่ายหนึ่งได้โดยอีกฝ่ายหนึ่งเสียแบบ Zero – Sum Game

ฐิตินันท์ ธัญญศิริ (๒๕๔๐ : ๑๓๒- ๑๓๕) เสนอให้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดยุทธศาสตร์ป้องกันร่วม (Collective Defense Strategy) มาเป็นแนวคิดยุทธศาสตร์ร่วมมือเพื่อความมั่นคง (Security Cooperation Strategy) ยุทธศาสตร์ใหม่นี้มีพื้นฐานมาจากแนวคิดความมั่นคงร่วมมือ (Cooperative Security) ซึ่งนักวิชาการชาวต่างประเทศได้ทำการศึกษาวิจัยในช่วงใกล้สิ้นสุดสงครามเย็น และมี

พื้นฐานมาจากแนวคิดการทูตเชิงป้องกัน (Preventive Diplomacy) แนวคิดยุทธศาสตร์ร่วมมือเพื่อความมั่นคงนี้ ยังคงสอดคล้องกับแนวคิดด้านความมั่นคงของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค แต่ได้มุ่งขยายความร่วมมือด้านการทหารให้กว้างออกไป โดยสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีด้านการทหารกับทุก ๆ ประเทศ เพื่อเสริมสร้างความเป็นมิตรและลดโอกาสเกิดความขัดแย้ง ซึ่งเท่ากับเป็นการลดโอกาสที่จะเกิดภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศได้

ปรีชา ศรีสุข (๒๕๔๑ : ๑๗-๑๘) มีความเห็นสอดคล้องกับ ฐิตินันท์ ธัญญศิริ โดยกล่าวว่า เมื่อสิ้นสุดความขัดแย้งทางอุดมการณ์ในยุคสงครามเย็น แนวความคิดทางยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงก็เปลี่ยนแปลงไป เพราะเดิมเคยมีภัยคุกคามร่วมเป็นตัวกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันร่วมกัน (Collective Security) แต่เมื่อการเผชิญหน้าทางทหารลดลงกลายเป็นการแข่งขันทางเศรษฐกิจมากขึ้นยุทธศาสตร์การป้องกันร่วมจึงไม่น่าใช้ได้อีกต่อไป อย่างไรก็ตามปัญหาความขัดแย้ง เช่น ปัญหาเส้นเขตแดนทั้งทางบกและทางทะเลยังคงมีอยู่ จึงน่าจะมีแนวความคิดที่จะปรับเป็นยุทธศาสตร์การสร้างความมั่นคงร่วมกันเพื่อสร้างความไว้วางใจ และป้องกันวิกฤตที่อาจจะเกิดขึ้น

การที่รัฐชาติหรือประเทศมีความมั่นคง มีเอกราชอธิปไตย ประชาชนกินดีอยู่ดีมีเกียรติและศักดิ์ศรีเป็นเป้าหมายสูงสุดของชาติ การจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้จำเป็นต้องใช้เครื่องมือคือ พลังอำนาจของชาติด้านต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีประสิทธิภาพ แนวทางการใช้พลังอำนาจให้บรรลุเป้าหมายของชาติก็คือยุทธศาสตร์ชาติซึ่งปรากฏออกมาในรูปนโยบายระดับต่าง ๆ ที่สอดคล้องกัน เช่น นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ นโยบายต่างประเทศ และยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปการศึกษาเรื่องความมั่นคงควรมองอย่างองค์รวมให้ครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ การทหาร การเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา และวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี ซึ่งก็คือพลังอำนาจของชาติด้านต่าง ๆ หรือขีดความสามารถของชาติที่จะทำให้บรรลุผลประโยชน์ของชาติคือความมั่นคงและการมีเอกราชอธิปไตย เนื่องจากสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงในภูมิภาคและของโลกเปลี่ยนแปลงไปหลาย ๆ ประเทศ จึงปรับเปลี่ยนนโยบายด้านความมั่นคงของตนจากการกำหนดภัยคุกคามร่วมกัน มาเป็นแนวคิดเชิงป้องกันความขัดแย้ง หรือนโยบายความร่วมมือเพื่อความมั่นคงร่วมกัน การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความมั่นคงจะทำให้เข้าใจถึงบทบาทของกองทัพในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ และการร่วมมือทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศพันธมิตร ในฐานะที่เป็นกลไกหนึ่งของรัฐในด้านความมั่นคง และเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างพลังอำนาจทางทหารกับพลังอำนาจของชาติด้านอื่น ๆ

แนวคิดเรื่องผลประโยชน์ของชาติ

พจน์ พงศ์สุวรรณ (๒๕๓๖ : ๑๒๕-๑๒๖) กล่าวถึงแนวความคิดในการกำหนดผลประโยชน์ของชาติว่าทำได้ยากเนื่องจากมีลักษณะเป็นนามธรรม และมีปัจจัยเกี่ยวข้องอยู่หลายประการ แต่อาจสรุปได้ว่าผลประโยชน์ของชาติเป็นสิ่งที่ผู้นำในคณะรัฐบาลที่กำลังบริหารประเทศในขณะนั้นกำหนดขึ้น โดยเห็นว่าผลประโยชน์เหล่านั้นมีความสำคัญต่อความอยู่รอดของชาติ บุรณภาพแห่งอาณาเขต ความมั่นคงปลอดภัย และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ จะต้องสอดคล้องกับความเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ ไม่เช่นนั้นแล้วรัฐบาลอาจจะไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองเพราะขาดเสียงสนับสนุนจาก

ประชาชนนั่นเอง อย่างไรก็ตามผลประโยชน์ชาติอาจเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ตามสถานการณ์ ลำดับความสำคัญ ปัญหาที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่ และทัศนคติของบุคคลผู้มีอำนาจตัดสินใจในยุค สงครามเย็นผลประโยชน์ของชาติจะเน้นความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคงของประเทศและกำลัง อำนาจทหารเป็นหลัก เมื่อหมดยุคสงครามเย็นประเทศเพื่อนบ้านมีความสงบสุขความหวาดระแวง ในความเชื่อที่แตกต่างกันเริ่มหมดสิ้นไป แนวความคิดเรื่องผลประโยชน์ของชาติก็เปลี่ยนไป มุ่งเน้น การสร้างความร่วมมือเพื่อความมั่นคงและเศรษฐกิจร่วมกัน

ปรีชา ศรีสุข (๒๕๔๔: ๔-๕) กล่าวว่า การมองยุทธศาสตร์สมัยใหม่ต้องมองยุทธศาสตร์ และปรากฏการณ์ทางสังคมในลักษณะองค์รวม และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เช่น ความขัดแย้ง ความร่วมมือกัน การแข่งขัน ภัยคุกคาม พันธมิตร ดังนั้น การกำหนดผลประโยชน์ของชาติในปัจจุบัน จึงควรมีบรรทัดฐานในการวิเคราะห์ ดังนี้

๑. บรรทัดฐานทางเศรษฐกิจ : รัฐบาลที่มีอารยะธรรมทางปัญญาสูงกว่า มีความเข้มแข็ง และทรัพยากรด้านต่าง ๆ เข้มแข็งกว่า พยายามใช้พลังอำนาจบีบบังคับ เพื่อแสดงความมั่นคงเหนือรัฐ อื่นทั้งทางตรงและแนวความคิด

๒. บรรทัดฐานทางอุดมการณ์ : เนื่องจากการพัฒนาทางอารยะธรรมที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกันในด้านความเห็นและความเชื่อ เช่น สงครามศาสนา สงครามอุดมการณ์ ในยุคสงครามเย็น เป็นต้น

๓. บรรทัดฐานด้านความอยู่รอดปลอดภัยของสังคม

๔. บรรทัดฐานด้านความต้องการมีอำนาจเหนือรัฐอื่น เช่น การสะสมอาวุธและการเสริมสร้างกำลังทหารเพื่อประกันความปลอดภัย

สมพงษ์ ชูมาก (๒๕๔๗ : ๑๓๔-๑๓) ได้กล่าวถึงบรรทัดฐานบางอย่างที่รัฐ ใช้ในการ กำหนดผลประโยชน์แห่งชาติดังต่อไปนี้

๑. บรรทัดฐานทางเศรษฐกิจ นโยบายที่ส่งเสริมสถานะทางเศรษฐกิจของรัฐถือกันว่าเป็นผลประโยชน์ของชาติ การปรับปรุงดุลการค้าระหว่างประเทศของรัฐ การทำให้อุตสาหกรรม ในประเทศเข้มแข็ง การให้หลักประกันการขุดเจาะทรัพยากรหรือแหล่งพลังงาน ทั้งหมดนี้ถือเป็นสิ่ง ที่อยู่ในผลประโยชน์ของชาติ

๒. บรรทัดฐานทางอุดมการณ์ รัฐบาลของเกือบทุกประเทศใช้อุดมการณ์ทั้งโดยทางการ หรือไม่เป็นทางการเพื่อเป็นตัวแสดงเหตุผลในความชอบธรรมและในนโยบายของตน

๓. การเพิ่มพูนอำนาจ แฮนมอร์แกนธอ (Hans Morgenthau) ได้ให้ความเห็นว่าอำนาจ ทำให้รัฐอยู่รอด เพราะฉะนั้นการได้มาซึ่งอำนาจ จึงเป็นผลประโยชน์แห่งชาติของทุกรัฐ

๔. ความมั่นคงและ/หรือการได้เปรียบทางทหาร ที่จริงแล้วกองทัพมีบทบาทสำคัญ ในการกำหนดบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่บางกรณีรัฐมองว่าความมั่นคง ทางทหารเป็นตัวกำหนดต่ำสุดเกี่ยวกับผลประโยชน์ของชาติ ในขณะที่ผู้สนับสนุนความมั่นคง ทางทหารจะแย้งว่าความรับผิดชอบอันสำคัญของทุกรัฐก็คือการสร้างความปลอดภัยให้ประชาชนคือ ต้องให้ประเทศมีความได้เปรียบทางทหารต่อประเทศอื่น

๕. บรรทัดฐานทางศีลธรรมและทางกฎหมาย การใช้บรรทัดฐานทางศีลธรรมและทางกฎหมายมากำหนดผลประโยชน์ของชาติ ยังเป็นความคลุมเครือว่าถูกหรือผิด เช่น การรุกรานของสหรัฐอเมริกาเข้าไปในปานามาในเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๙๘๙ เพื่อขับไล่นายพลมานูเอล นอร์เอกา (Manuel Noriega) ผู้นำที่โกงกินคอร์รัปชันอย่างชัดเจนและเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดและคุกคามต่อประชาชนสหรัฐฯ ในปานามา

โครีน เฟื่องเกษม (๒๕๓๘ : ๒-๓) กล่าวว่าผลประโยชน์ของชาติ ประกอบขึ้นด้วยมิติที่หลากหลายและมีระดับแตกต่างกัน โดยทั่วไปผลประโยชน์ของชาติ ซึ่งเป็นเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศ ตั้งอยู่บนพื้นฐานปัจจัยสำคัญ ๗ ประการ ประกอบด้วย

๑. การรักษาให้ประเทศอยู่รอดเป็นเอกราช
๒. การปกป้องคุ้มครองความมั่นคงปลอดภัย
๓. การส่งเสริมความอยู่ดีกินดี
๔. การรักษาและเพิ่มพูนเกียรติของชาติ
๕. การรักษาและขยายอำนาจของชาติ
๖. การปกป้องและเผยแพร่อุดมการณ์ของชาติ
๗. การส่งเสริมสันติภาพและความสงบเรียบร้อยภายในภูมิภาคและในโลก

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ด้านความมั่นคงทั้งในระดับโลกและในระดับภูมิภาค ตลอดจนปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นภายในประเทศ และส่งผลเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในประชาคมโลก จึงได้กำหนดผลประโยชน์ของชาติ ดังนี้

๑. การมีเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งอาณาเขต
๒. การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของชาติและประชาชนจากการคุกคามทุกรูปแบบ
๓. ความปลอดภัย ความอยู่ดีมีสุข ความเป็นธรรมและการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
๔. การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขกับประเทศเพื่อนบ้าน
๕. การมีเกียรติและศักดิ์ศรีในประชาคมระหว่างประเทศ

โครีน เฟื่องเกษม (๒๕๓๘ : ๖๑-๖๔) มีความเห็นว่านโยบายต่างประเทศ มีความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติอย่างแยกไม่ออก เนื่องจากนโยบายต่างประเทศมีลักษณะเป็นเป้าหมาย และผลประโยชน์ที่ผู้กำหนดนโยบายต้องการสำหรับรัฐ ในการติดต่อกับรัฐอื่นๆ นอกจากนั้นยังเป็นแผนงานหรือแนวทางในการแสวงหาผลประโยชน์ดังกล่าว และเป็นแผนนำไปปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผลในการตอบโต้ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างรัฐ

สรุป ผลประโยชน์ของชาตินั้นกำหนดโดยผู้นำของรัฐบาลทำกำลังบริหารประเทศ กำหนดอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะแวดล้อมของโลกและภูมิภาค ความมั่นคงภายในประเทศ และความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้าน และความสำคัญของปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ ผลประโยชน์ของชาตินั้นเป็นที่มาของการกำหนดนโยบายต่างประเทศ รัฐบาลปัจจุบันถือว่าการมีเอกราช อธิปไตย

บูรณาภาพแห่งอาณาเขต ความปลอดภัย และการอยู่ร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างสันติสุข เป็นผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่ง ผลประโยชน์ของชาติสามารถนำไปอธิบายถึงพฤติกรรมของรัฐต่าง ๆ ในสังคมชุมชนระหว่างประเทศ

แนวคิดเรื่องการวิเทศน์สัมพันธ์

วิจิตร อวาทกุล อ้างถึงใน กิตติ สุขสมสถาน (๒๕๔๑ : ๓๗-๓๘) ได้กล่าวถึงการวิเทศน์สัมพันธ์ว่า การดำเนินการวิเทศน์สัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อการเสริมสร้างและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสถาบัน หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนประชาชนทั่วไปกับสถาบันหน่วยงานของต่างประเทศ การดำเนินงานวิเทศน์สัมพันธ์ที่ผิดพลาดอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ ดังนั้น การวิเทศน์สัมพันธ์จึงมีเพื่อการเสริมสร้าง แก้ไข และป้องกัน ทั้งนี้ เพื่อการรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อเป็นการก่อหรือสร้างสรรคความสัมพันธ์ (Constructive) เป็นการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างสัมพันธ์ไมตรี และแสวงหาความร่วมมือร่วมใจระหว่างหน่วยงานของเรากับต่างประเทศ

๒. เพื่อป้องกันแก้ไขความเข้าใจผิด (Reputation) เพื่อป้องกันความเข้าใจผิดเกี่ยวกับชื่อเสียงเกียรติคุณ มิให้ถูกทำลาย เสียหายเพื่อคนหาสาเหตุ และขจัดแหล่งที่เป็นต้นเหตุของความเข้าใจผิดของชาวต่างประเทศที่มีต่อหน่วยงานและสถาบันของเรา

๓. เพื่อเสริมสร้างเกียรติคุณ (Good Will) สร้างความนิยมเลื่อมใส เชื่อถือศรัทธา สร้างคุณงามความดี บำเพ็ญประโยชน์ เพื่อให้เกิดภาพพจน์ที่ดีต่อหน่วยงาน สถาบัน และเป็นประโยชน์ต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่วมกัน

๔. เพื่อเป็นการธำรงรักษาความสัมพันธ์อันดี (Maintain Good Relations) กระชับเกลียวสัมพันธ์ที่ได้สร้างไว้ รักษาความเข้าใจและเป็นมิตรระหว่างกัน ในเรื่องของการดำเนินงานโครงการ และนโยบายของหน่วยงานให้เกิดความราบรื่นอยู่เสมอ

กิตติ สุขสมสถาน (๒๕๔๑ : ๓๗-๓๘) ได้กล่าวถึงงานรวมของการวิเทศน์สัมพันธ์โดยสรุปได้ ดังนี้

๑. งานการทูตฝ่ายทหาร คือมีหน้าที่เป็นผู้แทนกองทัพ หาข้างสาร และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพของประเทศทั้งสอง

๒. งานแลกเปลี่ยนการเยือนทางทหาร เช่น การเดินทางไปเยือนต่างประเทศของผู้นำทหารไทยการเดินทางมาเยือนประเทศไทย ของผู้นำทางทหารต่างประเทศ เพื่อแนะนำตัวหรืออำนวยการร่วมงานพิธี ร่วมกิจกรรมทางทหารและร่วมประชุม รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๓. งานฝึกศึกษา ได้แก่การจัดส่งนายทหารไปศึกษาในสถานศึกษาของต่างประเทศ และการให้ที่ฝึกศึกษาแก่มิตรประเทศ งานความร่วมมือทางทหารระดับทวิภาคี (การประชุมสัมมนา ข่าวกรอง) การจัดกิจกรรมทางทหาร (กอล์ฟกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพ งานนิทรรศการอาวุธยุทโธปกรณ์)

เดชา หันหาบุญ (๒๕๔๔ : ๑๑๖) ได้เสนอแนะยุทธศาสตร์ที่เป็นยุทธศาสตร์นำไปสู่ การสร้างสัมพันธ์ไมตรีอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน มีรายละเอียด ดังนี้

๑. ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการป้องกันปัญหาความขัดแย้งที่คาดว่าจะเกิดขึ้น
๒. ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่คาดว่าจะเกิดขึ้น อย่างจริงจังและจริงใจ
๓. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำประเทศ ทั้งส่วนตัวและเป็นทางการระดับสากล
๔. สร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศที่ ๓ ที่มีอิทธิพลกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อขอให้ ช่วยสนับสนุนการเจรจาระหว่างไทย กับประเทศรอบบ้านที่มีข้อขัดแย้งกันให้บรรลุเหตุผลสำเร็จ ด้วยการประสานผลประโยชน์ที่ยุติธรรม
๕. แสดงความยินดีหรือแสดงความเสียใจ แล้วแต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้นำหรือ ผู้บริหารระดับสูงของประเทศรอบบ้านเพื่อแสดงความเป็นมิตรและจริงใจและไม่ควรละเลยโอกาส ที่จะช่วยเหลือประเทศรอบบ้านเมื่อประสบความเดือดร้อน
๖. ส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานกับประเทศ รอบบ้านในกรอบของนโยบายต่างประเทศ
๗. ร่วมมือกับประเทศรอบบ้านในกรอบของอาเซียนอย่างเหนียวแน่นด้วยเกียรติและ ศักดิ์ศรีของประเทศไทยที่เท่าเทียมกัน และส่งเสริม สนับสนุนให้ประเทศรอบบ้านก้าวสู่เวทีการเมือง ระดับสากล ขณะเดียวกันกับการเจรจาเพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างประเทศ

องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ

องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ เป็นอีกช่องทางหนึ่งของการที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง สำหรับไทยกับอินเดียนั้น มีองค์การความร่วมมือ ระหว่างประเทศที่สามารถจะเป็นเวทีให้ทั้งสองประเทศเชื่อมต่อกัน ดังนี้

๑. กลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (APEC : Asia – Pacific Economic Cooperation)

เป็นกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเขตเศรษฐกิจ (Economies) ในภูมิภาค เอเชีย-แปซิฟิก สถาปนาเมื่อปี ๒๕๓๒ (ค.ศ. ๑๙๘๙) เพื่อตอบสนองต่อภาวะการณ์พึ่งพาทางเศรษฐกิจ (Interdependence) ที่เพิ่มขึ้นโดยมุ่งเน้นความเจริญเติบโตและการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก และภูมิภาค นอกจากนั้น เอเปกยังมีเป้าหมายในการผลักดันให้การเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบอุรุกวัย ประสบผลสำเร็จเพื่อให้ระบอบการค้าพหุภาคีดำรงอยู่ต่อไป ขณะเดียวกันเอเปกต้องการถ่วงดุล อำนาจทางเศรษฐกิจของกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะสหภาพยุโรปซึ่งมีแนวโน้ม เป็นกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ปิดกั้นการค้าจากภายนอก เนื่องจากเอเปกสนับสนุนอุดมการณ์การรวมกลุ่ม ทางเศรษฐกิจแบบเปิด (Open Regionalism) และส่งเสริมระบอบการค้าพหุภาคี การรวมกลุ่ม ทางเศรษฐกิจแบบเปิดซึ่งเป็นหัวใจของเอเปกมีลักษณะเฉพาะคือการใช้สิทธิประโยชน์ที่สมาชิกเอเปก ให้แก่กันจะมีผลต่อผู้ที่มีได้เป็นสมาชิกเอเปกด้วยในขณะที่โดยปกติกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่น ๆ จะใช้หลักการต่างตอบแทน (Reciprocity) กับประเทศที่มีได้เป็นสมาชิก ทั้งนี้ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดี ของการเปิดเสรี และกระตุ้นให้ผู้ที่มีได้เป็นสมาชิกเอเปกเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนด้วย หลักการ

อีกประการหนึ่งของเอเปก คือ การไม่มีการเจรจา เนื่องจากเอเปกเป็นเวที เพื่อความร่วมมือซึ่งการดำเนินการความร่วมมือใด ๆ จะกระทำบนพื้นฐานของฉันทามติ (Consensus) และความสมัครใจ (Voluntarism)

ปัจจุบันเอเปกมีสมาชิกทั้งสิ้น ๒๑ ราย ประกอบด้วยมหาอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย สาธารณรัฐประชาชนจีน และญี่ปุ่น รวมทั้ง สมาชิกอาเซียน และมีประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจในอเมริกาเหนือและใต้ร่วมอยู่ด้วย ปัจจุบันเอเปกมีประชากรรวมกันทั้งสิ้นกว่า ๒.๕ พันล้านคน มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของสมาชิกเอเปก รวมกันมากกว่า ๑๙ ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีส่วนแบ่งในการค้าโลกมากกว่าร้อยละ ๔๗ (ข้อมูลปี ๒๕๔๕) เมื่อพิจารณาจากปัจจัยดังกล่าว เอเปกจึงเป็นเวทีที่มีบทบาทสำคัญในการปกป้องและส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของไทยในภูมิภาค

๒. สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations : ASEAN)

สมาชิก ปัจจุบันประกอบด้วยประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ๑๐ ประเทศ ได้แก่ บรูไน ดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐ อินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหพันธรัฐมาเลเซีย สหภาพพม่า สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ราชอาณาจักรไทย และ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ความเป็นมา สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน ก่อตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) ซึ่งลงนามโดยรัฐมนตรีจาก ๕ ประเทศ ได้แก่ นายอาดัม มาลิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ตุน อับดุล ราซิก บิน ฮุสเซน รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ สหพันธรัฐมาเลเซีย นายนาซิโซ รามอส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ นายเอส ราชารัตนัม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สาธารณรัฐสิงคโปร์ และพันเอก (พิเศษ) ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๐

วัตถุประสงค์ ก่อตั้งเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค อำนวยความสะดวกซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงปลอดภัยทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกีดกันอยู่ดีบนพื้นฐานของความเสมอภาค และผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจากเจตน์จำนง ที่สอดคล้องกันนี้ บรูไน ดารุสซาลาม ได้เข้าเป็นสมาชิกในลำดับที่ ๖ เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๒๗ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ ๗ เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๓๘ และสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว และสหภาพพม่า เข้าเป็นสมาชิกพร้อมกัน เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๐ และราชอาณาจักรกัมพูชา เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๒ ทำให้ปัจจุบันอาเซียนมีสมาชิกรวมทั้งหมด ๑๐ ประเทศ

คู่เจรจา ในปัจจุบันอาเซียนมีคู่เจรจา ๙ ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย แคนาดา ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐเกาหลี อินเดีย สาธารณรัฐประชาชนจีน รัสเซีย และ ๑ กลุ่มประเทศ คือ สหภาพยุโรป รวมทั้ง ๑ องค์การระหว่างประเทศ คือ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ

(United Nations Development Programme : UNDP) โดยอาเซียนกับคู่เจรจาเหล่านี้จะมีการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในลักษณะการประชุมระดับเจ้าหน้าที่และการประชุมระดับรัฐมนตรี

ความร่วมมือทางการเมือง สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia : TAC) การประกาศให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality : ZOPFAN) การก่อตั้งการประชุม อาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (ASEAN Regional Forum : ARF) และสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ใน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone Treaty : SEANWFZ)

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อาเซียนจึงได้ตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA) ขึ้น เพื่อที่จะส่งเสริมการค้าระหว่างกัน โดยการลดภาษีศุลกากรให้แก่สินค้าส่งออกของกันและกัน และดึงดูดการลงทุนจากภายนอกภูมิภาค

อาเซียนยังได้มีมาตรการต่างๆ ในการส่งเสริมการค้า การลงทุน และความร่วมมือกัน ในด้านอุตสาหกรรม การเงินและการธนาคาร และการบริการระหว่างกัน ที่สำคัญ ได้แก่ โครงการความร่วมมือด้าน อุตสาหกรรมอาเซียน (ASEAN Industrial Cooperation : AICO) เขตการลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area : AIA) และอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration : IAI) ขึ้น เพื่อที่จะลดช่องว่างทางการพัฒนาระหว่างสมาชิกเก่าและใหม่ของอาเซียนด้วย

ความร่วมมือเฉพาะด้าน อาเซียนให้ความสำคัญต่อความร่วมมือเฉพาะด้าน (Functional Cooperation) ระหว่างประเทศสมาชิก ได้แก่ ความร่วมมือในด้านการพัฒนาสังคม การศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและสนเทศ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการต่อต้านยาเสพติด เช่น การจัดตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน การประกาศให้อาเซียนเป็นเขตปลอดยาเสพติด ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ แผนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการอาเซียนเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ และการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมขนส่ง ทั่วทั้งภูมิภาค เป็นต้น

๓. การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ARF : ASEAN Regional Forum)

เป็นการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรี ต่างประเทศของประเทศคู่เจรจาของอาเซียน (Dialogue Partners) ได้แก่ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย จีน รัสเซีย และสหภาพยุโรป ผู้สังเกตการณ์ (Observers) ของอาเซียน ได้แก่ ปาปัวนิวกินี และประเทศอื่น ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เช่น มองโกเลียและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี(เกาหลีเหนือ)

ARF ได้ใช้ Geographical Footprint หรือขอบเขตทางภูมิศาสตร์ เป็นปัจจัยสำคัญ เพื่อประกอบการพิจารณารับสมัครสมาชิกใหม่ ปัจจุบัน ARF มีประเทศสมาชิก ๒๒ ประเทศ กับ ๑ กลุ่ม (สหภาพยุโรป) โดยมีการประชุมเป็นประจำทุกปีในช่วงต่อเนื่องกับ การประชุมรัฐมนตรี ต่างประเทศอาเซียน (ASEAN Ministerial Meeting - AMM) เป็นเวทีปรึกษาหารือเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงระดับพหุภาคีในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และพัฒนาแนวทางการ

ดำเนินการทางการทูตเชิงป้องกัน (Preventive Diplomacy) ที่มุ่ง ป้องกันการเกิดและขยายตัวของความขัดแย้ง โดยใช้มาตรการสร้างความไว้วางใจ (Confidence Building Measures - CBMs) ระหว่างกัน ทั้งนี้ ARF มีการประชุมระดับรัฐมนตรีครั้งที่ ๑ ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๓๗ และไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม ARF ระดับรัฐมนตรีอีกครั้ง ซึ่งเป็นครั้งที่ ๗ ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๔๓ นอกจากการประชุม ARF ประจำปีแล้วยังมีการดำเนินกิจกรรมระหว่างปี (Inter-sessional Activities) ในสองระดับ คือ กิจกรรมที่เป็นทางการ (Track I) และกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ (Track II) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดร่วมกันระหว่างรัฐบาลกับสถาบันวิชาการของประเทศผู้เข้าร่วม ARF ได้แก่

๑. การประชุมระหว่างปีกิจกรรมกลุ่มสนับสนุนว่าด้วยมาตรการสร้างความไว้วางใจของ ARF (ARF Inter-session Support Group on Confidence Building Measures - ARF ISG on CBMs)

๒. การประชุมระหว่างปีกิจกรรม เรื่องการบรรเทาภัยพิบัติของ ARF (ARF Inter-session Meeting on Disaster Relief - ARF ISM on DR)

๓. การประชุมระหว่างปีกิจกรรมเรื่องการรักษาสันติภาพของ ARF (Inter-session Meeting on Peace-keeping Operations - ARF ISM on PKO)

๔. การประชุมระหว่างปีกิจกรรม เรื่องการประสานและร่วมมือด้านการค้นหาและกู้ภัยของ ARF (ARF Inter-session Meeting on Search and Rescue Coordination-ARF ISM on SAR)

๔. กรอบความร่วมมือเศรษฐกิจ บังคลาเทศ-อินเดีย-พม่า-ศรีลังกา-ไทย (BIMST-EC : Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation)

เป็นกรอบความร่วมมือระหว่าง ๗ ประเทศ คือ บังคลาเทศ ภูฏาน อินเดีย พม่า เนปาล ศรีลังกา และไทย ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๑๙๗๗ โดยมีไทยเป็นผู้ผลักดัน เดิมที่ใช้ชื่อว่า BIST-EC ซึ่งมีสมาชิกแรกเริ่ม ๔ ประเทศ คือ บังคลาเทศ อินเดีย ศรีลังกา และไทย แต่เมื่อพม่าสมัครเป็นสมาชิกในวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๑๙๙๗ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น BIMST-EC ต่อมาในเดือนธันวาคม ๒๐๐๓ เนปาล และ ภูฏาน ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกใหม่ด้วย

กลุ่มประเทศ BIMST-EC มีจำนวนประชากรรวมประมาณ ๑,๓๐๐ ล้านคน มีมูลค่าการค้ารวมในกลุ่มกว่า ๓ พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีจุดเด่นคือเป็นเวทีเชื่อมประสานนโยบาย Look East ของกลุ่มประเทศเอเชียใต้กับนโยบาย Look West ของไทย และเป็นกลไกหนึ่งที่ส่งเสริมโอกาสด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างไทยกับภูมิภาคเอเชียใต้

วัตถุประสงค์ มุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเท่าเทียมกัน และส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และความช่วยเหลือระหว่างประเทศสมาชิกในรูปของการฝึกอบรม รวมถึงการค้าคว้าวินิจฉัย การขยายการค้าและการลงทุน ตลอดจนปรับปรุงการสื่อสารคมนาคมเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชากรในภูมิภาค

ภายในกรอบความร่วมมือนี้จะแบ่งเป็น ๖ สาขาได้แก่ การค้าและการลงทุน เทคโนโลยี การคมนาคม การพลังงาน การท่องเที่ยว และการประมง ซึ่งในแต่ละสาขาที่จะมีประเทศสมาชิกซึ่งเชี่ยวชาญด้านนั้น ๆ เป็นแกนนำ

กลไกการทำงานของ BIMST-EC แบ่งเป็นการดำเนินการ ๕ ระดับ ได้แก่

๑. การประชุมรายสาขาและสาขาย่อย
๒. การประชุมคณะทำงานที่กรุงเทพฯ
๓. การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส
๔. การประชุมระดับรัฐมนตรี
๕. การประชุมระดับผู้นำ

นับตั้งแต่ก่อตั้ง BIMST-EC ได้มีการจัดการประชุมระดับรัฐมนตรีมาแล้ว ๖ ครั้ง โดยครั้งล่าสุดไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดขึ้นเมื่อวันที่ ๗-๘ กุมภาพันธ์ ๒๐๐๔ ที่จังหวัดภูเก็ต และในวันที่ ๓๐-๓๑ กรกฎาคม ๒๐๐๔ ไทยจะเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมผู้นำ BIMST-EC ที่กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นการประชุมในระดับผู้นำครั้งแรก ทั้งนี้ เกิดขึ้นจากมติของที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ BIMST-EC ครั้งที่ ๕ ณ กรุงโคลัมโบ เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๐๐๒ ที่เห็นพ้องตามดำริของนายกรัฐมนตรีศรีลังกาว่าถึงเวลาแล้วที่จะยกระดับการประชุมเป็นระดับหัวหน้ารัฐบาล เพื่อแสดงเจตนารมณ์ที่จะร่วมมือก้าวไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน

การประชุมผู้นำดังกล่าวจะมีการหารือถึงการจัดลำดับความสำคัญ และความคืบหน้าของสาขาความร่วมมือ รวมทั้งการกำหนดทิศทางของ BIMST-EC ในอนาคตด้วย โดยจะมีผลสำคัญของการประชุมคือ การประกาศปฏิญญาผู้นำ BIMST-EC (Bangkok Declaration) จากการนำนโยบายด้านการต่างประเทศ นโยบายด้านความมั่นคง นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการทหาร ตลอดจนวิสัยทัศน์ของกระทรวงกลาโหมของไทย มาศึกษาพิจารณาร่วมกับนโยบายด้านการต่างประเทศ นโยบายและยุทธศาสตร์ทางทหาร วิสัยทัศน์ทางยุทธศาสตร์ และแผนการทหารสิบปีของอินเดีย พร้อมทั้งวัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินการขององค์กรความร่วมมือในภูมิภาคต่าง ๆ จะพบว่าในภาพรวมนั้น เป็นไปในทางเกื้อกูลและส่งเสริมต่อแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศโดยเฉพาะความสัมพันธ์ด้านการทหารมีช่องทางที่จะดำเนินการได้หลายช่องทางด้วยกันซึ่งก็จะได้ทำการศึกษาหารายละเอียดดังกล่าวต่อไป

๕. กลุ่มความร่วมมือลุ่มแม่น้ำโขง – คงคา (MGC : Mekong – Ganga Cooperation)

MGC ประกอบด้วยสมาชิก ๖ ประเทศ คือ ไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และอินเดีย มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างและเชื่อมโยงกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว การศึกษา วัฒนธรรม ตลอดจนความร่วมมือด้านการคมนาคมขนส่งระหว่างประเทศ ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงกับประเทศในกลุ่มแม่น้ำคงคา โดยแรกเริ่มเรียกว่า กรอบความร่วมมือลุ่มน้ำคงคา – สุวรรณภูมิ – ลุ่มแม่น้ำโขง (Ganga-Suwanaphumi – Mekong Cooperation) และภายหลังจึงเปลี่ยนเป็นชื่อที่เรียกอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ MGC จะมุ่งเน้นความร่วมมือ ๔ สาขา ประกอบด้วย การท่องเที่ยว วัฒนธรรม การศึกษา และการคมนาคมและขนส่ง

กลไกการทำงาน

๑. การดำเนินงานของ MGC จะมีการประชุมระดับรัฐมนตรี เจ้าหน้าที่อาวุโสและคณะทำงาน โดยกำหนดให้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีทุกปี back-to-back กับการประชุม AMM

๒. คณะทำงาน มีทั้งหมด ๕ ชุด โดยมอบหมายให้ประเทศสมาชิกรับเป็นประธานคณะทำงานประกอบด้วย

- ๒.๑ คณะทำงานด้านการท่องเที่ยว ไทย เป็นประธาน
- ๒.๒ คณะทำงานด้านการศึกษา อินเดียเป็นประธาน
- ๒.๓ คณะทำงานด้านวัฒนธรรม กัมพูชาเป็นประธาน
- ๒.๔ คณะทำงานด้านการขนส่งและคมนาคม ลาวเป็นประธาน
- ๒.๕ คณะทำงานว่าด้วยแผนปฏิบัติการเวียดนาม เป็นประธาน

๓. ประเทศสมาชิกดำเนินการร่วมมือตามแผนปฏิบัติการ Hanoi Programme of Action (ระยะเวลาการปฏิบัติงาน ๖ ปี นับตั้งแต่ปี ๔๔ และให้มีการทบทวนทุก ๒ ปี) และ Phnom Penh Road Map ซึ่งเป็นแผนงานเร่งรัดการดำเนินโครงการของ MGC (นับตั้งแต่ปี ๔๖)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รักเกียรติ ชุมสารทูล (๒๕๔๕ : ๑๖๘-๑๖๙) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย ในทศวรรษหน้า และได้สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศไว้ว่า

๑. ไทยควรรักษาความสัมพันธ์ที่ไทยมีต่ออินเดียในด้านการเมือง โดยให้ความร่วมมือในด้านความมั่นคงและข่าวกรองแก่อินเดีย เพื่อปราบปรามผู้ก่อการร้ายและขบวนการแบ่งแยกดินแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและในรัฐอื่น ๆ ของอินเดีย ซึ่งมีกออาศัยประเทศไทยเป็นเส้นทางผ่านหลบซ่อน และวางแผนปฏิบัติการ ขณะเดียวกันไทยควรจะกระชับความสัมพันธ์โดยการแลกเปลี่ยนการเยือน และการติดต่ออย่างใกล้ชิดระหว่างผู้นำและเจ้าหน้าที่ระดับสูง ทั้งจากรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นอินเดีย

๒. ไทยควรให้ความร่วมมือกับอินเดีย ด้านการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติและการก่อการร้ายภายในกรอบสหประชาชาติ โดยดำเนินมาตรการร่วมกันระหว่างหน่วยงานด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้องในการสกัดกั้น ป้องกัน และปราบปรามการค้ายาเสพติด การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ขบวนการอาชญากรรมข้ามชาติ ขบวนการก่อการร้ายสากล ตลอดจน อาชญากรรมประเภทอื่น ๆ

๓. หน่วยงานของรัฐและเอกชน จะต้องกระตุ้นให้นักธุรกิจไทยให้ความสนใจกับตลาดอินเดียมากขึ้น โดยการประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลข่าวสาร อำนวยความสะดวก และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจของทั้งสองประเทศ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนการเยือน และการพบปะหารือของคณะผู้แทนทางทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน

๔. สนับสนุนความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างไทยกับอินเดีย โดยการเน้นการเพิ่มเที่ยวบินระหว่างกันให้มากขึ้นกว่าเดิม การส่งเสริมการท่องเที่ยวศาสนสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา ขยายและพัฒนาเส้นทางทางการคมนาคมและการขนส่งทั้งทางบก เรือ อากาศ เพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อค้าขาย การท่องเที่ยว และการเดินทางไปมาหาสู่ระหว่างกันให้มากขึ้น

๕. ส่งเสริมความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จัดโครงการด้านวิชาการโดยการประชุมสัมมนา ฝึกอบรม และจัดสรรทุนการศึกษาให้บุคลากรไปศึกษาในด้านที่อินเดียมีความก้าวหน้ากว่าไทย และอำนวยความสะดวกสำหรับผู้เชี่ยวชาญของอินเดียในสาขาที่ไทยขาดแคลนในการปฏิบัติงานในไทย

๖. เสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ โดยการส่งเสริมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมร่วมกัน สนับสนุนการจัดสัมมนาทางวิชาการแลกเปลี่ยนนักวิชาการ การผลิตบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับอินเดีย ตลอดจนความร่วมมือด้านพุทธศาสนา ภาษาบาลี และสันสกฤต ให้ความช่วยเหลือทำนุบำรุงพุทธศาสนสถานในอินเดียและด้านมนุษยธรรมตามความจำเป็นและความเหมาะสม

๗. ด้านการทหาร ความสัมพันธ์ไทย – อินเดียค่อนข้างมีน้อย ทางกองทัพควรจะมีการแลกเปลี่ยนการเยี่ยมชม และติดต่อในระดับผู้นำทางทหารระหว่างกัน และทางกองทัพไทยควรให้ทุนการศึกษาดูงาน หลักสูตรด้านการทหารแก่อินเดียให้มากขึ้น รวมทั้งให้มีการฝึกหรือซ้อมรบร่วมกัน เพื่อกระชับความสัมพันธ์ด้านการทหารให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันอินเดียมีกองทัพเรือที่มีขนาดใหญ่ และขีดความสามารถด้านการข่าวในภูมิภาคที่ดี และจากการที่ไทยและอินเดียมีเขตแดนทางทะเลติดต่อกัน ดังนั้น ความร่วมมือทางด้านการทหาร โดยเฉพาะระหว่างกองทัพเรือของทั้งสองประเทศ รวมทั้ง การแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการข่าวกับอินเดีย จะเป็นประโยชน์ด้านการรักษาความมั่นคงของไทย โดยเฉพาะการปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยในการเดินเรือ และการประมงของประเทศไทยทั้งสองในบริเวณทะเลอันดามัน

ณัฐนันท์ ธัญชัย (๒๕๔๗ : ๖๑-๖๒) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางด้านการทหารระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า และได้สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะไว้ว่า การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางด้านการทหาร จะต้องสอดคล้องกับนโยบายด้านการทหารของทั้งสองประเทศ ความสัมพันธ์ส่วนตัวของผู้นำทางทหารที่มีต่อกันก็จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ ของทั้งสองประเทศ รวมทั้ง ความสัมพันธ์ของส่วนราชการอื่นที่มีต่อกันก็จะเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมเช่นเดียวกัน การปรับทัศนคติที่มีต่อกันให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ก็จะทำให้การเสริมสร้างความสัมพันธ์กระทำได้ง่ายขึ้น

พิรพงศ์ ไวกาสี (๒๕๔๘ : ๗๔-๘๐) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของกองทัพไทยในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ไทย – มาเลเซีย และได้สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะไว้ว่า แนวทางการปฏิบัติของกองทัพที่เหมาะสม ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ไทย – มาเลเซีย มีอยู่ด้วยกัน ๓ ด้าน ได้แก่

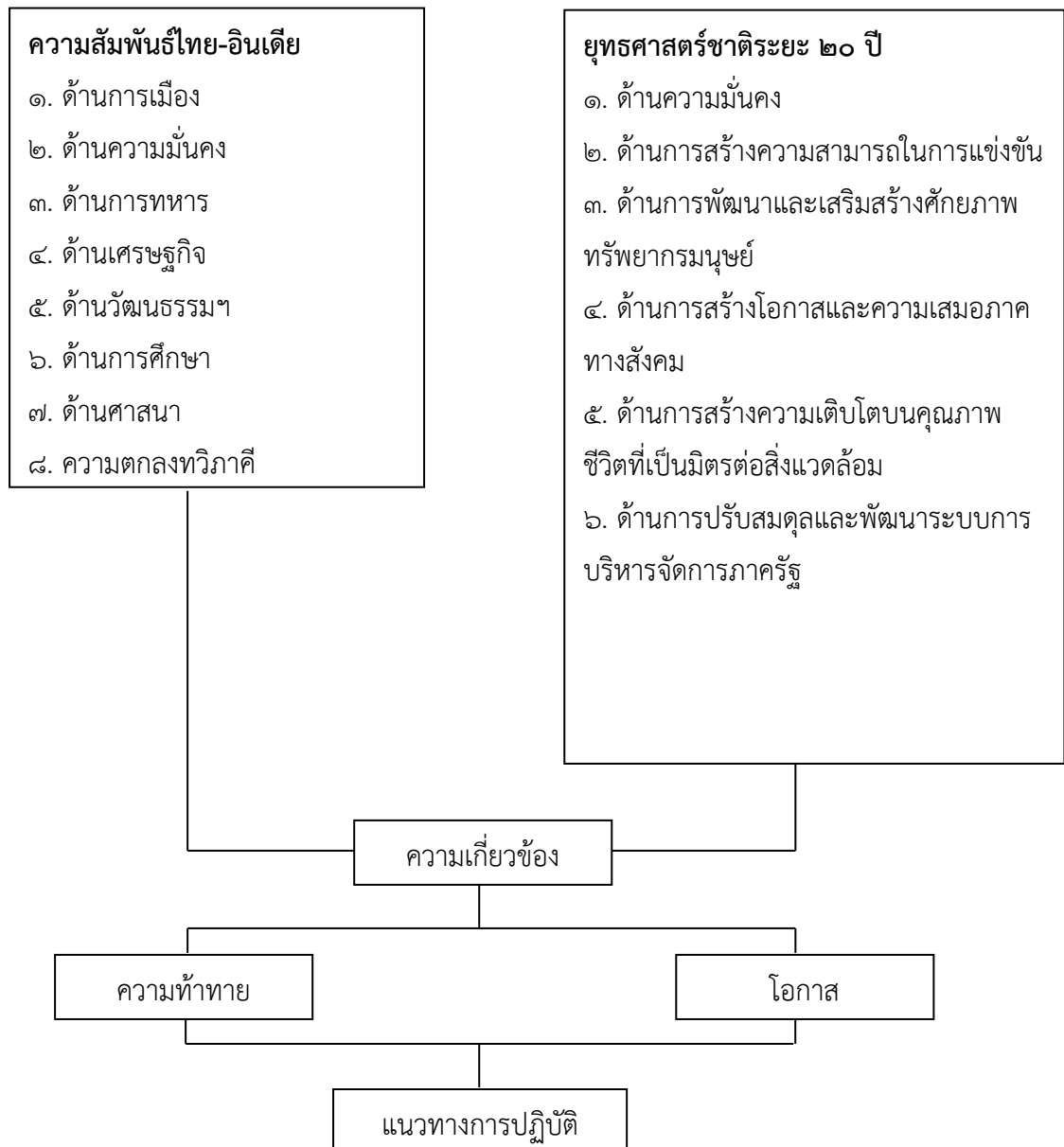
๑. ด้านกลไกเสริมสร้างความสัมพันธ์ไทย – มาเลเซีย ซึ่งได้แก่คณะกรรมการร่วมของทั้งสองประเทศ ในระดับต่างๆ

- ๒. การแก้ปัญหาความร่วมมือระหว่างไทย – มาเลเซีย เป็นการลดความหวาดระแวงที่มีต่อกันได้
- ๓. ด้านงานวิเทศสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นการดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

สิทธิพล นิ่มนวล (๒๕๔๖ : ๖๖-๗๐) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของกองทัพไทย ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ไทย – กัมพูชา และได้สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะไว้ว่า นโยบายความมั่นคงแห่งชาติและนโยบายต่างประเทศของทั้งสองประเทศ จะมีผลอย่างมากที่จะเกื้อกูลต่อการกำหนดบทบาทของกองทัพในการพัฒนาความสัมพันธ์ ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลไทยและกองทัพไทย ต่อกัมพูชาก็จะเป็นปัจจัยที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้

กรอบแนวคิดของการวิจัย

แผนภาพที่ ๒-๔ : กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ ๓

ความสัมพันธ์ไทย – อินเดีย และยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)

ความสัมพันธ์ไทย – อินเดียในอดีต

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินเดีย มิได้เป็นเพียงแค่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐเท่านั้น เพราะต่างมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อทางศาสนาที่คล้ายคลึงกันมาก ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ก็น่าที่จะเป็นเหมือนกับสิ่งที่เชื่อมโยงให้ทั้งสองประเทศพัฒนาความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ได้ง่ายขึ้น

ในช่วงระยะเวลา ๗๐ ปี ของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินเดียนับตั้งแต่มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการนับเป็นช่วงเวลาที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพื่อประโยชน์ในการศึกษา และเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ จึงได้แบ่งช่วงเวลาออกเป็น ๒ ช่วง คือ

๑. ความสัมพันธ์ตั้งแต่อินเดียได้รับเอกราช ถึงการสิ้นสุดสงครามเย็น
๒. ความสัมพันธ์ยุคหลังสงครามเย็น ถึงปัจจุบัน

๑. ความสัมพันธ์ตั้งแต่อินเดียได้รับเอกราช จนถึงสิ้นสุดสงครามเย็น

ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ที่ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศล่าอาณานิคม ไทยมีความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวางไม่ว่า อังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกา จีน หรือญี่ปุ่น แต่ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ไทยได้ถูกสถานการณ์บังคับให้ต้องเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นในสงครามมหาเอเชียบูรพา แม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะไม่ถือว่าไทยประกาศสงคราม แต่ฝ่ายพันธมิตรบางประเทศ เช่น อังกฤษกลับยืนยันให้ไทยต้องลงนามความตกลงสันติภาพและเรียกค่าประติมากรรมสงคราม เป็นมูลค่าถึง ๕,๒๒๔,๒๒๐ ปอนด์สเตอร์ลิง ในจำนวนนี้ส่วนหนึ่งเป็นของอินเดีย ๑๐๔,๔๘๔ ปอนด์สเตอร์ลิง ซึ่งก็นับว่าไม่น้อยเลยสมัยนั้น แต่เมื่ออินเดียได้รับเอกราชแล้ว ก็ได้ยกเว้นไม่เรียกเก็บเงินจำนวนนี้จากไทย (โคริน เฟื่องเกษม, ๒๕๔๐ : ๓๕)

ทางฝ่ายไทยแม้จะมีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศที่เป็นผู้ปกครองอาณานิคมต่าง ๆ แต่ลึกลงไปในหัวใจแล้ว ไทยก็อยากที่จะให้ประเทศในเอเชียที่ตกเป็นเมืองขึ้นให้ได้เอกราชมีสิทธิอำนาจปกครองตนเอง ดังนั้น เมื่ออินเดียได้รับเอกราช ไทยจึงเป็นประเทศแรก ๆ ที่ประกาศรับรองอินเดีย และสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกันในทันที ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศนั้นเริ่มต้นด้วยความเห็นอกเห็นใจกัน

แต่ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองของโลก หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง ประเทศต่าง ๆ ในโลกถูกแบ่งแยกออกเป็น ๒ ค่ายคือ สหรัฐอเมริกา และสหภาพโซเวียต ประเทศไทยในขณะนั้นมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ดำเนินนโยบายต่อต้านการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ จึงได้ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้ดำเนินการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์

ประเทศไทยและเพื่อนบ้านอื่น ๆ ที่เกรงภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ได้จัดตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ Southeast Asia Treaty Organization (SEATO) ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๗ (ฉัตรกุลมาลย์ กบิลสิงห์, ๒๕๔๓ : ๒๒๒)

ทางด้านอินเดีย ขณะนั้นเพิ่งจะได้รับเอกราชใหม่ ๆ มีนายเยawah์ลาล เนรูห์ เป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นแกนนำในการจัดตั้งขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดหรือ Non – Aligned Movement (NAM) จึงไม่เห็นด้วยกับ SEATO และไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วยเหตุผลที่ขัดต่อหลักการการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และเหตุผลอีกประการหนึ่ง ก็น่าจะมาจากการที่ ปากีสถานซึ่งเป็นประเทศที่มีข้อพิพาทกับอินเดียในขณะนั้น เป็นสมาชิกของ SEATO

ประกอบกับการที่ อินเดียค่อนข้างมีความใกล้ชิดเป็นอย่างมากกับสหภาพโซเวียต ซึ่งถือว่าเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ที่มีอิทธิพลมากที่สุดในขณะนั้น รวมทั้ง อินเดียได้ให้การรับรองต่อระบอบเอ็งสัมรินของกัมพูชาซึ่งมีเวียดนามหนุนหลังอยู่จึงทำให้เกิดความหวาดระแวงซึ่งกันและกันสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินเดียค่อนข้างจะห่างเหินกันพอสมควร

๒. ความสัมพันธ์ยุคหลังสงครามเย็น จนถึงปัจจุบัน

การล่มสลายของสหภาพโซเวียต เมื่อปลายปี พ.ศ.๒๕๓๔ ทำให้สงครามเย็นสิ้นสุด อินเดียเริ่มตระหนักถึงสภาวะการณ์ใหม่ของโลก จึงได้ปรับเปลี่ยนทิศทางการดำเนินแนวนโยบายต่างประเทศหันมาร่วมมือกับประเทศในโลกเสรีมากขึ้น นโยบายใหม่ของอินเดียได้รับการปรับให้สอดคล้องกับมิติใหม่ของโลกในยุคหลังสงครามเย็นอันมีปัจจัยเศรษฐกิจเป็นตัวชี้หน้านโยบายของรัฐมากกว่าปัจจัยทางการเมืองในยุคสงครามเย็น ดังนั้น นโยบายใหม่ของอินเดียจึงมุ่งแสวงหาพันธมิตรทางเศรษฐกิจที่มีศักยภาพ ได้แก่ ประเทศเพื่อนบ้านทางตะวันออกของอินเดีย เช่น ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลี และกระชับความสัมพันธ์กับกลุ่มอาเซียนในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งอินเดียมองเห็นถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศเหล่านี้ จึงได้มีนโยบายที่เรียกว่า “มองตะวันออก หรือ Look East Policy” ซึ่งอินเดียดำเนินไปพร้อม ๆ กับการประกาศเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ (Economic Liberalization) ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ สมัยที่นายนรสิงหะ ราว (Narasinha Rao) เป็นนายกรัฐมนตรี (ฉัตรกุลมาลย์ กบิลสิงห์, ๒๕๔๓ : ๒๒๓)

สองปีหลังจากการประกาศนโยบายดังกล่าว นายกรัฐมนตรีนรสิงหะ ราว ได้เดินทางมาเยือนประเทศไทย เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๖ นับว่าเป็นการเยือนครั้งแรกหลังการเปลี่ยนนโยบายต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเยือนดังกล่าวได้ช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างมาก และเป็นรากฐานความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างทั้งสองประเทศมาจนปัจจุบัน อย่างไรก็ตามก่อนหน้านี้ นายกรัฐมนตรีนรสิงหะ ราว จะเดินทางมาเยือนไทยอดีตนายกรัฐมนตรีของไทย คือ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เดินทางไปเยือนอินเดียเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๒

นโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) ของอินเดีย ได้รับการตอบสนองด้วยดีจากรัฐบาลไทย ในปี พ.ศ.๒๕๔๐ รัฐบาลไทยซึ่งมีพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศนโยบายมองตะวันตก (Look West Policy) โดยตระหนักถึงความสำคัญของอินเดียว่ามีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่สูงต่อประเทศไทย เนื่องจากมีประชากรจำนวนมากเป็นตลาดขนาดใหญ่สำหรับสินค้าอุปโภคบริโภคของไทย และยังเป็นฐานการลงทุนที่นักลงทุนธุรกิจไทยสนใจ

ความสัมพันธ์ไทย-อินเดียในปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ไทย – อินเดีย นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๔ เป็นต้นมาได้มีการพัฒนาขึ้นมาตามลำดับ รวมทั้ง การที่อินเดียได้เข้ามาเป็นประเทศคู่เจรจา (Dialogue Partner) กับ ASEAN เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ และพัฒนาเป็นประเทศคู่เจรจาเต็มรูปแบบ (Full Dialogue Partner) เมื่อปีพ.ศ.๒๕๓๘ และยังเป็นสมาชิก ARF (ASEAN Regional Forum) ซึ่งเป็นเวทีหารือด้านความมั่นคงในภูมิภาคนี้ นับเป็นนิมิตหมายที่ดีมาก เนื่องจากอินเดียเป็นประเทศใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญในเวทีโลกการสร้างควมไว้วางใจในภูมิภาคคงจะไม่สมบูรณ์ หากขาดการเข้าร่วมของอินเดีย (โครีน เฟื่องเกษม, ๒๕๔๐ : ๔๐)

นอกจากนี้ อินเดียและไทยต่างก็เป็นสมาชิกแกนนำที่ร่วมกันก่อตั้งความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคภายใต้องค์กร BIMST – EC ซึ่งเป็นองค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เชื่อมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับเอเชียใต้จัดได้ว่าเป็นผลงานที่เป็นรูปธรรมของการดำเนินนโยบาย Look East และ Look West ของทั้งสองประเทศ ความสัมพันธ์ไทย – อินเดียในห้วงปัจจุบัน นับตั้งแต่สิ้นสุดยุคสงครามเย็นในมิติต่าง ๆ อาจจำแนกได้ดังต่อไปนี้

๑. ความสัมพันธ์ทางการเมือง

ในช่วงสงครามเย็นและสงครามกัมพูชา ความสัมพันธ์ไทย-อินเดียค่อนข้างห่างเหิน เนื่องจากไทยเห็นว่าอินเดีย (ภายใต้การนำของนางอินทรา คานธี) มีความใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียต และรับรองรัฐบาลเฮง สัมริน ในขณะที่ไทยเป็นสมาชิก SEATO ซึ่งอินเดียเห็นว่าไทยมีความใกล้ชิดกับสหรัฐฯ และเป็นพันธมิตรกับปากีสถาน อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ ไทย-อินเดียใกล้ชิดขึ้นในปลายทศวรรษที่ ๑๙๘๐ เมื่ออินเดียเริ่มดำเนินนโยบายเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในปี ๒๕๓๔ และดำเนินนโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) ที่ให้ความสำคัญกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายมองตะวันตก (Look West Policy) ของไทย ที่ให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศจึงพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งสองฝ่ายได้จัดตั้งกลไกที่จะสนับสนุนการดำเนินความสัมพันธ์ เช่น คณะกรรมาธิการร่วมเพื่อความร่วมมือทวิภาคี (Joint Commission for Bilateral Cooperation) ซึ่งจัดตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๒ (ฉัตรกุลมาลย์ กบิลสิงห์, ๒๕๔๓ : ๒๒๔) มีการเจรจาระดับปลัดกระทรวง การต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายการเจรจาด้านความมั่นคงระหว่างสภาความมั่นคงของไทยกับหน่วยงานด้านความมั่นคงของอินเดีย รวมทั้งการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ของทั้งสองประเทศ

ไทยและอินเดียยังให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันในเวทีระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น อินเดียให้การสนับสนุน ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ ในตำแหน่งผู้อำนวยการองค์การการค้าโลกและสนับสนุนให้ไทยเป็นสมาชิกในองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศริมฝั่งมหาสมุทรอินเดีย (Indian Ocean Rim Association for Regional Cooperation : IORARC) ซึ่งเป็นการรวมตัวของประเทศต่าง ๆ ที่มีประชากรรวมกันกว่า ๑,๖๐๐ ล้านคน มีมูลค่าการค้าร้อยละ ๑๐ ของการค้าโลกเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบที่สำคัญ และจะเป็นประโยชน์ต่อไทย ในการที่จะเป็นประตูเปิดไปสู่ตลาดการค้าและแหล่งวัตถุดิบใหม่ในภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาต่อไป

๒. ความสัมพันธ์ด้านความมั่นคง

อินเดียให้ความสำคัญกับความร่วมมือด้านความมั่นคง เพราะมีปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ อันมีสาเหตุมาจากความแตกต่างทางด้านเผ่าพันธุ์ วรรณะ และการนับถือศาสนาของประชาชน รวมทั้งยังมีปัญหาขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องพรมแดน ปัญหาการเข้าเมืองผิดกฎหมาย อาชญากรรม และปัญหาการก่อการร้าย อันเนื่องมาจากความแตกต่างด้านศาสนาและข้อพิพาทเรื่องดินแดนด้วย

อินเดียประสงค์จะร่วมมือกับประเทศไทยในด้านความมั่นคงมาโดยตลอดและพยายามผลักดันที่จะมีความร่วมมือด้านความมั่นคงในลักษณะถาวร (Institutionalized) กับไทย เนื่องจากในอดีตอินเดียเชื่อว่าไทยเป็นฐานหรือทางผ่านสำหรับกลุ่มต่อต้านรัฐบาลอินเดีย นอกจากนี้ไทยยังเป็นประเทศเปิด และดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับทุกประเทศไม่มีความขัดแย้งกับประเทศใดตลอดจนการมีบทบาทนำของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอาเซียน รวมทั้งเวทีการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum – ARF) และมีบทบาทอย่างแข็งขันในความร่วมมือกับต่างประเทศ เพื่อต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ

เมื่อต้นปี ๒๕๕๖ ได้มีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมว่าด้วยความร่วมมือด้านความมั่นคงไทย – อินเดีย (Thailand-India Joint Working Group on Security Cooperation- JWG) โดยฝ่ายไทยมีเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นหัวหน้าคณะ และฝ่ายอินเดียมีปลัดกระทรวงการต่างประเทศอินเดีย (รับผิดชอบด้านความมั่นคง) เป็นหัวหน้าคณะเพื่อเป็นกลไกสำหรับการประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านความมั่นคงในสาขาต่าง ๆ ได้แก่ การข่าวกรอง การทหาร การแก้ไขปัญหาเสพติด การปราบปรามการฟอกเงิน การต่อต้านการก่อการร้ายและการลักลอบขนอาวุธเถื่อน การแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย อาชญากรรมทางเศรษฐกิจและอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ รวมทั้งความร่วมมือตามข้อตกลงต่างๆ อาทิ สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมายในเรื่องทางอาญา (ลงนามปี ๒๕๔๗) สนธิสัญญาว่าด้วยการโอนตัวนักโทษ (ลงนามเมื่อ ๒๖ ม.ค. ๒๕๕๕) และสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดน (ลงนามระหว่างการประชุมไทยของ ดร. มั่นมอหัน สิงห์ ระหว่างวันที่ ๓๐-๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๖)

ในการประชุม JWG ครั้งที่ ๗ ที่ อ. หัวหิน จ. ประจวบคีรีขันธ์ ฝ่ายอินเดียเสนอเปลี่ยนหัวหน้าคณะจากปลัดกระทรวงการต่างประเทศอินเดียเป็น Secretary, National Security Council Secretariat (NSCS) ให้เทียบเท่ากับเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติของไทย ล่าสุดไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม JWG ด้านความมั่นคงครั้งที่ ๙ ระหว่างวันที่ ๑๑-๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๗ ที่ จ. เชียงใหม่ โดยมีนายอนุศิษฐ์ คุณากร เลขาธิการสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นหัวหน้าคณะฝ่ายไทย และ Dr. Arvind Gupta, Deputy National Security Advisor and Secretary, National Security Council Secretariat (NSCS) เป็นหัวหน้าคณะฝ่ายอินเดีย

๓. ความสัมพันธ์ด้านการทหาร

ปัจจุบัน ไทยจัดตั้งสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือ และสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอากาศประจำการอยู่ที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงนิวเดลี และฝ่ายอินเดียมีสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอากาศประจำสถานเอกอัครราชทูตอินเดีย

๓.๑ ความสัมพันธ์กับกองทัพบกอินเดีย

๓.๑.๑ การฝึกผสม MAITREE ทำการฝึกปีละ ๑ ครั้ง ในลักษณะสลับกัน เป็นเจ้าภาพ โดยในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ กองทัพบกไทยเป็นเจ้าภาพ จัดการฝึกที่ จ. เชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ระยะเวลาการฝึกประมาณ ๒ สัปดาห์ แต่เมื่อ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๗ กองทัพบกอินเดียได้ขอยกเลิกการฝึก เนื่องจากเกิดการยึดอำนาจการปกครองขึ้นในประเทศไทยเมื่อ พฤษภาคม ๒๕๕๗

๓.๑.๒ นักเรียนนายร้อย จปร. จำนวน ๑๗ นาย ดูงานโรงเรียนนายร้อยอินเดีย ระยะเวลาประมาณ ๑ สัปดาห์ทุกปี

๓.๒ ความสัมพันธ์กับกองทัพเรืออินเดีย

๓.๒.๑ การฝึกลาดตระเวนร่วมระหว่างกองทัพเรือไทยกับกองทัพเรือ อินเดีย (CORPAT) จัดขึ้นปีละ ๒ ครั้ง ผลัดกันเป็นเจ้าภาพ โดยจัด ณ เมืองท่าพอร์ตเบลล์ ที่หมู่เกาะอันดามัน และนิโคบาร์ สาธารณรัฐอินเดีย และทัพเรือภาคที่ ๓ กองทัพเรือ จ. ภูเก็ต ระยะเวลาประมาณ ๑ สัปดาห์ กองทัพเรือทั้งสองประเทศจะจัดเรือ ๑ ลำ และอากาศยาน ๑ ลำ ร่วมลาดตระเวนในพื้นที่ที่กำหนด ซึ่งในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ จัดขึ้นเป็นครั้งที่ ๑๘ ระหว่างวันที่ ๔-๑๐ เมษายน ๒๕๕๗ กองทัพเรือไทยได้จัดเรือหลวงศรีราชา และเครื่องบินลาดตระเวน (DO-๒๒๘) เข้าร่วมการลาดตระเวน ภายใต้รหัส CORPAT ๑๘

๓.๒.๒ การประชุม Navy to Navy Staff Talks เป็นการประชุมระดับฝ่ายอำนวยการของทั้งสองกองทัพ โดยฝ่ายไทยมีเจ้ากรมยุทธการทหารเรือเป็นหัวหน้าคณะจะจัดการประชุมทุกปีผลัดกันเป็นเจ้าภาพ ล่าสุดฝ่ายอินเดียเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมครั้งที่ ๖ ระหว่างวันที่ ๗-๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖ และในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ กองทัพเรือไทยคาดว่าจะเป็นผู้จัดการประชุมประมาณเดือนสิงหาคม - กันยายน ๒๕๕๗ แต่ต่อมาถูกเลื่อนออกไปเนื่องจากเวลาที่สะดวกไม่ตรงกัน ฝ่ายอินเดียมีกำหนดเป็นเจ้าภาพการประชุมครั้งต่อไปในปี ๒๕๕๘

๓.๒.๓ การเข้าร่วมกิจกรรมทางเรือนานาชาติ (MILAN) กองทัพเรืออินเดียจัดสองปีครั้ง ณ เมืองท่าพอร์ตเบลล์ หมู่เกาะอันดามันและนิโคบาร์ โดยในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๔ - ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ และกองทัพเรือไทยได้ส่งเรือหลวงปัตตานีเข้าร่วมกิจกรรม MILAN ๒๐๑๔

๓.๒.๔ หมู่เรือฝึกภาคปฏิบัติในทะเลของนักเรียนนายเรือ ระหว่าง ๑๔-๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ กองทัพเรือไทยจัดหมู่เรือฝึกภาคปฏิบัติในทะเลของนักเรียนนายเรือ ประกอบด้วย ร.ล.กระบุรี ร.ล.สายบุรี และ ร.ล. นราธิวาส เข้าเยี่ยมเมืองท่าและอวดธง ณ เมืองท่าพอร์ตเบลล์ หมู่เกาะอันดามันและนิโคบาร์ สาธารณรัฐอินเดีย

๓.๓ ความสัมพันธ์กับกองทัพอากาศอินเดีย

มีความสัมพันธ์ที่ดี โดยทุกปีจะมีการประชุม Air Staff Talk โดยผลัดกันเป็นเจ้าภาพ ล่าสุดอินเดียจะเป็นเจ้าภาพในการประชุมดังกล่าวในวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๗ ซึ่งหลังจากการประชุม Air Staff Talk จะมีบันทึกข้อตกลงว่าจะมีโครงการใดบ้างที่จะเกิดขึ้นในปีนั้น ๆ รวมทั้งโครงการในอนาคตด้วย

นอกความสัมพันธ์ระหว่างสามกองทัพที่กล่าวถึงข้างต้น ยังมีกลไกการประชุมเจ้าหน้าที่ระดับสูงระหว่างกระทรวงกลาโหมสองฝ่าย (High Level Dialogue) ซึ่งได้ประชุมกันครั้งแรกระหว่างวันที่ ๒๓-๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ กรุงนิวเดลี และครั้งล่าสุดเป็นครั้งที่สาม ระหว่างวันที่ ๕-๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ กรุงนิวเดลี โดยมีรองปลัดกระทรวงกลาโหมเป็นหัวหน้าคณะฝ่ายไทย นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านกลาโหม (MoU on Defence Cooperation) เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๕ ซึ่งครอบคลุมการแลกเปลี่ยนข้อมูลความร่วมมือในการฝึกอบรม การจัดกิจกรรมร่วม และความร่วมมือด้านช่วยเหลือมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ เป็นต้น

สำหรับการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างผู้นำทางทหารของทั้งสองประเทศ ก็ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ระหว่างวันที่ ๒๘-๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๗ เมื่อ พล.อ.ธนศักดิ์ ปฎิมาประกร ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและคณะ ได้เดินทางเยือนอินเดียอย่างเป็นทางการตามคำเชิญของพลเอก Bikram Singh ผู้บัญชาการทหารบกและผู้บัญชาการทหารสูงสุดของอินเดีย เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับไทย โดยเฉพาะด้านการทหารและการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกองทัพ การเยือนดังกล่าวยังได้เสริมสร้างความเชื่อมั่นของอินเดียที่มีต่อไทยด้วย โดยระหว่างการเยือนดังกล่าว พล.อ.ธนศักดิ์ฯ ได้พบหารือกับนาย Arun Jaitley รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอินเดีย และ พลเอก Bikram Singh ผู้บัญชาการทหารบก และผู้บัญชาการทหารสูงสุดอินเดีย

๔. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

ไทยและอินเดียมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกันมาช้านาน มีหลักฐานว่าการค้าไทย-อินเดียเริ่มต้นตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาไปยังสยามกว่า ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว ไปจนถึงการค้ากับบริษัท East India Company ในสมัยอินเดียภายใต้การปกครองของอังกฤษ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการอพยพไปไทยของบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายอินเดียในปัจจุบัน

การค้าไทย-อินเดียในยุคสมัยปัจจุบันมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะนับตั้งแต่ไทยและอินเดียลงนามความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างกัน โดยเริ่มลดภาษีในกรอบ Early Harvest Scheme สำหรับสินค้า ๘๓ รายการตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ (ภาษีเหลือร้อยละ ๐ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๙) รวมถึงความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดียที่มีผลตั้งแต่วันที่ ๒๕๕๓ อย่างไรก็ตาม การค้าไทย-อินเดียยังถือว่ามีโอกาสที่ขยายตัวได้อีกมาก โดยปัจจุบัน ไทยเป็นคู่ค้าที่สำคัญอันดับ ๔ ของอินเดียในอาเซียนรองจากสิงคโปร์อินโดนีเซียและมาเลเซีย

ด้านการลงทุน มีบริษัทอินเดียเข้าไปลงทุนในไทยจำนวนมาก มูลค่าการลงทุนตรง (FDI) ตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ ๑๙๗๐ รวมประมาณ ๒ พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยบริษัทขนาดใหญ่ที่เข้าไปลงทุนในไทย ได้แก่ กลุ่มบริษัททาทา ซึ่งลงทุนทั้งในธุรกิจยานยนต์ (Tata Motors) ธุรกิจเหล็ก (Tata Steel) ธุรกิจไอที (Tata Consultancy Services) นอกจากนี้ ยังมีบริษัทใหญ่อื่น ๆ อาทิ Indorama, Aditya Birla, NIIT, Kirloskars Brothers และ Punj Loyd ที่เข้าไปลงทุนในไทยด้วยในส่วนของ การลงทุนไทยในอินเดีย แม้บริษัทไทยยังเข้าไปลงทุนในอินเดียไม่มากนัก แต่มีบริษัทขนาดใหญ่ เช่น ซีพี อิตาเลียนไทย ศรีไทยซูเปอร์แวร์ เดลต้าอิเล็กทรอนิกส์ บ้านพฤษาและไทยอโอดีซัมมิทที่เข้าไปลงทุนในอินเดีย

ไทยและอินเดียได้ลงนามกรอบความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งเขตการค้าเสรี (FTA) ไทย-อินเดีย เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๔๖ โดยสาระสำคัญของกรอบความตกลงฯ จะครอบคลุม การเปิดเสรีทั้งในด้านการค้าสินค้า การค้าบริการและการลงทุน รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่าง ๆ โดยได้มีการเร่งลดภาษีสินค้าบางส่วนทันที (Early Harvest Scheme : EHS) ไทยและอินเดียได้ ยกเลิกภาษีสินค้าจำนวน ๘๒ รายการ (ต่อมาเพิ่มเป็น ๘๓ รายการ) เช่น เงาะ ลำไย มังคุด ทูเรียน ข้าวสาลี อาหารทะเลกระป๋อง อัญมณี และเครื่องประดับ (พลอยสี) เม็ดพลาสติก เครื่องปรับอากาศ พัดลม ตู้เย็น เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ บอลล์แบร์ริง และส่วนประกอบของเครื่องยนต์ เป็นต้น ตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๙ โดยทั้งสองฝ่ายยังอยู่ระหว่างการเจรจาความตกลงเพื่อเปิดเสรีอย่างเต็มรูปแบบ (Comprehensive FTA)

สำหรับความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งเขตการค้าเสรี (FTA) อาเซียน-อินเดียนั้น เมื่อปี ๒๕๔๕ ผู้นำของประเทศสมาชิกอาเซียนและอินเดียเห็นชอบให้มีการเจรจาจัดตั้งเขตการค้าเสรี อาเซียน-อินเดีย และในปี ๒๕๔๖ ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามกรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุมด้านต่าง ๆ (Framework Agreement on Comprehensive Economic Cooperation between ASEAN and India) เพื่อเป็นกรอบแนวทางและแผนงานในการจัดตั้งเขต การค้าเสรีอาเซียน-อินเดียที่จะครอบคลุมถึงการเปิดเสรีการค้าสินค้า การค้าบริการ การลงทุน และ กลไกระงับข้อพิพาท รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือในการอำนวยความสะดวก โดยเริ่มเจรจาจัดทำ ความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้าเป็นฉบับแรก

ทั้งสองฝ่ายเริ่มเจรจาความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้าและความตกลงว่าด้วยกลไก ระวังข้อพิพาท ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ ซึ่งต่อมา ในระหว่างการประชุมมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน-อินเดีย ครั้งที่ ๗ ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๕๒ ได้มีลงนามความตกลงดังกล่าวและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และความตกลงมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๓ ภายใต้ความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้า ประเทศสมาชิกอาเซียน ๕ ประเทศ (บรูไน มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ไทย) และอินเดียจะยกเลิก ภาษีศุลกากรของสินค้าโดยรวมประมาณร้อยละ ๘๐ ของรายการสินค้าภายใน ปี ๒๕๕๙ ประเทศ สมาชิกใหม่อาเซียน (กัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม) จะยกเลิกภาษีภายในปี ๒๕๖๔ ส่วนฟิลิปปินส์และ อินเดียจะยกเลิกภาษีภายในปี ๒๕๖๒

ทั้งนี้ ล่าสุด อาเซียนและอินเดียได้ลงนามให้สัตยาบันความตกลงการค้าเสรีอาเซียน- อินเดียในสาขาบริการและการลงทุน ซึ่งจะมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘

๕. ความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนในระดับประชาชน

ไทยและอินเดียมีความผูกพันด้านวัฒนธรรมมาตั้งแต่โบราณกาลกว่า ๒,๐๐๐ ปี มาแล้วโดยในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิ ปัจจุบันมรดกทางวัฒนธรรมและประเพณีจากอินเดียยังคงมีอิทธิพลสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคน ไทยทั้งทางด้านศาสนาภาษาวรรณกรรมและศิลปะแขนงต่าง ๆ

ไทยได้จัดโครงการต่อเนื่องเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมความเป็นไทยและสร้างสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ อาทิ การอัญเชิญผ้าพระกฐินพระราชทานไปยังอินเดียและ การจัดงาน Destination Thailand ของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ของไทยในอินเดีย

เป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ ในปี ๒๕๕๕ ไทยได้จัดส่งคณะนาฏศิลป์และช่างฝีมือเข้าร่วมงานหัตถกรรม Surajkund Mela ครั้งที่ ๒๖ ในฐานะ partner country ที่รัฐหรยาณา เป็นต้น

ไทยและอินเดียลงนามความตกลงด้านวัฒนธรรมในปี ๒๕๒๐ และระหว่างการประชุมไทยของ ดร. มั่นโมहन สิงห์ นายกรัฐมนตรีอินเดีย ระหว่างวันที่ ๓๐-๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งโครงการแลกเปลี่ยนไทย-อินเดีย (MoU on the Establishment of the India-Thailand Exchange Programme) เพื่อกระชับความสัมพันธ์ผ่านการส่งเสริมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ การศึกษา และวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ

อินเดียจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมอินเดีย (Indian Cultural Centre) เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๕๒ ที่กรุงเทพฯ เพื่อช่วยส่งเสริมให้ชาวไทยได้เข้าใจวัฒนธรรมอินเดียมากขึ้นและขณะนี้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติไทยกำลังร่วมมือกับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอินเดียที่เมืองกัลกัตตาเตรียมการจัดนิทรรศการศิลปะพุทธ (Buddhist Art Exhibition) ในกรุงเทพฯ

รัฐบาลอินเดียให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาตรี โท และเอก ปีละมากกว่า ๑๐๐ ทุนแก่นักศึกษาไทยมาศึกษาในประเทศอินเดีย ในขณะที่มหาวิทยาลัยชั้นนำของไทยหลายแห่งมีศูนย์อินเดียศึกษาหรือสาขาวิชาการตศึกษา (Indian Studies) ระดับปริญญาตรีและโท เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น

ในโอกาสเยือนอินเดียอย่างเป็นทางการและเข้าร่วมงานสถาปนาสาธารณรัฐอินเดียในฐานะแขกเกียรติยศ ระหว่าง ๒๔-๒๖ มกราคม ๒๕๕๕ นายกรัฐมนตรี (น.ส. ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร) ได้ประกาศการสนับสนุนโครงการฟื้นฟูมหาวิทยาลัยนาลันทาของรัฐบาลอินเดีย และต่อมาในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ ดร. โคปา สภรวาล (Gopa Sabharwal) รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยนาลันทา ได้จัดพิธีรับมอบเงินสนับสนุนอย่างเป็นทางการ และเอกอัครราชทูตพิศาล มาณวพัฒน์ ในฐานะผู้แทนรัฐบาลไทยได้มอบเงินบริจาคจำนวน ๑๐๐,๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ เข้าสู่กองทุนก่อตั้งมหาวิทยาลัยนาลันทา (Establishment Fund) นอกจากนั้นยังมีภาคเอกชนไทยที่ร่วมบริจาคสมทบผ่านกระทรวงการต่างประเทศ อาทิ บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม (๑๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ) ธนาคารกรุงเทพฯ (๓๐๐,๐๐๐ บาท) ธนาคารกรุงเทพฯ (๒๐๐,๐๐๐ บาท) เครือเจริญโภคภัณฑ์ (๕,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ) มอบระหว่างการเยือนอินเดียของนายกรัฐมนตรีเมื่อมกราคม ๒๕๕๕ บริษัท ศรีไทย ซุปเปอร์แวร์ (๑๐๐,๐๐๐ บาท) และบริษัท สไมล์ภัณฑ์ จำกัด (๕,๐๐๐ บาท) ซึ่งเงินบริจาคในส่วนของภาคเอกชน (รวมประมาณ ๙๒๕,๐๐๐ บาท) จะถูกนำไปตั้งเป็นกองทุน “Thailand Fund for Nalanda University” เพื่อเป็นทุนการศึกษาวิจัยในสาขาพุทธศึกษาและปรัชญาต่อไป

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชน ประชาชนของทั้งสองฝ่ายมีการติดต่อสัมพันธ์กันตั้งแต่นในอดีต อาทิ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐ รัฐบาลไทยได้เชิญนายรพินทรนาถ ฐากูร (Rabindranath Tagore) กวีที่มีชื่อเสียงของอินเดีย ซึ่งเป็นคนแรกของเอเชียที่ได้รับรางวัลโนเบลมาเยือนไทยและต่อมาได้เขียนกวีนิพนธ์ชื่นชมประเทศไทย ซึ่งได้นำไปสู่การจัดตั้งอาศรมวัฒนธรรมไทย - ภารต ในประเทศไทย ที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนชาวอินเดียในประเทศไทยในการสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดีย โดยรัฐบาลไทยได้อนุญาตให้จัดการประชุมว่าด้วยเอกราชของอินเดีย (Indian Independence

Conference) ขึ้นที่กรุงเทพฯ เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๘๕ ยังผลให้ชาวอินเดียมีทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทย

ปัจจุบัน ปฏิสัมพันธ์ในระดับประชาชนมีความแน่นแฟ้น ชาวไทยเชื้อสายอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยขณะนี้ ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ คน มีส่วนช่วยส่งเสริมภาพพจน์ที่ดีของไทยในสายตาชาวอินเดีย เนื่องจากสังคมไทยเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้สามารถสร้างฐานะประกอบธุรกิจเข้ารับราชการ และมีบทบาทในวงการการเมืองไทยได้

ชาวไทยเชื้อสายอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ก่อตั้งสมาคมต่าง ๆ เช่น หอการค้าไทย - อินเดีย อาศรมวัฒนธรรมไทย - ภารตะ สมาคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจไทย - อินเดีย สมาคมซิกข์แห่งประเทศไทย สมาคมฮินดูธรรมสภา สมาคมฮินดูสมาชิแห่งประเทศไทย สมาคมสตรีอินเดีย เป็นต้น นอกจากนี้ นักธุรกิจชาวอินเดียที่มีความผูกพันกับประเทศไทย และเป็นลูกหลานของชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้จัดตั้งสมาคมมิตรภาพอินเดีย-ไทยขึ้นที่กรุงนิวเดลี โดยที่ผ่านมาได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยกับชาวอินเดียอย่างสม่ำเสมอ

สำหรับอุตสาหกรรมภาพยนตร์บอลลีวู้ด (Bollywood) ของอินเดีย เป็นที่รู้จักของชาวไทยมากขึ้นในและมีความสนใจที่จะใช้ไทยเป็นสถานที่ถ่ายทำในแต่ละปีมากกว่าร้อยเรื่อง

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประเทศไทยเป็นประเทศที่ชาวอินเดียนิยมเดินทางไปท่องเที่ยวมากเป็นอันดับ ๑ เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก และชาวอินเดียเดินทางไปท่องเที่ยวในไทยมากกว่า ๑ ล้านคนติดต่อกัน ๒ ปี ตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ โดยในปี ๒๕๕๖ มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปไทยทั้งหมด ๒๖.๗ ล้านคน (เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ร้อยละ ๑๖) ในจำนวนนี้เป็นนักท่องเที่ยวจากอินเดีย ๑.๐๕ ล้านคน (เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ร้อยละ ๓.๖) หรือคิดเป็นส่วนแบ่งตลาดร้อยละ ๔ จากจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด และเป็นอันดับที่ ๗ ของประเทศที่มีนักท่องเที่ยวไปไทยมากที่สุด

ไทยส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวกลุ่มตลาดบนของอินเดียมาใช้บริการจัดประชุม สัมมนา ถ่ายทำภาพยนตร์ เล่นกอล์ฟ ตลอดจนจัดงานฉลองต่างๆ อาทิ งานแต่งงาน งานครบรอบวันเกิด งานครบรอบวันแต่งงาน เป็นต้น ในไทย นอกจากนั้น นโยบายการเปิดเสรีด้านการบิน (Open Sky Policy) ได้มีส่วนในการเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนสองฝ่าย ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ประเทศไทยเป็นที่นิยมในหมู่ชาวอินเดีย คือ ค่าใช้จ่ายไม่แพง เดินทางสะดวก มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม และที่สำคัญคือ ภาพยนตร์อินเดียเข้าไปถ่ายทำในประเทศไทยเป็นจำนวนมากส่งผลให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักในหมู่มนุษย์อินเดีย

ปัจจุบันมีเที่ยวบินระหว่างกรุงเทพฯกับเมืองสำคัญๆในอินเดียอาทิกรุงเทพฯ-เดลี กรุงเทพฯ-มุมไบ กรุงเทพฯ-กัลกัตตา กรุงเทพฯ-เจนไน และกรุงเทพฯ-บังคาลอร์ ๗ สายการบิน จำนวนกว่า ๒๐๐ เที่ยวบินต่อสัปดาห์ โดยบริษัทการบินไทยมี ๘ จุดบินและมีเที่ยวบินตรงสัปดาห์ละเกือบ ๕๐ เที่ยวบิน (ไป-กลับ)

ในปี ๒๕๕๖ นักท่องเที่ยวไทยไปอินเดีย ๙๓,๘๒๓ คน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๕๓ จากปี ๒๕๕๕ (๙๒,๔๐๔ คน) และเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕.๒๗ จากปี ๒๕๕๔ (๘๙,๑๒๘ คน) ส่วนใหญ่เดินทางมาแสวงบุญตามพุทธสังเวชนียสถานต่าง ๆ รวมถึงการมาเที่ยวชมที่ชามฮาล และเมืองศรีนคร (Srinagar) ในรัฐชัมมูร์และแคชเมียร์ ปัจจัยสำคัญ คือความใกล้ชิดทั้งทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม กับทั้งยังมีความคุ้มค่าในแง่ค่าใช้จ่าย (Value for money)

๖. ความสัมพันธ์ด้านการศึกษา

คุณภาพการศึกษาของอินเดียเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้ปกครองไทยที่นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนต่อในต่างประเทศ นักศึกษาไทยเดินทางมาศึกษาต่อที่อินเดียสามารถแยกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ ๑. ระดับประถมและมัธยมศึกษา และ ๒. ระดับอุดมศึกษาหรือระดับปริญญา ปัจจุบัน มีนักเรียนไทยและนักศึกษาไทยศึกษาอยู่ในอินเดียทั้งสิ้นประมาณ ๑,๕๐๐ คน แบ่งเป็นนักเรียนระดับประถมและมัธยม ประมาณ ๘๗๐ คน และนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาประมาณ ๖๓๐ คน

จุดแข็งของการศึกษาในอินเดียคือวิชาการที่เข้มข้นไม่เน้นการท่องจำแต่เน้นการทำ ความเข้าใจและการลงมือปฏิบัติการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการเรียนการสอนระเบียบวินัยที่เคร่งครัดและการมีโควตานักศึกษาต่างชาติรองรับกล่าวคือรัฐบาลอินเดียส่งเสริมให้อินเดียเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาจึงออกกฎหมายให้มหาวิทยาลัยในบางคณะรับนักศึกษาต่างชาติในระบบโควตาทำให้นักศึกษาต่างชาติสามารถเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยชั้นนำของอินเดียได้โดยไม่ต้องผ่านการสอบแข่งขัน

นโยบายของสถานเอกอัครราชทูตไทย/นิวเดลี

๑. การส่งเสริมให้อินเดียเป็นประเทศทางเลือกใหม่สำหรับนักศึกษาไทยมุสลิมแทน การไปศึกษาในบางประเทศที่มีแนวคิดสุดโต่ง

อินเดียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ควรส่งเสริมให้นักศึกษาไทยมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจาก ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เดินทางไปศึกษา เพราะเป็นประเทศประชาธิปไตยยอมรับในความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม เชื้อชาติ และศาสนา และที่สำคัญ อินเดียยังเป็นประเทศที่มีชาวมุสลิมมากเป็นอันดับสามของโลก (ประมาณ ๑๘๐ ล้านคน) รองจากอินโดนีเซียและปากีสถาน และเป็นประเทศมุสลิมสายกลางที่รัฐบาลคอยสอดส่องติดตามป้องปรามแนวคิดสุดโต่งของชาวมุสลิม นอกจากนี้ จากการศึกษาที่อินเดียเคยอยู่ภายใต้การปกครองและรับอารยธรรมอิสลามมาเป็นเวลาหลายร้อยปี ทำให้อินเดียมีมหาวิทยาลัยมุสลิมเก่าแก่ที่มีความเข้มข้นทางวิชาการไม่แพ้มหาวิทยาลัยชั้นนำอื่น ๆ ทั้งในอินเดียและโลกมุสลิม อาทิ มหาวิทยาลัยอาลีการ์ห์มุสลิม (Aligarh Muslim University – AMU)

AMU เป็นมหาวิทยาลัยมุสลิมสายสามัญแห่งแรกของอินเดีย ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๘ ถอดแบบอาคารเรียนหอพัก มาจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์และออกซ์ฟอร์ด จากการจัดอันดับเมื่อปี ๒๕๕๖ AMU ติดอันดับ ๑ ใน ๑๐ ของมหาวิทยาลัยชั้นนำด้านวิชาการ ปัจจุบันมีนักศึกษาไทยศึกษาอยู่ประมาณ ๑๑๐ คน นอกจากนี้ AMU ได้ผลิตบุคลากรที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย เช่น นายกฤต อาทิตย์แก้ว อดีต สมาชิกวุฒิสภา จังหวัดกำแพงเพชร รศ. ดร. จรัญ มะลูลีม อ. ประจำ คณะรัฐศาสตร์ ม. ธรรมศาสตร์ และ ดร. ศราวุธ อารีย์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบที่จะสามารถสร้างการยอมรับในหมู่ชาวมุสลิมใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

การส่งเสริมการศึกษาในสายสามัญนี้ จะเป็นการเพิ่มทางเลือกและสร้างวิชาชีพให้กับนักศึกษาไทยมุสลิม ซึ่งเป็นอีกความพยายามหนึ่งของรัฐบาลไทยที่ต้องการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืนในระยะยาวด้วยการใช้หลักการพัฒนา

๒. การสร้างเครือข่ายนักศึกษาไทยในอินเดีย

ปัจจุบันมีนักศึกษาไทยศึกษาอยู่ในอินเดียประมาณ ๑,๕๐๐ คน อยู่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงนิวเดลี และสถานกงสุลใหญ่ทั้ง ๓ แห่ง คือ ที่มุมไบ กัลกัตตา และเจนไน

สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้จัดการประชุมผู้แทนนักเรียนไทยในอินเดียขึ้นที่กรุงนิวเดลี ระหว่างวันที่ ๔ - ๕ สิงหาคม ๒๕๕๗ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างเครือข่ายระหว่างนักศึกษาไทยในอินเดียกับสถานเอกอัครราชทูตฯ/สถานกงสุลใหญ่ฯ เพื่ออำนวยความสะดวกและแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ให้กับนักเรียนไทยตลอดจนค้นหาความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ ที่นักศึกษาไทยศึกษาอยู่เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนไทยเดินทางมาศึกษาต่อซึ่งจะเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับประชาชนต่อประชาชนของทั้งสองประเทศต่อไป

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงส่งนักเรียนโรงเรียน ตชด. เดินทางมาศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่ประเทศอินเดีย ตั้งแต่วันที่ ๑ - ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๗) ปัจจุบันในอินเดียมีนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ฯ ทั้งสิ้น 6 คน ศึกษาอยู่ที่เมืองปูเน่ รัฐมหาราษฏระ

๗. ความสัมพันธ์ทางศาสนา

การที่อินเดียเป็นแหล่งกำเนิดพุทธศาสนา เป็นประเทศที่ประดิษฐานพุทธสังเวชนียสถานต่าง ๆ คือ สถานที่ตรัสรู้ที่พุทธคยา สถานที่แสดงปฐมเทศนาที่เมืองสารนาถและสถานที่ทรงดับขันธปรินิพพานที่เมืองกุสินารา ทำให้มีงานด้านศาสนาของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงนิวเดลี มีความเป็นเอกลักษณ์และเข้มข้นแตกต่างออกไปจากสถานเอกอัครราชทูตฯ ต่าง ๆ ทั่วโลก

ปัจจุบันมีวัดไทยจำนวน ๒๕ วัดตั้งในบริเวณสังเวชนียสถานทั้ง ๓ แห่ง ในประเทศอินเดีย คือ ที่พุทธคยาสถาน ที่ทรงตรัสรู้ ที่เมืองพาราณสี สถานที่ทรงแสดงธรรมจักรกัปปวัตนสูตร (อัมมะ จัก กระ ปะ วัด ตะ นะ สุต) และที่เมืองกุสินารา สถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน

นโยบายหลักของสถานเอกอัครราชทูตฯ

๗.๑ การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานอินเดีย

ในปัจจุบันมีชาวไทยพุทธเดินทางมาแสวงบุญในอินเดียกว่า ๘๕,๐๐๐ คนต่อปี สถานเอกอัครราชทูตฯ และสถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองกัลกัตตา มีนโยบายสร้างเครือข่าย และความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานภาครัฐอินเดียที่ดูแลรับผิดชอบเขตสังเวชนียสถานต่าง ๆ ทำให้ฝ่ายอินเดียมีความรู้สึกที่ดีกับชาวไทยและประเทศไทย ส่งผลให้ผู้แสวงบุญชาวไทยพุทธได้รับความสะดวกสบายเมื่อเดินทางมาแสวงบุญในอินเดีย และเป็นผลดีกับความสัมพันธ์ในระดับประชาชนกับประชาชนของทั้งสองประเทศ

๗.๒ การสนับสนุนการทำงานของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย - เนปาล

สถานเอกอัครราชทูตฯ ดำเนินนโยบายสนับสนุนการทำงานของสำนักงานพระธรรมทูตสายอินเดีย - เนปาล เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระดับประชาชน อาทิ การสร้างที่พักระหว่างเส้นทางแสวงบุญให้กับผู้แสวงบุญชาวไทย การสร้างวัดไทยเขตวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี การช่วยเหลือพัฒนาชุมชนท้องถิ่นผ่านโครงการคลินิกรักษาพยาบาลผู้ยากไร้ และโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิศย์ เป็นต้น

เมื่อปลายเดือนมีนาคม ๒๕๕๗ สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้จัดการประชุม คณะสงฆ์ไทยในอินเดีย ภายใต้หัวข้อ “จากอดีต สู่ปัจจุบัน และมุ่งอนาคต” โดยมีพระเทพโพธิวิเทศ หัวหน้าพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล และเจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยา พระโพธิ์นันทมุนี หัวหน้าพระธรรมทูตสายอินเดีย – เนปาล (ธรรมยุติ) และเจ้าอาวาสวัดป่าพุทธคยา และเอกอัครราชทูตฯ ร่วมเป็นประธานในการประชุม ซึ่งข้อสรุปที่สำคัญ คือ สถานเอกอัครราชทูตฯ จะสนับสนุนการทำงานของพระธรรมทูตฯ ในทุก ๆ ด้าน มุ่งสร้างเครือข่ายและสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนท้องถิ่นอินเดีย และมุ่งเผยแผ่พุทธศาสนาออกไปยังพื้นที่นอกเขตสังฆนิยสถานของอินเดีย

คณะพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย – เนปาล ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในอินเดียอย่างแท้จริง เป็นผู้เสียสละทั้งกายและจิตใจ ซึ่งความเป็นอยู่ตลอดจนการติดต่อประสานงานกับฝ่ายอินเดียล้วนแล้วแต่มีความยากลำบากกว่าพระสงฆ์ไทยที่ทำหน้าที่อยู่ในประเทศอื่นๆ นอกจากนี้ ยังได้ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินนโยบายการทูตสาธารณะ (Public Diplomacy) นำมาซึ่งการสร้างภาพลักษณ์ที่ดียิ่งต่อประเทศไทยและคนไทย กล่าวได้ว่า การส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-อินเดียในระดับประชาชนกับประชาชน อาจไม่ประสบผลสำเร็จหากไม่ได้รับความร่วมมือที่ดีจากสำนักงานพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย – เนปาล

๗.๓ นโยบาย Outreach พุทธศาสนาไปยังพื้นที่ต่างๆ ของอินเดีย

สถานเอกอัครราชทูตฯ มีเป้าหมายมุ่งที่จะนำพาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังพื้นที่ในภาคต่างๆ ของอินเดียแทนการกระจุกตัวอยู่เฉพาะในเขตสังฆนิยสถาน เช่น ในรัฐชัมมูและแคชเมียร์ รัฐมหาราษฏระ และรัฐอัสสัม เพื่อใช้พุทธศาสนาเป็นสื่อกลางในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนต่อประชาชน และสร้างความเข้าใจและภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยในสายตาของชาวอินเดีย

แนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาในอินเดีย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันได้กระจุกตัวอยู่เฉพาะในเขตสังฆนิยสถาน ซึ่งปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าพื้นที่และชุมชนท้องถิ่นในบริเวณนี้ มีการพัฒนาและประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ก็เนื่องมาจากผลพวงของการเดินทางมาแสวงบุญของชาวพุทธจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมถึงพุทธศาสนิกชนชาวไทย

๘. ความตกลงทวิภาคีที่สำคัญระหว่างไทย-อินเดีย

- ๘.๑ ข้อตกลงทางการค้า (๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๑)
- ๘.๒ ความตกลงว่าด้วยการบริการเดินอากาศ (๑๙ ธันวาคม ๒๕๑๒)
- ๘.๓ ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านวัฒนธรรม (๒๙ เมษายน ๒๕๒๐)
- ๘.๔ อนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อน (๒๓ มีนาคม ๒๕๒๘)
- ๘.๕ ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของไทยและอินเดีย (ปี ๒๕๔๐)
- ๘.๖ ความตกลงว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน (๑๐ กรกฎาคม ๒๕๔๓)
- ๘.๗ ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือในการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ (๑๐ กรกฎาคม ๒๕๔๓)
- ๘.๘ ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๔)

๘.๙ ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม (กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕)

๘.๑๐ ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการสำรวจและใช้ประโยชน์จากอวกาศ ส่วนนอก (๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕)

๘.๑๑ บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือทางวิชาการเกษตร เทคโนโลยี การเกษตร และเศรษฐกิจการเกษตร (๙ ตุลาคม ๒๕๔๖)

๘.๑๒ กรอบความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งเขตการค้าเสรี ไทย - อินเดีย (๙ ตุลาคม ๒๕๔๖)

๘.๑๓ ความตกลงด้านความร่วมมือทางการท่องเที่ยว (๙ ตุลาคม ๒๕๔๖)

๘.๑๔ ความตกลงว่าด้วยการยกเว้นการตรวจลงตราสำหรับผู้ถือหนังสือเดินทางทูต และหนังสือเดินทางราชการ (๙ ตุลาคม ๒๕๔๖)

๘.๑๕ โครงการความร่วมมือด้านเทคโนโลยีชีวภาพระหว่างศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติของไทยและกรมเทคโนโลยีชีวภาพของอินเดีย (๙ ตุลาคม ๒๕๔๖)

๘.๑๖ สนธิสัญญาความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมายในเรื่องทางอาญา (ปี ๒๕๔๗)

๘.๑๗ บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการศึกษาไทย - อินเดีย (๓ มิถุนายน ๒๕๔๘)

๘.๑๘ บันทึกความตกลงว่าด้วยมิตรภาพและความร่วมมือระหว่างจังหวัดภูเก็ตกับเมืองพอร์ตแบลร์ (๒๔๔๘)

๘.๑๙ บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านพลังงานหมุนเวียน (๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๐)

๘.๒๐ แผนปฏิบัติการว่าด้วยการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ระหว่างปี ๒๕๕๐-๒๕๕๒ (มิถุนายน ๒๕๕๐)

๘.๒๑ บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการทหาร (มกราคม ๒๕๕๕)

๘.๒๒ สนธิสัญญาว่าด้วยการโอนตัวผู้ต้องโทษตามคำพิพากษา (มกราคม ๒๕๕๕)

๘.๒๓ พิธีสารฉบับที่สองเพื่อการแก้ไขกรอบความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย (มกราคม ๒๕๕๕)

๘.๒๔ แผนความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๗ (มกราคม ๒๕๕๕)

๘.๒๕ แผนปฏิบัติการว่าด้วยโครงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๗ (มกราคม ๒๕๕๕)

๘.๒๖ บันทึกความเข้าใจระหว่าง Indian Council for Cultural Relations (ICCR) กับ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มกราคม ๒๕๕๕)

๘.๒๗ สนธิสัญญาว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน (พฤษภาคม ๒๕๕๖)

๘.๒๘ การแลกเปลี่ยนสัตยาบันสารความตกลงโอนตัวนักโทษ (พฤษภาคม ๒๕๕๖)

๘.๒๙ บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งโครงการแลกเปลี่ยนทางวิชาการไทย – อินเดีย (พฤษภาคม ๒๕๕๖)

๘.๓๐ บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีแผนที่และภูมิสารสนเทศระหว่างสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (สทอภ.) กับหน่วยงานการสำรวจของอินเดีย (SOI) (พฤษภาคม ๒๕๕๖)

๘.๓๑ บันทึกความเข้าใจเดียวกันระหว่าง สทอภ. กับองค์การสมุดแผนที่และแผนที่เฉพาะเรื่องแห่งชาติอินเดีย (NATMO) (พฤษภาคม ๒๕๕๖)

๘.๓๒ บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูลธุรกรรมทางการเงินระหว่างสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินกับหน่วยข่าวกรองทางการเงินประเทศอินเดีย (FIU-IND) (พฤษภาคม ๒๕๕๖)

๘.๓๓ บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการแต่งตั้งตำแหน่งอาจารย์ภาษาฮินดี ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พฤษภาคม ๒๕๕๖)

ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)

ในช่วงที่ผ่านมาประเทศไทยมิได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ประเทศ เป้าหมายและยุทธศาสตร์ของประเทศในระยะยาว จึงส่งผลให้การบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหารให้ความสำคัญกับนโยบายพรรคการเมือง หรือนโยบายของรัฐบาลเป็นหลัก ซึ่งเมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาลทำให้ขาดความต่อเนื่องของการดำเนินนโยบายสำคัญและขาดบูรณาการ ทั้งในระดับนโยบายและการนำสู่การปฏิบัติถือเป็นการสูญเสียโอกาส และสิ้นเปลืองทรัพยากรของประเทศ ดังนั้นเพื่อเป็นการปฏิรูประบบการบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยให้มีเป้าหมายการพัฒนาในระยะยาวและเพื่อเป็นการกำหนดให้ฝ่ายบริหารมีความรับผิดชอบที่จะต้องขับเคลื่อนประเทศไปสู่เป้าหมายที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันและเป็นเอกภาพ

ประเทศไทยจำเป็นต้องมี “ยุทธศาสตร์ชาติ” ซึ่งภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเทศไทยต้องปฏิรูป และปรับเปลี่ยนอย่างเป็นระบบขนานใหญ่ เพื่อให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเหมาะสมกับภูมิทัศน์ใหม่ของโลก ยืดหยุ่นปรับตัวได้เร็ว สามารถรับมือกับความเสี่ยงและภัยคุกคามแบบใหม่ได้ และสามารถอาศัยโอกาสจากการเปลี่ยนแปลงบริบทโลกมาสร้างประโยชน์สุขให้กับคนในชาติได้

ดังนั้นการจัดทำ “ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี” เพื่อเป็นเป้าหมายการพัฒนาในระยะยาว จึงเป็นองค์ประกอบจำเป็นของการปฏิรูประบบการบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยให้สามารถดำเนินงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาไปสู่เป้าหมายอนาคตของประเทศที่พึงประสงค์ได้ในระยะยาว และเพื่อเป็นการกำหนดให้ฝ่ายบริหารมีความรับผิดชอบที่จะต้องขับเคลื่อนประเทศไปสู่เป้าหมายที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันและเป็นเอกภาพมีการจัดลำดับความสำคัญสำหรับปัญหาพื้นฐานสำคัญของประเทศที่จะต้องแก้ไข ปรับปรุง หรือปฏิรูปอย่างต่อเนื่องจะต้องบูรณาการการดำเนินการทั้งในเชิงประเด็นการพัฒนาและพื้นที่การพัฒนา โดยให้ได้รับการจัดสรรทรัพยากรมาสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเหมาะสมภายใต้หลักคิดดังกล่าว ประเทศไทยจำเป็นต้องมี “ยุทธศาสตร์ชาติ”

ซึ่งภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติจะต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายอนาคตของประเทศ และทิศทางในการขับเคลื่อนประเทศให้สอดคล้องกับประเด็นการเปลี่ยนแปลง และความท้าทายต่าง ๆ ของบริบทโลก และบริบทการพัฒนาภายในประเทศ เพื่อมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายอนาคตของประเทศที่ตั้งไว้

การกำหนดให้มี “ยุทธศาสตร์ชาติ” เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา ประเทศในระยะยาว พร้อมกับการปฏิรูปและการพัฒนา ระบบการบริหารราชการแผ่นดินในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังจะช่วยยกระดับคุณภาพของประเทศไทยในทุกภาคส่วน และนำพาประเทศไทย ให้หลุดพ้นหรือบรรเทาความรุนแรงของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งปัญหาความมั่นคง ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและปัญหาความขัดแย้งในสังคม รวมถึงสามารถรับมือกับภัยคุกคาม และบริหารจัดการกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และสามารถเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ใหม่ของโลกได้ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยยังคงรักษาบทบาทสำคัญในเวทีโลกสามารถดำรงรักษาความเป็นชาติที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และคนไทยในประเทศมีความอยู่ดีมีสุขอย่างถ้วนหน้า

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงบัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาวตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยการจัดทำการกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติ โดยที่การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีได้กำหนดเป้าหมายอนาคตของประเทศที่สะท้อนถึงผลประโยชน์ แห่งชาติและประโยชน์สุขของประชาชนชาวไทยบนพื้นฐานของการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคตทั้งภายในและภายนอกประเทศ อย่างรอบด้าน วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและความเสี่ยง จากการวิเคราะห์ดังกล่าวภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติฯ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางหลักที่ประเทศจะต้องขับเคลื่อนดำเนินการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอนาคตประเทศที่กำหนดดังนี้

วิสัยทัศน์ประเทศไทย

“ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งนี้ วิสัยทัศน์ดังกล่าวจะต้องสนองต่อผลประโยชน์ แห่งชาติ อันได้แก่ การมีเอกราช อธิปไตย และบูรณาภาพแห่งเขตอำนาจรัฐ การดำรงอยู่อย่างมั่นคง ยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติ การดำรงอยู่อย่าง มั่นคงของชาติและประชาชนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ การอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุขเป็นปึกแผ่นมีความมั่นคง ทางสังคมท่ามกลางพหุสังคม และการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ความเจริญเติบโตของชาติความเป็น ธรรมและ ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางพลังงาน และอาหาร ความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของชาติภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประสานสอดคล้องกันด้านความมั่นคง ในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี โดยที่ความมั่นคงเป็นรากฐานของ ทั้ง ๓ ประการที่จะทำให้เกิดความมั่งคั่งและยั่งยืนได้

ความมั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายในประเทศและ ภายนอกประเทศในทุกระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครัวเรือนและปัจเจกบุคคล และมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติทางการทหาร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง เช่น ประเทศมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีการปกครองระบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์มีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน มีระบบการเมืองที่มั่นคงเป็นกลไกที่นำไปสู่การบริหารประเทศที่ต่อเนื่องและโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล สังคมมีความปรองดองและความสามัคคีสามารถผนึกกำลังเพื่อ พัฒนาประเทศชุมชนมีความเข้มแข็ง ครอบครัวมีความอบอุ่นประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคง พอเพียงกับการดำรงชีวิต ความมั่นคงของอาหาร พลังงาน และน้ำที่มีที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน มีการออมสำหรับวัยเกษียณ

ความมั่งคั่ง หมายถึง ประเทศไทยมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนจนเข้าสู่กลุ่ม ประเทศรายได้สูง ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง ประชากรมีความอยู่ดีมีสุขได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึงทุกภาคส่วน (Inclusive Growth) มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ไม่มีประชาชนที่อยู่ใต้เส้นความยากจน เศรษฐกิจในประเทศมีความเข้มแข็ง ขณะเดียวกันต้องมีความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในตลาดโลกและตลาดภายในประเทศเพื่อให้สามารถสร้างรายได้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนมีการสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมแห่งอนาคตเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป และประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญในเวทีโลก และมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และการค้าอย่างแน่นแฟ้นกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย เป็นจุดสำคัญของการเชื่อมโยงในภูมิภาคทั้งการคมนาคมขนส่ง การผลิต การค้า การลงทุน และการทำธุรกิจ เพื่อให้เป็นพลังในการพัฒนา นอกจากนั้นยังมีความสมบูรณ์ในทุนที่จะสามารถสร้างการพัฒนาต่อเนื่องไปได้ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญา ทุนทางการเงิน ทุนที่เป็นเครื่องมือเครื่องจักร ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้การรักษาและการฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี ไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศน์ การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals : SDGs) ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลมีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืนและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาในระดับอย่างสมดุลมีเสถียรภาพ และยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ชาติ ๖ ด้าน

ยุทธศาสตร์ชาติที่จะใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาในระยะ ๒๐ ปีต่อจากนี้ไป ประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ ได้แก่

๑. ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง
๒. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
๓. ยุทธศาสตร์ด้าน การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
๔. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
๕. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ
๖. ยุทธศาสตร์ด้านการปรับ สอดคล้องและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง

มีเป้าหมายสำคัญเพื่อบริหารจัดการสถานะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคงปลอดภัย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน ไปจนถึงระดับความมั่นคงของมนุษย์ และทุกมิติทั้งมิติทางด้านการทหาร การเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาหาร น้ำ ไปจนถึงมิติทางพลังงาน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือ (ทรัพยากร) เทคโนโลยีและระบบฐานข้อมูลกลาง (Big Data) ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามและภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ใน ปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศทั่วโลก บนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อมุ่งที่จะเอื้ออำนวยต่อการดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติด้านอื่น ๆ ตลอดถึงการบริหารประเทศของรัฐบาล ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด

ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น จึงได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ขึ้นรองรับ ดังนี้

๑.๑ การรักษาความสงบภายในประเทศ เพื่อปรับสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงให้ประเทศมีความสงบเรียบร้อยและสันติ สุข ด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนให้ประชาชนมีอาชีพและรายได้ที่พอเพียง มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน มีความรักความสามัคคี และมีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งพร้อมที่จะร่วมมือกับรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมี

๑.๒ การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบันและป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาใหม่เพื่อให้การบริหารจัดการและพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้านดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องและราบรื่นตามนโยบายของรัฐบาล และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติและเพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวสามารถบรรลุผลที่เป็นรูปธรรมทั้งปัจจุบันและในอนาคตจึงมีความจำเป็นที่จะต้อง

๑.๓ พัฒนาศักยภาพของประเทศให้ พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติด้วยการยกระดับขีดความสามารถของกองทัพ หน่วยงานด้าน ความมั่นคง รวมทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ให้มีความพร้อมในการป้องกันและรักษาอธิปไตยของประเทศ รวมทั้ง สามารถติดตาม ป้องกัน แก้ไข และรับมือกับปัญหาความมั่นคงทุกมิติ ทุกรูปแบบ และทุกระดับ อย่างบูรณาการ ทั้งภายในประเทศ

๑.๔ บูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียน รวมถึงองค์กรภาครัฐ และที่มีใช้ภาครัฐเพื่อเสริมสร้างความสงบ สันติสุข ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศชาติ ภูมิภาค และโลกอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศที่สามารถรองรับ ปัญหาาร่วมกันได้ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จได้จะต้องมี

๑.๕ การพัฒนากลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบบูรณาการขึ้นเพื่อให้กลไก สำคัญต่าง ๆ สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมสนับสนุนการบริหารประเทศ รวมถึง การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง เป็นรูปธรรม มีการใช้หลักธรรมาภิบาล การบังคับใช้กฎหมาย อย่างเคร่งครัด การขจัดปัญหาทุจริตประพตติ มิชอบอย่างจริงจัง ไปจนถึง การทำให้เกิดความมั่นใจว่าหน่วยงาน รับผิดชอบทั้งหลักและรองพร้อมรับมือกับภัยคุกคามทุกรูปแบบ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้

๒. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

สถานการณ์และแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังเกิดขึ้น ในปัจจุบันและก่อดตัวในอนาคต ล้วนส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างกรอบความคิด และ วิถีปฏิบัติของสังคมโลก ทั้งโครงสร้าง ค่านิยมการเมืองที่กระแสของความเป็นชาตินิยม ไม่จำเป็นต้อง สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์เสมอไป ดังเช่นที่เกิดขึ้นมาแล้วก่อนหน้านี้หลายกรณีทั้งใน สหรัฐอเมริกาและยุโรป โครงสร้างตุลอำนาจทางการเมืองของโลกที่ผันแปร ตามอำนาจทางเศรษฐกิจ โครงสร้างภาคการผลิตที่ลดและเลิกพึ่งพาทุนการผลิตตามแบบอุตสาหกรรมเดิมมาสู่ เทคโนโลยี นวัตกรรม และดิจิทัล กระทั่งแรงงานก็ถูกทดแทนด้วยปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์ รวมถึงโครงสร้าง การค้าที่หันไปอยู่บนโลกออนไลน์มากขึ้น ส่งผลให้หลายธุรกิจล่มสลายลง

ประเทศไทยก็มีอาจหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ซับซ้อนนี้ และจำเป็นต้องปรับตัว โดยเร่งด่วนเพราะสมการความสำเร็จแบบเดิม ๆ คือ แรงงานราคาถูก และการหิบบิยมเทคโนโลยี จากประเทศอื่น ใช้ไม่ได้อีกต่อไปแล้วบนความท้าทายนี้ ในขณะที่การเตรียมตัวในเส้นทางการพัฒนา ในมิติต่าง ๆ กำลังดำเนินไปในการเดินทางสู่อนาคตประเทศ ไทยต้องสำรวจความเป็นไปได้ของ ศักยภาพ ข้อจำกัด และเป้าหมายที่มุ่งหวัง เพื่อวางยุทธศาสตร์ให้การเติบโตของเศรษฐกิจและ สังคมไทยเป็นไปอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติภายใต้บริบทของไทยที่สอดคล้องกับกติกาสากล ที่สำคัญคือ ความต่อเนื่องของการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ ของการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

การก้าวข้ามสถานะประเทศที่กำลังติด “กับดักรายได้ปานกลาง” ของประเทศไทย จึงต้องเพิ่มความสามารถ และศักยภาพของประเทศ โดยการพลิกฟื้นและใช้ประโยชน์เต็มที่ได้จากจุด แข็งที่เป็นเลิศ คือ ความได้เปรียบของทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ อัตลักษณ์ไทย ทุนทางวัฒนธรรมความ

หลากหลายทางชีวภาพ พุทธทางความคิดสร้างสรรค์ สู่การ พัฒนาบงศ์ความรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และดิจิทัล เพื่อมุ่งสู่เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่าและขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ยกระดับ ภาคการผลิตและบริการที่เป็นฐานหลักรายได้เดิมและอนาคตใหม่ที่สร้างรายได้สูง

พื้นฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต้องควบคู่กับการสร้างและพัฒนา “คน” ซึ่งเป็นหัวใจของการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ต้องปรับเปลี่ยนการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ ที่สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อสร้างทุนมนุษย์ที่มีองค์ความรู้และทักษะสูง ทั้งเกษตรกร แรงงานฝีมือ ผู้ประกอบการทุกขนาด รวมถึง ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม และวิสาหกิจชุมชนให้ก้าวทันและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสอดคล้องกับการพัฒนาทุกด้านไม่ว่าจะเป็นทางด้านเกษตร อุตสาหกรรมและบริการ การท่องเที่ยว สมัยใหม่ ตลอดจนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงไทยเชื่อมโยงโลก และโครงสร้างพื้นฐาน ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ดิจิทัล และข้อมูล ไปพร้อมกับการรักษาและเสริมสร้างเสถียรภาพทาง เศรษฐกิจ และพลวัตทางกฎหมายที่ไม่เป็นอุปสรรคและเสริมสร้างความเป็นธรรมในการแข่งขัน เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสู่อนาคต ให้คนไทยมีรายได้สูงและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

เพื่อให้ประเทศไทยก้าวข้าม “กับดักรายได้ปานกลาง” รวมถึงข้อจำกัดและความท้าทายต่างๆ ทั้งในประเทศ และในเวทีโลก ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน จึงมุ่งพัฒนาประเทศบนพื้นฐานแนวคิด ๓ ด้าน ได้แก่

๒.๑ “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ ของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับ บริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่

๒.๒ “ปรับปัจจุบัน” เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่ายระบบ คมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคต และ

๒.๓ “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของ ผู้ประกอบการ พัฒนาคูณรุ่นใหม่ รวมถึงปรับโมเดลธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดผสมผสานกับ ยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน พร้อมทั้งการส่งเสริม และสนับสนุนจาก ภาครัฐ จะทำให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาส ทางการค้าและการลงทุนใน เวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึง การเพิ่มขึ้น ของคนชั้นกลางและลดความเหลื่อมล้ำ ของคนในประเทศได้ในคราวเดียวกันยุทธศาสตร์ด้านการสร้าง ความสามารถในการแข่งขัน

ประเด็นที่ ๑ มหาอำนาจทางการเกษตร ประเทศไทยเป็นหนึ่งในผู้เล่นสำคัญด้าน การผลิต และส่งออกสินค้าเกษตรในเวทีโลกด้วยพื้นฐานทางพืชเกษตรเขตร้อน และมีข้อได้เปรียบ ด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่สามารถพัฒนาต่อยอดโครงสร้างธุรกิจการเกษตรด้วยการสร้าง มูลค่าเพิ่มเน้นเกษตรคุณภาพสูง และขับเคลื่อนการเกษตรด้วย เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ให้ ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพการผลิตทั้งเชิงปริมาณและมูลค่า และความหลากหลายของสินค้า

เกษตรเพื่อรักษาฐานรายได้เดิมและสร้างฐานอนาคตใหม่ที่สร้างรายได้สูง ทั้งเกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรอัจฉริยะ และการแปรรูปสินค้าเกษตรชั้นสูง เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น

ประเด็นที่ ๒ อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต อุตสาหกรรมและบริการไทยต้องพร้อมรับมือและสร้าง โอกาสจากความท้าทายที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ ๔ หรือ “the ๔ th Industrial Revolution” หลังจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านอุตสาหกรรมที่เกิดจากพลังงานไอน้ำในยุคที่ ๑ การผลิตสินค้าจำนวนมากโดยใช้ สายการผลิตและพลังงานไฟฟ้าในยุคที่ ๒ มาจนถึงการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคที่ ๓ และการก้าวเข้าสู่ยุคที่ ๔ ที่เป็นผลของการหลอมรวมเทคโนโลยีดิจิทัล เทคโนโลยีชีวภาพ และเทคโนโลยีทางกายภาพ เช่น ยานยนต์ไร้คนขับ เทคโนโลยีการพิมพ์แบบสามมิติ หุ่นยนต์ และวัสดุศาสตร์ ฯลฯ เข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วเป็นวงกว้างและลึกซึ้งทั้งระบบอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงพื้นฐานโครงสร้างอุตสาหกรรมและบริการ โดยสร้าง อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคตที่ขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ประเทศพัฒนาแล้วด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีแห่งอนาคต เพิ่มบุคลากรที่มีทักษะและความรู้ตามความต้องการของตลาด สร้างระบบนิเวศอุตสาหกรรมและบริการที่เหมาะสม และสนับสนุนการ พัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอย่างยั่งยืน ประเด็นยุทธศาสตร์

ประเด็นที่ ๓ แม่เหล็กการท่องเที่ยวระดับโลก ประเทศไทยจะต้องรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง มุ่งพัฒนาธุรกิจ ด้านการท่องเที่ยวให้มีมูลค่าสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้น ด้วยอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทย และใช้ประโยชน์จากข้อมูลและภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจและความหลากหลายของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ โดยการสร้างและใช้ประโยชน์จากบิ๊กดาต้า (Big data) รวมทั้งเทคโนโลยีและนวัตกรรมใน การส่งเสริมการตลาด การอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว การดูแลความปลอดภัย และการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้เอื้อต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนและเศรษฐกิจต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะโดยคำนึงถึงศักยภาพของแต่ละพื้นที่ เพื่อกระจายโอกาสในการสร้าง รายได้ไปสู่ชุมชนและเมือง (Local tourism) อย่างทั่วถึงและยั่งยืน และพัฒนาการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทยกับ ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค (Regional tourism) เพื่อการเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างประทับใจตลอดการ ท่องเที่ยวจนเกิดการท่องเที่ยวซ้ำและแนะนำต่อ

ประเด็นที่ ๔ โครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงไทย เชื่อมโลก โครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประเทศไทยใน การก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจอาเซียน และเป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญของภูมิภาคเอเชีย (Asia’s super corridor) ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และรุนแรง โครงสร้างพื้นฐานจะครอบคลุมถึง โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพในด้านโครงข่ายคมนาคม พื้นที่และเมือง รวมถึงเทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและพลวัตทางกฎหมาย เพื่ออำนวยความสะดวกและลดต้นทุนในการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงินทุน บุคลากร และเชื่อมโยงประเทศไทยกับประชาคมโลก

ประเด็นที่ ๕ สร้างนักรบเศรษฐกิจยุคใหม่ สร้างและพัฒนาผู้ประกอบการยุคใหม่ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ กลาง เล็ก วิสาหกิจเริ่มต้น วิสาหกิจชุมชน หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมทั้งเกษตรกร ให้เป็นนักรบเศรษฐกิจยุคใหม่ที่มีทักษะและจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการแข่งขันที่มีอัตลักษณ์ชัดเจน โดยมี นวัตกรรมใน ๓ ด้าน คือ นวัตกรรมในการสร้างโมเดลธุรกิจ นวัตกรรมในเชิงสินค้าและบริการ และนวัตกรรมในเชิง กระบวนการผลิตและบริการ พร้อมทั้งเป็นนักการค้าที่เข้มแข็งที่จะนำไปสู่การสนับสนุนการเป็นชาติการค้า (Trading nation) มีความสามารถในการเข้าถึงตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นผู้ประกอบการที่ “ผลิตเก่ง ขายเก่ง” ๒-๑๕ เอกสารประกอบการประชุมรับฟังความคิดเห็นร่างแผนยุทธศาสตร์ชาติเบื้องต้น กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ หรือ “ซื้อเป็น ขายเป็น” บริการเป็นเลิศ สามารถขยายการค้าและการลงทุนไปต่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้ ผู้ประกอบการประกอบการอย่างมีธรรมาภิบาล

๓. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ การวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นปัจจัยสำคัญในการนำพาประเทศไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งเป็นเป้าหมายในอีก ๒๐ ปี ข้างหน้า โดยคนไทยในอนาคต มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้าน และมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และ เป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ ๓ มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สูการเป็นคนไทย ที่มีทักษะสูง เป็น นวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกร ยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง

ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

๓.๑ การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม (Transformation of Culture) มุ่งเน้นให้สถาบันทางสังคม ร่วมปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ โดยบูรณาการร่วมระหว่าง “ครอบครัว ชุมชน ศาสนา การศึกษา และสื่อ” ในการหล่อหลอมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม ในลักษณะที่เป็น “วิถี” การดำเนินชีวิต

๓.๒ การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต มุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย ตั้งแต่ ช่วงการตั้งครรภ์ วัยเรียน วัยรุ่น/นักศึกษา วัยแรงงาน และวัยผู้สูงอายุ เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ มีทักษะ ความรู้ เป็นคนดี มีวินัย มีความรอบรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) มีความสามารถในการวางแผนชีวิตและการวางแผนทางการเงิน (Financial Planning) ที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

๓.๓ การปฏิรูปการเรียนรู้แบบพลิกโฉม โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ ที่มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการออกแบบระบบ การเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการ เรียนรู้ตลอดชีวิต

๓.๔ การตระหนักถึงพหุปัญญา (multiple intelligence) ของมนุษย์ที่หลากหลาย อาทิ ภาษา (verbal-linguistic) ตรรกะและคณิตศาสตร์ (logic and mathematical) ด้านทัศนและมิติ (visual and spatial) ดนตรี (musical-rhythmic and harmonic) กีฬาและการเคลื่อนไหวของร่างกาย

(bodily kinesthetic) การ จัดการตนเอง (intrapersonal) มนุษย์สัมพันธ์ (interpersonal) การพัฒนา และรักษากลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษ (Talents) ของพหุปัญญาแต่ละประเภท รวมถึง ผู้มีความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน การสร้างสภาพแวดล้อมและระบบสนับสนุน ประชากรไทยมีอาชีพบนฐานพหุปัญญา การสร้างเสริมศักยภาพผู้มีความสามารถพิเศษให้สามารถ ต่อยอดการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง

๓.๕ การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี ครอบคลุมทั้งด้าน กาย ใจ สติปัญญา และสังคม มุ่งเน้นการเสริมสร้างการจัดการสุขภาวะในทุกรูปแบบที่นำไปสู่การมีศักยภาพในการ จัดการสุขภาวะที่ดีได้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี และมี “ทักษะด้าน สุขภาวะ” ที่เหมาะสม

๓.๖ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากร มนุษย์ (eco-systems) มุ่งเน้นการสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย การส่งเสริมบทบาทในการ มีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน ครอบครัวและชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การปลูกฝัง และพัฒนาทักษะนอกห้องเรียน และการ พัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๓.๗ การเสริมสร้างศักยภาพการกีฬาในการสร้างคุณค่าทางสังคมและพัฒนา ประเทศ โดยมุ่งส่งเสริมการใช้กิจกรรมนันทนาการและกีฬาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างสุขภาวะ ของประชาชนอย่างครบวงจรและมีคุณภาพมาตรฐาน การสร้างนิสัยรักกีฬาและมีน้ำใจเป็นนักกีฬา และการใช้กีฬาและนันทนาการในการพัฒนาจิตใจ สร้างความสามัคคีของคนในชาติหล่อหลอมการ เป็นพลเมืองดีพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาทักษะด้านกีฬาสู่ความเป็นเลิศและกีฬาเพื่อการอาชีพใน ระดับนานาชาติในการสร้างชื่อเสียงและเกียรติภูมิของประเทศชาติ รวมถึงการพัฒนาอุตสาหกรรม กีฬาในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

๔. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมมุ่งตอบโจทย์ การสร้างความเป็นธรรมและลด ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแสดงให้เห็นว่า ในหลายทศวรรษที่ผ่านมา แม้ประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศให้ก้าวออก จากภาวะความยากจน แต่การกระจายทรัพยากรและความมั่งคั่งยังคงมีการกระจุกตัวอยู่มาก ซึ่งมีผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางการเมือง การกระจายความเจริญทาง เศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้การเติบโตของประเทศเป็นการเติบโตที่ยั่งยืนโดยทุกคนได้รับประโยชน์ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมจึงเป็นโจทย์สำคัญอย่างยิ่ง

เป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม จากแนวคิดทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น จึงได้กำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาส และความเสมอภาคทางสังคม ดังนี้ "สร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ กระจาย ศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังของการ พัฒนาประเทศในทุกระดับเพื่อความสมานฉันท์ และเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการ พัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเองเพื่อสร้างสังคมคุณภาพ"

ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ได้แก่

๔.๑ การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ(Closing the Gap)

๔.๒ การกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม (Multiple Growth Poles)

๔.๓ การเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Energy and Synergy Mobilization)

๔.๔ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง (Community and Local Authority Empowerment)

๕. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมได้นำเสนอศาสตร์ของพระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยยึดหลัก ๓ ประการคือ “มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” มาเป็นหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติควบคู่กับการนำเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) มาเป็นกรอบแนวคิดที่จะผลักดันดำเนินการเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ โดยมีวิสัยทัศน์เพื่อให้ ประเทศไทยเป็นประเทศพัฒนาแล้วที่มีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดในอาเซียนภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๙

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นทำให้การพัฒนายุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็น มิตรต่อสิ่งแวดล้อม ถูกดำเนินการบนพื้นฐานความเชื่อในการเติบโตร่วมกัน (Inclusive Growth) ไม่ว่าจะผ่านทาง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง ๓ ด้าน ไม่ให้มากหรือน้อยจนเกินไป อันจะนำไปสู่ความยั่งยืน เพื่อคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดหลักของแผน คือ เติบโต สมดุล ยั่งยืน ซึ่งเป็นหัวใจของยุทธศาสตร์ด้านนี้

ภายใต้บริบทของการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของยุทธศาสตร์นี้จะให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างสมดุลและยั่งยืน ประชาชนทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมผ่านแนวทางและมาตรการต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นให้เกิดผลลัพธ์ต่อความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๓ ประการที่สำคัญคือ

ประการแรก การอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประเทศเพื่อความยั่งยืน ให้คนในรุ่นต่อไปได้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนมีสมดุล

ประการที่สอง การฟื้นฟูและพัฒนาฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและ สังคมของประเทศบนเส้นทางสีเขียว

และประการที่สาม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ให้ไม่เกินขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ ลดผลกระทบทางลบจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการปรับกระบวนการทัศน์เพื่อสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของคนไทย ให้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับระบบนิเวศอย่างเป็นมิตร ดังนั้น ยุทธศาสตร์ชาติด้านนี้จะให้ความสำคัญกับการนำไปสู่การเติบโตอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในทุกมิติ เพื่อให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์บนแนวคิดประเทศไทยมีการเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน

ซึ่งประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็น ๖ ด้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว มุ่งเน้นการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจให้เติบโตและมีความเป็นธรรมบนความสมดุลของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วยเศรษฐกิจฐานชีวภาพนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต เพิ่มความเป็นธรรมทางสังคม สามารถลดความเสี่ยงของผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และลดปัญหาความขาดแคลนของทรัพยากรลงได้โดยมีเป้าหมายสู่สังคมที่มีระดับคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นแต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำลงผ่านแนวทางและมาตรการต่าง ๆ เช่น การผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มพื้นที่สีเขียวและป่าไม้รักษาฐานทรัพยากรสัตว์ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งเสริมให้สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร และเสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ

๕.๒ สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจภาคทะเล มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับการสร้างการเติบโตของประเทศจากกิจกรรมทางทะเลที่หลากหลายควบคู่ไปกับการดูแลฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทั้งหมดภายใต้อำนาจและสิทธิประโยชน์ของประเทศที่พึงมีพึงได้ เพื่อความเป็นธรรมทางสังคม (ลดความเหลื่อมล้ำ) โดย มุ่งเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องทะเลที่ถูกต้องและเพียงพอ เพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจฐานชีวภาพทางทะเล ปรับปรุง และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทั้งระบบพัฒนาและเพิ่มสัดส่วนกิจกรรมทางทะเลที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยเน้น ๔ ด้านหลัก

๕.๓ สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ มุ่งเน้นลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและสร้างสังคมคาร์บอนต่ำ ปรับปรุงการบริหารจัดการภัยพิบัติทั้งระบบ และการสร้างขีดความสามารถของประชาชนในการรับมือและปรับตัวเพื่อลดความสูญเสียและเสียหายจากภัยธรรมชาติและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ พร้อมทั้งสนับสนุนการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ

๕.๔ พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ มุ่งเน้นความเป็นเมืองที่เติบโตอย่าง ต่อเนื่อง และมีข้อกำหนด รูปแบบ และกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการใช้พื้นที่ตามศักยภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการพัฒนา “เมืองน่าอยู่ ชนบทมั่นคง เกษตรยั่งยืน อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ” โดยให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนผังภูมินิเวศ การพัฒนาเมืองชนบท พื้นที่เกษตรกรรม อุตสาหกรรม รวมถึงพื้นที่อนุรักษ์ตามศักยภาพและความเหมาะสมทางภูมินิเวศ พัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามแผนผังภูมินิเวศในทุกจังหวัดอย่างยั่งยืน ลดการปลดปล่อยมลพิษและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะ สงวนรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อุทยานธรณีวิทยา แหล่งโบราณคดี มรดกทางสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์และวิถีชีวิต พื้นถิ่นอย่างยั่งยืน

๕.๕ พัฒนาความมั่นคงทางน้ำ พลังงาน และเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นพัฒนาระบบจัดการน้ำ ทั้งระบบ เพื่อให้เกิดความมั่นคง เพิ่มผลิตผลในเรื่องการจัดการและการใช้น้ำทุกภาคส่วน ดูแลภัยพิบัติจากน้ำทั้งระบบ พัฒนาความมั่นคงทางพลังงานอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เน้นส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาดที่คำนึงถึงการพัฒนาอย่างเหมาะสม ให้มีประสิทธิภาพ เพิ่มศักยภาพและการใช้พลังงานหมุนเวียนในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดพัฒนาความมั่นคงการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ให้เป็นฐานการผลิตอาหารที่มั่นคงและปลอดภัย และเป็นฐานการผลิตที่มีผลิตภาพการผลิตสูง

๕.๖ ยกระดับกระบวนการทัศน์เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ มุ่งส่งเสริมคุณลักษณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ด้านสิ่งแวดล้อมของคนไทย พัฒนาเครื่องมือและกลไกเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มี ประสิทธิภาพรองรับการเติบโตที่มีคุณภาพในอนาคต รวมทั้งจัดตั้งและพัฒนาระบบการยุติธรรมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหา และลดความขัดแย้ง พัฒนา และดำเนินโครงการยกระดับกระบวนการทัศน์เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ

ทั้งนี้ ความสำเร็จของยุทธศาสตร์ชาติด้านนี้ จะต้องมีการกำหนดกลยุทธ์และแผนงานโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง โดย ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในแบบทางตรงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม เพื่อเห็นชอบร่วมกันในการกำหนดกลยุทธ์ แนวทาง แผนงานและกิจกรรมต่าง ๆ การติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ เพื่อการทบทวนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์อย่างต่อเนื่อง โดยจะมีการกำหนดถึงข้อมูลตัวชี้วัดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารในเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับไปดำเนินการ ลดความซ้ำซ้อน และให้การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งด้านข้อมูลต่างๆ มีความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

๖. ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

การที่ประเทศไทยจะบรรลุเป้าหมายอนาคตในระยะยาวที่กำหนดไว้นั้นการบริหารราชการแผ่นดินจะต้องมี ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุล โดยภาครัฐต้องสามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างมีบูรณาการ มีความต่อเนื่องเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งภาครัฐ ต้องจัดระบบองค์กรให้มีลักษณะเปิดกว้างเชื่อมโยงถึงกัน มีขีดสมรรถนะสูง มีขนาดกะทัดรัด โดยใช้นวัตกรรมและดิจิทัลในการบริหารจัดการมีข้อมูลภาครัฐเพื่อให้ทุกภาคส่วนนำไปใช้ต่อยอด สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะการให้บริการแก่ทุกภาคส่วนของสังคมในระดับมาตรฐานโลก พร้อมทั้งปรับบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ และภาคส่วนอื่น ๆ ในการบริหารจัดการด้วยการเพิ่มบทบาทให้ภาคส่วนอื่น ๆ ร่วมดำเนินการบนพื้นฐานของการมีธรรมาภิบาล มีความรับผิดชอบตรวจสอบได้ ปราศจากการทุจริตและประพฤติมิชอบ มีการปรับปรุงระเบียบกฎหมายให้มีความชัดเจน เป็นธรรม ทันสมัย สอดคล้องกับข้อบังคับสากลหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาระบบการยุติธรรมให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ต้องมีการพัฒนาระบบบริหารจัดการบุคลากรภาครัฐที่สามารถจูงใจและดึงดูดให้คนดี คนเก่ง เข้ามาร่วมพลังการทำงานที่มีความมุ่งมั่นและมีแรงบันดาลใจในการที่จะร่วมกันพลิกโฉมประเทศไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์

เป้าหมายของยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการ
ภาครัฐ

การปรับเปลี่ยนภาครัฐ ยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ และแยกแยะบทบาทหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่กำกับ หรือให้บริการในระบบ เศรษฐกิจที่มีการแข่งขัน มีขีดสมรรถนะสูง ยึดหลักธรรมาภิบาล ปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม มีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำนวัตกรรมเทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ และระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้ อย่างคุ้มค่า และปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และโปร่งใส โดยทุกภาค ส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ความมัยยัสส์และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับ การทุจริตประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้กฎหมายต้องมีความชัดเจน มีเพียงเท่าที่จำเป็น มีความทันสมัย มีความเป็นสากล มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและเอื้อต่อการพัฒนา โดยกระบวนการยุติธรรมมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติการอำนวยความสะดวกตามหลักนิติธรรม

ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ
แบ่งออกเป็น ๘ ด้าน ดังนี้

๖.๑ ภาครัฐที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ตอบสนองความต้องการและให้บริการอย่างสะดวกรวดเร็ว โปร่งใส หน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือและช่วยเหลือกันในการปฏิบัติหน้าที่ มีระบบการบริหาร จัดการที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และประชาชนมีส่วนร่วม ให้การบริหารราชการแผ่นดินและการจัดทำบริการสาธารณะมีความเสมอภาคและมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน รวมทั้ง พัฒนา ระบบการบริหารราชการแผ่นดินทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่นให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี สร้างประโยชน์สุขแก่ประชาชน

๖.๒ ภาครัฐบริหารงานแบบบูรณาการโดยมียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายและเชื่อมโยงการพัฒนาในทุกระดับทุกประเด็นทุกภารกิจและทุกพื้นที่การบริหารจัดการภาครัฐมีความสอดคล้องเชื่อมโยง และเป็นกลไกสำคัญในการนำยุทธศาสตร์ชาติสู่การปฏิบัติในทุกระดับทั้งในเชิงประเด็น เชิงภารกิจ และเชิงพื้นที่ที่มีการจัดสรรงบประมาณที่มีลักษณะยึดโยงกับยุทธศาสตร์ในทุกระดับและมีเป้าหมายร่วมกัน รวมทั้งมีระบบการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานทั้งในระดับยุทธศาสตร์ ภารกิจ และพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การกำหนดประเด็นการพัฒนา การ จัดทำนโยบาย และการติดตามประเมินผลที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง

๖.๓ ภาครัฐมีขนาดเล็กกลาง เหมาะสมกับภารกิจ เปิดกว้าง ส่งเสริมให้ประชาชน และทุกภาค ส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ภาครัฐมีขนาดเล็กกลาง เหมาะสมกับภารกิจ ลดความซ้ำซ้อน เปิดให้ภาค ส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ พร้อมทั้งมีการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ให้มีความชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อนกัน รวมทั้ง ถ่ายโอนภารกิจที่สำคัญ การกระจายอำนาจในระดับที่เหมาะสมเพื่อให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้มแข็ง

๖.๔ ภาครัฐมีความทันสมัย ทันการเปลี่ยนแปลง และมีขีดสมรรถนะสูง เพื่อให้ภาครัฐมีความทันสมัย มีขีดสมรรถนะสูง สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความคุ้มค่า เทียบได้กับมาตรฐานสากลสามารถรองรับกับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่มีความหลากหลาย ซับซ้อนมากขึ้น และทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

๖.๕ บุคลากรภาครัฐเป็นคนดีและเก่ง ยึดหลักคุณธรรม มีจิตสำนึกมีความสามารถสูง มุ่งมั่น และเป็นมืออาชีพในการพัฒนาประเทศ ภาครัฐมีระบบบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากร ให้สามารถสนองความต้องการในการปฏิบัติงานและสอดคล้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ โดยมีกำลังคนที่เหมาะสมทั้งปริมาณและคุณภาพทันต่อการขับเคลื่อนภารกิจยุทธศาสตร์ชาติและพัฒนาระบบราชการไทยอย่างมีประสิทธิภาพเกิดผลงานที่เป็นรูปธรรมสามารถจูงใจให้คนดีคนเก่งทำงานในภาครัฐ มีระบบการพัฒนาขีดความสามารถบุคลากรภาครัฐให้มีสมรรถนะใหม่ ๆ มีความก้าวหน้าในอาชีพ สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงบริบทการพัฒนาและการดำเนินงานตาม ทิศทางการพัฒนาประเทศ มีการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม การปรับเปลี่ยนแนวคิดให้การปฏิบัติราชการเป็นมืออาชีพ มีจิตบริการ ทำงานในเชิงรุกและมองไปข้างหน้า สามารถบูรณาการการทำงานร่วมกับภาคส่วนอื่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

๖.๖ ภาครัฐมีความโปร่งใส ปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบ ทุกภาคส่วนร่วมต่อต้านการทุจริต ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคีองค์กรภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ชุมชน และประชาชนร่วมสอดส่อง เฝ้าระวังให้ข้อมูล และตรวจสอบการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ตลอดจนดำเนินการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในสังคม พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกและค่านิยมให้ทุกภาคส่วนตื่นตัวและละอายต่อการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ โดยเฉพาะการสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบของบุคลากร ภาครัฐให้เกิดขึ้น รวมทั้งให้มีการนำหลักการและเงื่อนไขของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จริงจังกังในการบริหารจัดการทุกระดับ

๖.๗ ภาครัฐดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ระเบียบกฎหมายมีความชัดเจน มีเท่าที่จำเป็นทันสมัย มีความเป็นสากล มีประสิทธิภาพ ลดความเหลื่อมล้ำเอื้อต่อการพัฒนา และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ในการปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวก กำหนดกติกา ในการแข่งขันให้เกิดความเป็นธรรมแก่การดำเนินธุรกิจในทุกขนาด รวมถึงการคุ้มครองผู้บริโภค โดยเฉพาะการ ปรับปรุงแก้ไขและยกเลิกกฎหมายต่าง ๆ ให้มีความชัดเจน ทันสมัย เป็นธรรม เอื้ออำนวยต่อการบริหารราชการแผ่นดินการพัฒนาประเทศ การให้บริการประชาชน การประกอบธุรกิจ การแข่งขันระหว่างประเทศ สอดคล้องกับข้อบังคับสากลหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมทั้งการสร้างการรับรู้และความเข้าใจในข้อกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพเท่าเทียม

๖.๘ กระบวนการยุติธรรมเคารพสิทธิมนุษยชนและปฏิบัติต่อประชาชน โดยเสมอภาค มีความเป็นกลาง นำเชื่อถือ โปร่งใส ตรวจสอบได้ กระบวนการยุติธรรมมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก มุ่งให้เกิดการสร้างมาตรฐานและเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมเทียบเท่าระดับสากลการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามหลักนิติธรรม โปร่งใส ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสในการเข้าถึงการอำนวยความสะดวกยุติธรรม สร้างความสมดุลระหว่างสิทธิและเสรีภาพของประชาชนกับประโยชน์สาธารณะ การบังคับ

ใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพและเป็นไปอย่างเสมอภาค หน่วยงานใน กระบวนการยุติธรรมมีความร่วมมือที่ตีบูรณาการและเชื่อมโยงการทำงานระหว่างกัน เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีความกล้าหาญทางจริยธรรมเป็นมืออาชีพและได้รับความคุ้มครอง

สรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-อินเดียไม่ได้เป็นเพียงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐเท่านั้น แต่เป็นความสัมพันธ์ที่ยังรากลึกไปถึงเรื่องของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อทางศาสนา ซึ่งจะเป็ปัจจัยสำคัญที่จะเชื่อมโยงให้ทั้งสองประเทศพัฒนาความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นได้โดยง่าย สำหรับห้วงเวลาของความสัมพันธ์ตั้งแต่อินเดียได้รับเอกราช(พ.ศ.๒๔๙๐) จนถึงการสิ้นสุดยุคสงครามเย็น(พ.ศ.๒๕๓๔) ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศค่อนข้างจะห่างเหินกันพอสมควร เนื่องจากการมีสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประเทศมหาอำนาจที่ต่างขั้วกัน แต่ความสัมพันธ์ในห้วงตั้งแต่หลังสงครามเย็นจนถึงปัจจุบัน ก็ได้มีการยกระดับความสัมพันธ์กันในด้านต่างๆจนสามารถที่จะกล่าวได้ว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับที่แน่นแฟ้นเป็นอย่างยิ่ง สำหรับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ได้กำหนดยุทธศาสตร์เฉพาะไว้ ๖ ด้าน แต่ละด้านก็ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ขึ้นมาเหมือนเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละยุทธศาสตร์ ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์ความเกี่ยวข้อง โอกาสและความท้าทายในบทต่อไป

บทที่ ๔

ความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย โอกาสและความท้าทาย ต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)

การสถาปนาความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย ได้เริ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่งภายหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต เมื่อปลายปี พ.ศ.๒๕๓๔ สิ้นสุดยุคสงครามเย็น อินเดียปรับเปลี่ยนนโยบายหันมาร่วมมือกับประเทศในโลกเสรีมากขึ้น และให้ความสำคัญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจมากกว่าปัจจัยทางการเมือง และได้ขับเคลื่อนนโยบาย “มองตะวันออกหรือ Look East Policy” ที่มีเป้าประสงค์ที่จะมุ่งแสวงหาพันธมิตรทางเศรษฐกิจที่มีศักยภาพ ได้แก่ ประเทศเพื่อนบ้านทางตะวันออกของอินเดีย เช่น ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลี และกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งหมายรวมถึงประเทศไทย ซึ่งต่อมาไทยก็ได้ตอบสนองต่อนโยบาย Look East Policy ของอินเดีย ด้วยการขับเคลื่อนนโยบาย “มองตะวันตกหรือ Look West Policy” ออกมาเช่นกัน ซึ่งไทยได้ตระหนักแล้วว่า อินเดียมีศักยภาพต่อไทยในด้านต่างๆทั้งด้านการเมือง ด้านความมั่นคง ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมจิตวิทยา ดังนั้นความสัมพันธ์ไทย-อินเดียในภาพรวม จึงมีความเกี่ยวข้องที่จะเป็นได้ทั้ง โอกาส (Opportunity)และความท้าทาย(Challenges)ต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) ได้ดังนี้

โอกาส (Opportunity) ต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)

๑. ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง

๑.๑ ความสัมพันธ์ด้านการเมืองของทั้งสองประเทศที่พัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น มีการจัดตั้งกลไกที่จะสนับสนุนการดำเนินความสัมพันธ์ อาทิ คณะกรรมาธิการร่วมเพื่อความร่วมมือทวิภาคี (Joint Commission for Bilateral Cooperation) การเจรจาระดับกระทรวงต่างประเทศของทั้งสองฝ่าย การเจรจาความมั่นคงระหว่างสภาความมั่นคงของไทยกับหน่วยงานด้านความมั่นคงของอินเดีย การแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้ในระดับต่างๆของทั้งสองประเทศ และการสนับสนุนซึ่งกันและกันในเวทีระหว่างประเทศต่างๆ ความสัมพันธ์ด้านการเมืองจึงเป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ในประเด็นของการบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมของประเทศ และภูมิภาค ให้มีความมั่นคง ปลอดภัย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกระดับ

๑.๒ ความสัมพันธ์ด้านความมั่นคง อินเดียมีความประสงค์ที่จะร่วมมือกับประเทศไทยด้านความมั่นคงมาโดยตลอด และพยายามผลักดันที่จะมีความร่วมมือด้านความมั่นคงในลักษณะถาวรกับไทย จากการที่ไทยเป็นประเทศเปิด ดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับทุกประเทศ ตลอดจนมีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอาเซียน ได้มีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมว่าด้วยความร่วมมือด้านความมั่นคงไทย-อินเดีย (Thailand-India Joint Working Group on Security Cooperation-JWG) เพื่อประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านความมั่นคงในสาขาต่าง ๆ ได้แก่ การข่าวกรอง

การทหาร การแก้ไขปัญหาเสพติด การปราบปรามการฟอกเงิน การต่อต้านการก่อการร้าย การลักลอบขนอาวุธเถื่อน การแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย อาชญากรรมทางเศรษฐกิจและอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ รวมทั้งความร่วมมือตามข้อตกลงต่าง ๆ อาทิ สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมายในเรื่องทางอาญา สนธิสัญญาว่าด้วยการโอนตัวนักโทษ และสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดน จึงเป็นโอกาส(Opportunity)สำหรับ ยุทธศาสตร์ ด้านความมั่นคง ในประเด็นจะเป็นกลไกสำคัญในความร่วมมือแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงแบบบูรณาการร่วมกัน

๑.๓ ความสัมพันธ์ด้านการทหาร ด้วยความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและต่อเนื่อง ทั้งในระดับเหล่าทัพและกระทรวงกลาโหม มีการประชุมเจ้าหน้าที่ระดับสูงระหว่างกระทรวงกลาโหมของทั้งสองฝ่าย (High Level Dialogue) การจัดทำบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านกลาโหม (MOU on Defence Cooperation) ซึ่งครอบคลุมการแลกเปลี่ยนข้อมูลความร่วมมือในการฝึกอบรม การจัดกิจกรรมร่วม และความร่วมมือด้านช่วยเหลือมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ ตลอดจนยังมีการจัดตั้งสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารระหว่างกัน และการดำเนินความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมต่างๆร่วมกันกับทั้งสามเหล่าทัพของอินเดีย ทั้งในการฝึกศึกษา การดูงาน การประชุม ในกรอบความร่วมมือต่างๆรวมถึงการแลกเปลี่ยนการเยือนทั้งในระดับสูงและระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ความสัมพันธ์ทางทหารจึงเป็นโอกาส(Opportunity)สำหรับ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ในประเด็นการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามและภัยพิบัติที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติทุกมิติ ทุกรูปแบบและทุกระดับ

๑.๔ ความสัมพันธ์ด้านการศึกษา จากการดำเนินนโยบายที่ส่งเสริมให้อินเดียเป็นประเทศทางเลือกใหม่สำหรับนักศึกษาไทยมุสลิม แทนการไปศึกษาในบางประเทศที่มีแนวความคิดสุดโต่ง จึงได้มีการส่งเสริมให้นักศึกษาไทยมุสลิม โดยเฉพาะใน ๓ จังหวัดชายแดนใต้ เดินทางไปศึกษา ณ ประเทศอินเดีย เนื่องจากอินเดียเป็นประเทศประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเพณีและศาสนา อินเดียยังเป็นประเทศมุสลิมอันดับสามของโลกรองจากอินโดนีเซียและปากีสถาน แต่เป็นประเทศมุสลิมสายกลางที่รัฐบาลคอยสอดส่องติดตามป้องปรามแนวความคิดสุดโต่ง ดังนั้นหากมีการส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านการศึกษาตามแนวทางนี้จะเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับนักศึกษาไทยมุสลิม และด้วยการศึกษาที่มีคุณภาพของอินเดียน่าจะเป็นผลดีต่อการประกอบวิชาชีพต่อไปในอนาคตของนักศึกษาดังกล่าว จึงเป็นโอกาส(Opportunity) ต่อยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ในแง่ของการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และป้องกันไม่ให้เกิดการวางรากฐานของปัญหาใหม่ขึ้นมา

๒. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

๒.๑ ความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนในระดับประชาชนจากความผูกพันด้านวัฒนธรรมระหว่างไทยกับอินเดียที่มีมาอย่างยาวนาน โดยไทยเป็นประเทศที่รับเอามรดกทางวัฒนธรรมจากอินเดียมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งเรื่องของศาสนา ภาษาวรรณกรรม และศิลปะแขนงต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันได้มีการจัดทำความตกลงด้านวัฒนธรรมระหว่างกัน รวมทั้งบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งโครงการแลกเปลี่ยนไทย-อินเดีย การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมอินเดีย การมอบทุนการศึกษาในระดับต่าง ๆ แก่นักศึกษาไทย การจัดตั้งศูนย์อินเดียศึกษาหรือ

สาขาวิชาการศึกษาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของไทย ความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมฯจึงเป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ในประเด็นของการเป็นแม่เหล็กการท่องเที่ยวระดับโลก เป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับทั่วโลก ด้วยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ รวมถึงการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทยกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค เพื่อการเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างประทับใจเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวซ้ำและมีการแนะนำบอกต่อ ทั้งนี้เนื่องจากการที่มีชาวไทยเชื้อสายอินเดียอาศัยอยู่ในประเทศไทย ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ คน และมีชาวอินเดียที่เดินทางมาท่องเที่ยวในไทยจำนวนมากประมาณ ๑.๒ ล้านคนต่อปี มีการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวกลุ่มตลาดบนของอินเดียมาใช้บริการจัดการประชุม สัมมนา ถ่ายทำภาพยนตร์ เล่นกอล์ฟ ตลอดจนจัดงานฉลองต่าง ๆ โดยเฉพาะงานแต่งงานซึ่งมีถึงประมาณ ๓๐๐ คู่ต่อปี มีนโยบายการเปิดเสรีด้านการบิน และมีเที่ยวระหว่างกรุงเทพและเมืองสำคัญ ๆ ในอินเดียหลายเที่ยวบิน รวมทั้งอุตสาหกรรมภาพยนตร์บอลลีวู้ด (Bollywood) ของอินเดีย ที่เข้ามาใช้ประเทศไทย เป็นสถานที่ถ่ายทำในแต่ละปีมีจำนวนมากกว่า ๑๐๐ เรื่อง ซึ่งไม่เพียงแต่จะมีส่วนในการเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนทั้งสองฝ่าย แต่ยังเป็นการสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศไทยอีกด้วย

๒.๒ ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะภายหลังจากการลงนามในความตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Area : FTA) ระหว่างกัน รวมถึงความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย การค้าไทย-อินเดีย ยังถือว่ามีโอกาสที่จะขยายตัวได้อีกมาก โดยปัจจุบัน ไทยเป็นคู่ค้าที่สำคัญอันดับ ๔ ของอินเดีย ในอาเซียน รองจากสิงคโปร์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย มีกรอบความตกลงด้านการค้าการลงทุน ที่สำคัญรวมถึงการที่อินเดียสนับสนุนให้ไทยเป็นสมาชิกในองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศริมฝั่งมหาสมุทรอินเดีย (Indian Ocean Rim Association for Regional Cooperation : IORARC) ซึ่งเป็นการรวมตัวของประเทศต่างๆที่มีประชากรรวมกันกว่า ๑,๖๐๐ ล้านคน มีมูลค่าการค้าร้อยละ ๑๐ ของการค้าโลก เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบที่สำคัญ และจะเป็นประโยชน์ต่อไทย ในการที่จะเป็นประตูเปิดไปสู่ตลาดการค้าและแหล่งวัตถุดิบใหม่ ในภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาต่อไปความสัมพันธ์และความร่วมมือด้านเศรษฐกิจนี้เป็นโอกาส (Opportunity) ต่อยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ในประเด็นการเชื่อมโยงไทยเชื่อมโลกในการก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจอาเซียน และเป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญของภูมิภาคเอเชีย

๓. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

๓.๑ ความสัมพันธ์ด้านการทหาร นอกจากจะสร้างโอกาสสำหรับยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงโดยตรงแล้ว การดำเนินความสัมพันธ์ด้านการทหารระหว่างไทยอินเดีย ผ่านการศึกษา อบรม การดูงาน การประชุมสัมมนา รวมถึงการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับต่าง ๆ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งก็คือกำลังพลของกองทัพที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้นั่นเอง จึงถือได้ว่าเป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความรู้ความสามารถเท่าทันกับเทคโนโลยีในโลกยุคปัจจุบัน

๓.๒ ความสัมพันธ์ด้านการศึกษา คุณภาพการศึกษาของอินเดียเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ รวมถึงผู้ปกครองไทยที่นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนต่อในประเทศอินเดีย จุดแข็งของการศึกษาในอินเดียคือวิชาการที่เข้มข้นไม่เน้นการท่องจำ แต่จะเน้นการทำความเข้าใจและการลงมือปฏิบัติ รวมทั้งการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการเรียนการสอนอย่างเข้มข้น ปัจจุบันมีนักศึกษาไทยอยู่ในอินเดียประมาณ ๑,๕๐๐ คน แบ่งเป็นระดับประถมและมัธยม ประมาณ ๘๗๐ คน และนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาประมาณ ๖๓๐ คน นอกจากนี้การส่งเสริมให้นักศึกษาไทยมุสลิม จาก ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้เดินทางไปศึกษาด้านสามัญในอินเดียนอกจากจะเกิดผลดีกับยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ปรับเปลี่ยนแนวความคิดสุดโต่งเป็นมุสลิมสายกลางแล้ว ยังเป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เช่นกันเพราะอินเดียมีมหาวิทยาลัยอาลีการ์ห์มุสลิม (Aligarh Muslim University – AMU) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยมุสลิมเก่าแก่ที่มีความเข้มข้นทางวิชาการสามัญไม่แพ้มหาวิทยาลัยชั้นนำอื่น ๆ ในโลกมุสลิม ซึ่งได้ถอดแบบการจัดการศึกษามาจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์และออกฟอร์ด และยังเป็นมหาวิทยาลัยที่ติดอันดับ ๑ ใน ๑๐ ของมหาวิทยาลัยชั้นนำด้านวิชาการ บุคลากรที่ผ่านการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้รับการยอมรับในเรื่องของความรู้ความสามารถจากนานาชาติ ประเทศ จึงเป็นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพให้กับนักศึกษาไทยมุสลิมที่ได้เข้ารับการการศึกษา

๓.๓ ความสัมพันธ์ด้านศาสนา อินเดียเป็นแหล่งกำเนิดพุทธศาสนา เป็นประเทศที่ประดิษฐานพุทธสังฆเวชนียสถานต่าง ๆ คือ สถานที่ตรัสรู้ที่พุทธคยา สถานที่แสดงปฐมเทศนาที่เมืองสารนาถ และสถานที่ทรงดับขันธปรินิพพานที่เมืองกุสินาราทำให้มีงานด้านศาสนาของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงนิวเดลี มีความเป็นเอกลักษณ์และเข้มข้น แตกต่างออกไปจากสถานเอกอัครราชทูตฯ ต่าง ๆ ทั่วโลก ปัจจุบันมีวัดไทยจำนวน ๒๕ วัดตั้งในบริเวณสังฆเวชนียสถานทั้ง ๓ แห่ง ในประเทศอินเดีย คือ ที่พุทธคยาสถานที่ทรงตรัสรู้ ที่เมืองพาราณสี สถานที่ทรงแสดงธรรมจักรกัปปวัตตสูตร (ถ้า มะ จัก กระ ปะ วัด ตะ นะ สุต) และที่เมืองกุสินารา สถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน ในปัจจุบันมีชาวไทยพุทธเดินทางมาแสวงบุญในอินเดียกว่า ๘๕,๐๐๐ คนต่อปี การแสวงบุญในประเทศอินเดียเป็นการปฏิบัติศาสนกิจที่มุ่งส่งเสริมการทำดี ประพฤติดีตามหลักการของพระพุทธศาสนา จึงเป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ประเด็นของการหล่อหลอมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต

๔. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

ความสัมพันธ์ด้านการศึกษา รัฐบาลอินเดียให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาตรีโทและเอก ปีละมากกว่า ๑๐๐ ทุนแก่นักศึกษาไทยมาศึกษาในประเทศอินเดีย ในขณะที่มหาวิทยาลัยชั้นนำของไทยหลายแห่งมีศูนย์อินเดียศึกษาหรือสาขาวิชาภารตศึกษา (Indian Studies) ระดับปริญญาตรีและโท เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล รวมทั้งการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมจาก ๓ จังหวัดชายแดนใต้ ไปศึกษาในมหาวิทยาลัยมุสลิมในประเทศอินเดีย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ในประเด็นของ การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ และการเสริมสร้างพลังทางสังคม

๔.๑ ความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนในระดับประชาชน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศมีความแน่นแฟ้นเป็นอย่างยิ่ง ชาวไทยเชื้อสายอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ก่อตั้งสมาคมต่าง ๆ เช่น หอการค้าไทย – อินเดีย อาศรมวัฒนธรรมไทย – ภารตสมาคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจไทย – อินเดีย สมาคมซิกซ์แห่งประเทศไทย สมาคมฮินดูธรรมสภา สมาคมฮินดูสมาชิกรแห่งประเทศไทย สมาคมสตรีอินเดีย เป็นต้น นอกจากนี้ นักธุรกิจชาวอินเดียที่มีความผูกพันกับประเทศไทย และเป็นลูกหลานของชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้จัดตั้งสมาคมมิตรภาพอินเดีย-ไทยขึ้นที่กรุงนิวเดลี โดยที่ผ่านมาได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยกับชาวอินเดียอย่างสม่ำเสมอ ชาวไทยเชื้อสายอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยขณะนี้ มีประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ คน มีส่วนช่วยส่งเสริมภาพพจน์ที่ดีของไทยในสายตาชาวอินเดีย เนื่องจากสังคมไทยเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้สามารถสร้างฐานะ ประกอบธุรกิจ เข้ารับราชการ และมีบทบาทในวงการการเมืองไทยได้ เป็นการสนับสนุนหรือเป็นโอกาส (Opportunity) ต่อยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

๕. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๕.๑ ไทยและอินเดียได้ร่วมลงนามความตกลง ว่าด้วยความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เมื่อ ๑ ก.พ.๒๕๕๕ ณ กรุงนิวเดลี และได้จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการร่วมฯ อย่างต่อเนื่องตลอดมา ความตกลงดังกล่าวครอบคลุมกิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือ การร่วมวิจัยและพัฒนา การฝึกอบรม การศึกษาดูงานในสาขาต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีอวกาศ เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) ได้คัดเลือกผู้รับทุนเยาวชนไทย จำนวน ๑๐๐ คน ไปฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ณ Infosys Leadership Institute – ILI เมืองไมเซอร์ ประเทศอินเดียเป็นประจำ โดยบริษัท Infosys Leadership Institute – ILI สนับสนุนค่าใช้จ่าย จึงถือได้ว่าเป็นโอกาส (Opportunity) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในประเด็นการสร้างความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ เพื่อให้ประเทศไทยเป็นประเทศพัฒนาแล้วที่มีคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดในอาเซียนภายในปี พ.ศ.๒๕๗๙

๖. ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย จะไม่มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐโดยตรง เนื่องจากเป็นการดำเนินกิจการภายในของไทย แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการภาครัฐของอินเดีย นำมาเปรียบเทียบกับประยุกต์ใช้สำหรับประเทศไทย ก็น่าที่จะเป็นประโยชน์ ด้วยประเทศอินเดียได้รับการยอมรับว่าเป็นประเทศที่เป็นประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุด ก็น่าจะสอดคล้องกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ที่ต้องการจะปรับเปลี่ยนภาครัฐโดยยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ อีกทั้งอินเดียยังเป็น

ประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในระดับที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลก การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้บริหารจัดการภาครัฐ ก็เป็นวัตถุประสงค์ในยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐนี้เช่นกัน อินเดียจึงเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารทางเทคโนโลยีอีกทางเลือกหนึ่งของประเทศไทย

ความท้าทาย (Challenges) ต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)

๑. ทิ้งนโยบาย Look East Policy ของอินเดียที่ขับเคลื่อนออกมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๔ โดย นายনারสิงหา ราว นายกรัฐมนตรีของอินเดียในขณะนั้น จนกระทั่งมาถึง นโยบาย Act East Policy ที่ประกาศออกมาใช้เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๗ โดยนายเรนทร โมตี นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน เป็นการมองตะวันออกของอินเดียในภาพรวมทั้งหมด ไม่ได้เฉพาะเจาะจงกับประเทศใดประเทศหนึ่ง อินเดียไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับประเทศไทยเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ของอินเดียกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็เป็นไปในทิศทางที่ดีเช่นกัน อาจจะกล่าวได้ว่าไทย ก็มีคู่แข่ง ในการดำเนินความสัมพันธ์กับอินเดีย ทั้งการเมือง การทหาร ความมั่นคง และเศรษฐกิจ จึงเป็นความท้าทาย (Challenges) ที่ไทยจะใช้ความสามารถ ในการกระชับความสัมพันธ์กับอินเดีย อย่างไร ให้อินเดียเห็นว่าไทยจะเป็นประเทศในลำดับต้น ๆ ที่อินเดียจะพูดคุยและแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน

๒. อินเดียมีความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับจีนและปากีสถาน จนอินเดียจัดลำดับให้ทั้งสองประเทศนั้นเป็นภัยคุกคาม แม้จะมีความพยายามที่จะใช้การเจรจาในการยุติปัญหาข้อขัดแย้ง แต่ก็เป็นการยุติชั่วคราว ความขัดแย้งบาดหมางยังคงคุกรุ่นอยู่ตลอดเวลา พร้อมทั้งจะระเบิดออกมา นำไปสู่การสู้รบหรือสงครามระหว่างกัน ประเทศไทยดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับประเทศทั้งสาม จึงเป็นความท้าทาย (Challenges) ที่ไทยจะแสดงบทบาทอย่างไรให้อินเดียได้เห็น เราไม่ได้เลือกข้างไปอยู่ฝ่ายตรงข้ามกับอินเดีย และยังคงดำรงความสัมพันธ์ต่อกันโดยปราศจากความหวาดระแวง

สรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-อินเดียในด้านต่างๆ ได้สร้างโอกาส (Opportunity) อย่างมากมายที่ไปสนับสนุนการดำเนินการของยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ ดังเช่นความสัมพันธ์ด้านการเมือง เป็นโอกาสสำหรับยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ที่จะบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมของประเทศ และภูมิภาคให้มีความมั่นคงปลอดภัย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกๆ ระดับ ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจเป็นโอกาสต่อยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ที่จะเชื่อมไทยเชื่อมโลกในการก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจอาเซียน และเป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญของภูมิภาคเอเชีย เป็นต้น สำหรับในเรื่องของความท้าทาย (Challenge) ไทยต้องแสดงให้เห็นเรามีบทบาทที่มีความสำคัญในอาเซียน และต้องเป็นกลางในความขัดแย้งของอินเดียและคู่กรณี

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ ไทย-อินเดีย โอกาสและความท้าทายต่อ ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) โดยสรุปในภาพรวมแล้วกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ ไทย-อินเดีย เป็นได้ทั้งโอกาสและความท้าทาย ต่อยุทธศาสตร์ชาติฯ จึงเป็นความจำเป็นที่ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบจะต้องดำเนินนโยบายในเรื่องของความสัมพันธ์ฯ ให้เกื้อกูลต่อยุทธศาสตร์ชาติฯ ด้วยการลดหรือจำกัดความท้าทาย และเพิ่มเติมหรือขยายโอกาสให้มากขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ต้องพิจารณาถึงสภาวะแวดล้อมในห้วงเวลานั้น ๆ ด้วยว่าจะมีความเกื้อกูลต่อการดำเนินการอย่างไร สำหรับผลการศึกษาวิจัยสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้สรุปผลจากการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ไทย-อินเดียในด้านต่าง ๆ เป็นโอกาส (Opportunity) ที่สนับสนุนและความท้าทาย (Challenges) ที่อาจเป็นอุปสรรคในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติฯ อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ความสัมพันธ์ด้านการเมือง

เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับ ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ในประเด็นของการบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมของประเทศและภูมิภาค ให้มีความมั่นคง ปลอดภัย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกระดับ จากการที่ทั้งสองประเทศมีการจัดตั้งกลไกที่จะสนับสนุนการดำเนินความสัมพันธ์ มีการเจรจาในระดับต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้ในระดับต่างๆของทั้งสองประเทศ และการสนับสนุนซึ่งกันและกันในเวทีระหว่างประเทศต่าง ๆ

๒. ความสัมพันธ์ด้านความมั่นคง

เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับ ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ในประเด็นที่จะเป็นกลไกสำคัญในความร่วมมือแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงแบบบูรณาการร่วมกัน ด้วยการจัดตั้งคณะทำงานร่วมว่าด้วยความร่วมมือด้านความมั่นคงไทย-อินเดีย (Thailand-India Joint Working Group on Security Cooperation-JWG) เพื่อประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านความมั่นคงในสาขาต่างๆได้แก่ การข่าวกรอง การทหาร การแก้ไขปัญหาชายแดน การปราบปราม การฟอกเงิน การต่อต้านการก่อการร้าย การลักลอบขนอาวุธเถื่อน การแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง โดยผิดกฎหมาย อาชญากรรมทางเศรษฐกิจและอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ รวมทั้งความร่วมมือตามข้อตกลงต่างๆ อาทิ สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมายในเรื่องทางอาญา สนธิสัญญาว่าด้วยการโอนตัวนักโทษ และสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดน

๓. ความสัมพันธ์ด้านการทหาร

๓.๑ เป็นโอกาส(Opportunity)สำหรับ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ในประเด็นการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามและภัยพิบัติที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติทุกมิติ ทุกรูปแบบ และทุกระดับ ด้วยความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและต่อเนื่อง ทั้งในระดับ

เหล่าทัพและกระทรวงกลาโหม มีการประชุมเจ้าหน้าที่ระดับสูงระหว่างกระทรวงกลาโหมของทั้งสองฝ่าย (High Level Dialogue) การจัดทำบันทึกความเข้าใจด้วยความร่วมมือด้านกลาโหม (MOU on Defence Cooperation) ซึ่งครอบคลุมการแลกเปลี่ยนข้อมูลความร่วมมือในการฝึกอบรม การจัดกิจกรรมร่วม และความร่วมมือด้านช่วยเหลือมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ ตลอดจนยังมีการจัดตั้งสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารระหว่างกัน และการดำเนินความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันกับทั้งสามเหล่าทัพของอินเดีย ทั้งในการฝึกศึกษา การดูงาน การประชุมในกรอบความร่วมมือต่าง ๆ รวมถึงการแลกเปลี่ยนการเยือนทั้งในระดับสูงและระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ

๓.๒ เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความรู้ความสามารถเท่าทันกับเทคโนโลยีในโลกยุคปัจจุบัน ด้วยการดำเนินกิจกรรมผ่านการฝึกศึกษา การอบรม การดูงาน การประชุมสัมมนา รวมถึงการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับต่าง ๆ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งก็คือกำลังพลของกองทัพที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้นั่นเอง

๔. ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

เป็นโอกาส(Opportunity) ต่อ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ในประเด็นการเชื่อมโยงไทย เชื่อมโลก ในการก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจอาเซียน และเป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญของภูมิภาคเอเชียความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ด้วยผลจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะภายหลังจากการลงนามในความตกลงเขตการค้าเสรี(FTA Free Trade Area) ระหว่างกัน รวมถึงความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย การค้าไทย-อินเดียยังถือว่ามีโอกาสที่จะขยายตัวได้อีกมาก มีกรอบความตกลงด้านการค้าการลงทุนที่สำคัญ รวมถึงการที่อินเดียสนับสนุนให้ไทยเป็นสมาชิกในองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศริมฝั่งมหาสมุทรอินเดีย (Indian Ocean Rim Association for Regional Cooperation : IORARC) ซึ่งเป็นการรวมตัวของประเทศต่างๆที่มีประชากรรวมกันกว่า ๑,๖๐๐ ล้านคน มีมูลค่าการค้าร้อยละ ๑๐ ของการค้าโลก เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบที่สำคัญ และจะเป็นประโยชน์ต่อไทย ในการที่จะเป็นประตูเปิดไปสู่ตลาดการค้าและแหล่งวัตถุดิบใหม่ ในภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาต่อไป

๕. ความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนในระดับประชาชน

๕.๑ เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ในประเด็นของการเป็นแม่เหล็กการท่องเที่ยวระดับโลก เป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับทั่วโลก ด้วยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ รวมถึงการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทยกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค เพื่อการเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างประทับใจ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวซ้ำ และมีการแนะนำบอกต่อ จากความผูกพันด้านวัฒนธรรมระหว่างไทยกับอินเดียที่มีมาอย่างยาวนาน ปัจจุบันได้มีการจัดทำความตกลงด้านวัฒนธรรมระหว่างกัน รวมทั้งบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งโครงการแลกเปลี่ยนไทย-อินเดีย การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมอินเดีย การมอบทุนการศึกษาในระดับต่าง ๆ แก่นักศึกษาไทย การจัดตั้งศูนย์อินเดียศึกษาหรือสาขาวิชาการตศึกษา

ในสถาบันอุดมศึกษาของไทย มีการส่งเสริมให้คนอินเดียมาท่องเที่ยวและใช้บริการต่าง ๆ ของไทยมากขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่จะมีส่วนในการเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนทั้งสองฝ่าย แต่ยังเป็นการสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศไทยอีกด้วย

๕.๒ เป็นโอกาส (Opportunity) ต่อ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศมีความแน่นแฟ้นเป็นอย่างยิ่ง ชาวไทยเชื้อสายอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ก่อตั้งสมาคมต่าง ๆ เช่น หอการค้าไทย - อินเดีย อาศรมวัฒนธรรมไทย - ภารตะ สมาคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจไทย - อินเดีย สมาคมซิกข์แห่งประเทศไทย สมาคมฮินดูธรรมสภา สมาคมฮินดูสมาชิแห่งประเทศไทย สมาคมสตรีอินเดีย เป็นต้น นอกจากนี้ นักธุรกิจชาวอินเดียที่มีความผูกพันกับประเทศไทย และเป็นลูกหลานของชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้จัดตั้งสมาคมมิตรภาพอินเดีย-ไทยขึ้นที่กรุงนิวเดลี โดยที่ผ่านมาได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยกับชาวอินเดียอย่างสม่ำเสมอ ชาวไทยเชื้อสายอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยขณะนี้ประมาณ 200,000 คน มีส่วนช่วยส่งเสริมภาพพจน์ที่ดีของไทยในสายตาชาวอินเดีย เนื่องจากสังคมไทยเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้สามารถสร้างฐานะประกอบธุรกิจ เข้ารับราชการ และมีบทบาทในวงการการเมืองไทยได้

๖. ความสัมพันธ์ด้านการศึกษา

๖.๑ เป็นโอกาส (Opportunity) ต่อ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ในแง่ของการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และป้องกันไม่ให้เกิดการวางรากฐานของปัญหาใหม่ขึ้นมา ทั้งนี้จากการดำเนินนโยบายที่ส่งเสริมให้อินเดียเป็นประเทศทางเลือกใหม่สำหรับนักศึกษาไทยมุสลิม แทนการไปศึกษาในบางประเทศที่มีแนวความคิดสุดโต่ง เนื่องจากอินเดียเป็นประเทศประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเพณีและศาสนา อินเดียยังเป็นประเทศมุสลิมอันดับสามของโลก รองจากอินโดนีเซียและปากีสถาน แต่เป็นประเทศมุสลิมสายกลางที่รัฐบาลคอยสอดส่องติดตามป้องปรามแนวคิดสุดโต่ง

๖.๒ เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เนื่องด้วยคุณภาพการศึกษาของอินเดียเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ รวมถึงผู้ปกครองไทยที่นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนต่อในประเทศอินเดีย จุดแข็งของการศึกษาในอินเดียคือวิชาการที่เข้มข้นรวมทั้งการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการเรียนการสอน อินเดียมีมหาวิทยาลัยอาลีการ์ห์มุสลิม (Aligarh Muslim University - AMU) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยมุสลิมเก่าแก่ที่มีความเข้มข้นทางวิชาการสามัญไม่แพ้มหาวิทยาลัยชั้นนำอื่นๆในโลกมุสลิม ซึ่งได้ถอดแบบการจัดการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์และออกฟอร์ด และยังเป็นมหาวิทยาลัยที่ติดอันดับ ๑ ใน ๑๐ ของมหาวิทยาลัยชั้นนำด้านวิชาการ บุคลากรที่ผ่านการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้รับการยอมรับในเรื่องของความรู้ความสามารถจากนานาประเทศ จึงเป็นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพให้กับนักศึกษาไทยมุสลิมที่ได้เข้ารับการศึกษานี้

๖.๓ เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ในประเด็นของการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ และการเสริมสร้างพลังทางสังคม จากการที่รัฐบาลอินเดียให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาตรี โท และเอกปีละมากกว่า ๑๐๐ ทุนแก่นักศึกษาไทยมาศึกษาในประเทศอินเดีย ในขณะที่มหาวิทยาลัยชั้นนำของไทย

หลายแห่งมีศูนย์อินเดียศึกษาหรือสาขาวิชาภารตศึกษา (Indian Studies) ระดับปริญญาตรีและโท เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล รวมทั้งการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมจาก ๓ จังหวัดชายแดนใต้ ไปศึกษาในมหาวิทยาลัยมุสลิมในประเทศอินเดีย

๗. ความสัมพันธ์ด้านศาสนา

เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ประเด็นของการหล่อหลอมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต อินเดียเป็นแหล่งกำเนิดพุทธศาสนา เป็นประเทศที่ประดิษฐานพุทธสังเวชนียสถานต่าง ๆ คือ สถานที่ตรัสรู้ที่พุทธคยา สถานที่แสดงปฐมเทศนาที่เมืองสารนาถ และสถานที่ทรงดับขันธปรินิพพานที่เมืองกุสินารา ในปัจจุบันมีชาวไทยพุทธเดินทางมาแสวงบุญในอินเดียกว่า ๘๕,๐๐๐ คนต่อปี การแสวงบุญในประเทศอินเดียเป็นการปฏิบัติศาสนกิจที่มุ่งส่งเสริมการทำดี ประพฤติดีตามหลักการของพระพุทธศาสนา

แนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ความร่วมมือไทย-อินเดีย

๑. บทบาทผู้ประสานความสัมพันธ์อินเดีย-อาเซียน – เริ่มเดือน ส.ค.๖๑
๒. อุตสาหกรรมป้องกันประเทศ – ยุทธโศภกรณ์ ยานพาหนะ อาวุธ เครื่องบิน เรือดำน้ำ เรือบรรทุกเครื่องบิน
๓. วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร นวัตกรรม – อินเดียก้าวหน้าส่งออก Peopleware
๔. ภัยพิบัติทางธรรมชาติและที่เกิดจากมนุษย์ – การรั่วไหลของน้ำมัน ไฟป่าจากมนุษย์
๕. ความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน – แหล่งผลิตข้าวของโลก Basmati Justmine rice โคมไฟที่ใช้ในถ้ำ
๖. ความมั่นคงทางทะเล- ปัญหาโจรสลัด
๗. เศรษฐกิจภาคทะเล- เส้นทางเชื่อมต่อกันโดยตรง
๘. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล- การลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ
๙. การป้องกันและปราบปรามการก่อความไม่สงบ - ปัญหา จซต.
๑๐. การต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ
๑๑. การรักษาสันติภาพ ในกรอบของ UN

บทที่ ๕ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ

๑. แรงแกระตุ้นที่สำคัญและเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเริ่มต้นจุดประกายความคิดที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันของทั้งสองประเทศก็คือ การที่ทั้งสองประเทศมีทัศนคติที่ดีต่อกัน ซึ่งก็ต้องถือว่าเป็นหน้าที่ของทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน ของทั้งสองประเทศที่จะต้องเสริมสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน จะต้องส่งเสริมให้มีกิจกรรมระหว่างกันให้มากขึ้นกว่าเดิม กระทรวงการต่างประเทศจะต้องเป็นหน่วยงานหลักที่จะชี้แจงทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ความใกล้ชิดของทั้งสองประเทศ ที่มีมาอย่างยาวนาน การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ การช่วยเหลือกันเมื่อเกิดภัยพิบัติ การประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณี การมีกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงการแลกเปลี่ยนการเยือนของระดับวิโอพีของทั้งสองประเทศ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็จะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงทัศนคติของกันและกันได้อย่างดี

๒. ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างทั้งสองประเทศ ควรจะอยู่บนพื้นฐานของการที่ทั้งสองประเทศได้ประโยชน์เท่าเทียมกัน (WIN – WIN Approach) และก็ต้องมีความจริงจังต่อกัน ซึ่งก็จะเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้ความสัมพันธ์ความร่วมมือของทั้งสองประเทศมีความมั่นคงต่อเนื่องยาวนาน กระทรวงพาณิชย์จะต้องเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับความร่วมมือกันในเรื่องเศรษฐกิจการค้าของทั้งสองประเทศ ข้อตกลงทางการค้า กฎระเบียบต่างๆ ต้องมีความเป็นธรรม ได้ประโยชน์เสมอภาคกัน

๓. สำหรับบทบาทของทหารในสภาวะแวดล้อมของด้านความมั่นคงของโลกปัจจุบัน นอกจากจะบทบาทในเรื่องการป้องกันประเทศและการสู้รบแล้ว บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การปฏิบัติทางการทหารที่นอกเหนือจากการสงคราม (Military Operations Other Than War) ซึ่งก็จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะใช้เป็นแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ นอกเหนือจากแนวทางที่ได้เสนอไปแล้ว กระทรวงกลาโหมจะเป็นหน่วยงานหลักสำหรับการปฏิบัติ ในข้อนี้ โดยมีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยสนับสนุนในเรื่องที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในเรื่องของการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติขนาดใหญ่ ซึ่งก็จะเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดความร่วมมือกันของทั้งสองประเทศภายใต้ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจกัน เมื่อเกิดภัยพิบัติ เป็นต้น ซึ่งก็ควรจะได้มีการศึกษาวิจัยต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กองทัพไทย, กองบัญชาการ. บทบาทของกองทัพไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กองบัญชาการกองทัพไทย ๒๕๖๑.
- ไกรวุฒิ วัฒนธรรม. ข้อมูลพื้นฐานสาธารณรัฐอินเดีย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานผู้ช่วยทูตทหารไทย ประจำกรุงนิวเดลี, ๒๕๔๗.
- โคริน เพ็ญเกษม. นโยบายต่างประเทศและการตอบสนองผลประโยชน์ของชาติ : การวิเคราะห์ผลงานด้านการต่างประเทศในสมัยรัฐบาล ชวน หลีกภัย (ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๕ - ๒๕๓๖). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๓๖.
- ธวัชชัย คูภิรมย์. สายสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินเดีย : เศรษฐกิจ - การเมือง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.
- ปรีชา ศรีสุข. พลังอำนาจแห่งชาติ (National Power). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๔๑.
- พจน์ พงศ์สุวรรณ. หลักยุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์, ๒๕๓๖.
- วิชัย วรรณสิน. ความสัมพันธ์ไทย - อินเดียในสายตานักการทูตไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.
- วิชัย ชูเชิด. ความมั่นคงศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, ๒๕๔๔.
- สุชาติ จุฑาสมิต. ห้าทศวรรษความสัมพันธ์ไทย - อินเดีย : จากอดีตถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.
- ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : ทฤษฎีและพฤติกรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ข่าว พาณิชย์, ๒๕๓๑.

สัมภาษณ์

- พลเอก จิตตศักดิ์ เจริญสมบัติ, นายทหารเกษียณราชการ. สัมภาษณ์. ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- นายธีรวัฒน์ วงศาสุวรรณ, ผู้บังคับสัมภาษณ์. ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.
- พลโท พร ภิเศก, สัมภาษณ์. ๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย เอกสารวิจัย

ฐิตินันท์ ธัญญศิริ. “ยุทธศาสตร์การป้องกันร่วมของไทยภายหลังสงครามเย็น”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยการทัพบก, สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, ๒๕๔๕.

รักเกียรติ ชุมสารทูล. “ความสัมพันธ์ไทย - อินเดียในทศวรรษหน้า”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยการทัพบก, สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, ๒๕๔๕

พีรพงศ์ ไวกาสี. “บทบาทของกองทัพไทยในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ไทย - มาเลเซียในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ - ๒๕๕๑”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยการทัพบก, สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, ๒๕๕๐.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

“นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [http : www. mod.go.th/policy/policy/policy-of-mod57.th.aspx](http://www.mod.go.th/policy/policy/policy-of-mod57.th.aspx), 2018

“ประเทศอินเดีย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.mfa.go.th>, 2018.

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ** : พลตรี กฤษณ์ ลัยวิรัตน์
- วัน เดือน ปีเกิด** : ๕ เมษายน ๒๕๐๕
- ประวัติการศึกษา** : วิทยาศาสตร์บัณฑิต(กองทัพบก)โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
: โรงเรียนเสนาธิการทหารบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง
หลักสูตรหลักประจำชุดที่ ๗๒
: วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง
หลักสูตรหลักประจำชุดที่ ๕๑
: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรประเทศไทย
(National Defence College : NDC)
: ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(การทหาร) โรงเรียนเสนาธิการทหารบก
- ประวัติการทำงาน**
โดยย่อ : ผู้บังคับหมวดปืนเล็ก กองร้อยอาวุธเบา กองพันทหารราบที่ ๓
กรมทหารราบที่ ๑๕
: ผู้บังคับหน่วยข่าวกรองทางทหาร สนับสนุนกองทัพภาค
: อาจารย์หัวหน้ากอง วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบก
ชั้นสูง
: ทส.รมว.ภท.
: รองผู้อำนวยการสำนักงานวิเทศสัมพันธ์ สำนักงานนโยบายและแผน
กลาโหม
- ตำแหน่งปัจจุบัน** : รองหัวหน้าสำนักปลัดกระทรวงกลาโหม

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา

การเมือง

เรื่อง ความสัมพันธ์ไทย – อินเดีย โอกาสและความท้าทายต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี
(พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙)

ผู้วิจัย พลตรี ฤกษ์ชัย ลัยวิรัตน์ **หลักสูตร** วปอ. รุ่นที่ ๖๐

ตำแหน่ง รองหัวหน้าสำนักปลัดกระทรวงกลาโหม

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ไทย – อินเดียต่างมีความผูกพันกันมาอย่างยาวนาน ในเรื่องของ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา และศาสนา อาจกล่าวได้ว่าไทยได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย และนำมาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทยได้เป็นอย่างดี ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศได้ดำเนินผ่านยุคสมัยต่างๆมาอย่างต่อเนื่อง แม้ในห้วงเวลาที่อินเดียอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ความสัมพันธ์ก็ยังคงใกล้ชิด ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนอินเดียเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๕ ได้ทรงนำสิ่งที่พระองค์ได้พบเห็นมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทย ทั้งเรื่องระบบการศึกษา การปกครอง ธรรมเนียมปฏิบัติ การเกษตรของอินเดีย การคมนาคม การสร้างทางรถไฟ เป็นต้น

ไทย-อินเดียได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับอัครราชทูต เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ และได้ยกระดับความสัมพันธ์เป็นระดับเอกอัครราชทูตเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ โดยมี พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ เป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำอินเดียเป็นคนแรก ในช่วงของยุคสงครามเย็น พัฒนาการความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศเป็นไปอย่างมีข้อจำกัด เนื่องจากสถานการณ์การเมืองของโลกในยุคนั้นแบ่งเป็นสองฝ่ายสองขั้วอย่างชัดเจน ไทยต้องใกล้ชิดกับประเทศตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ส่วนอินเดียก็มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียต

ต่อมาภายหลังจากสหภาพโซเวียตล่มสลายลง อินเดียได้ปรับเปลี่ยนทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศ หันมาร่วมมือกับประเทศในโลกเสรีมากขึ้น และได้ดำเนินนโยบาย “มองตะวันออก หรือ Look East Policy” มาเป็นกลไกสร้างความสัมพันธ์ความร่วมมือเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ และได้เพิ่มความเข้มข้นขึ้นอีกด้วยการนำนโยบาย “Act East” ออกมาใช้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ความสัมพันธ์ไทย-อินเดียก็ได้พัฒนาความแน่นแฟ้นขึ้นมาเป็นลำดับ จนถึงปัจจุบัน ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การทหารและความมั่นคง รวมทั้งการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับต่าง ๆ

ประเทศไทยปัจจุบันภายใต้การบริหารประเทศของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ดำเนินการจัดทำ “ร่างยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาประเทศไทยได้วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว” โดยกำหนดทั้งเป้าหมาย วิธีการ เครื่องมือ กรอบเวลา รวมทั้งความสำคัญเร่งด่วนของแต่ละ

เป้าหมาย ตลอดจนความสัมพันธ์เชื่อมโยง และการสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างยุทธศาสตร์เฉพาะในแต่ละด้านที่จะนำไปสู่เป้าหมายของชาติในภาพรวม

อินเดียเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในภูมิภาค จากการที่เป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจเป็นอันดับที่ ๔ ของโลกรองจากสหรัฐอเมริกา จีนและญี่ปุ่น มีขนาดกองทัพเป็นอันดับที่ ๔ ของโลกรองจาก สหรัฐอเมริกา จีน และรัสเซีย มีประชากรเป็นอันดับ ๒ ของโลกรองจาก จีน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ไทย – อินเดีย ต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) ในประเด็นของความเกี่ยวข้อง โอกาส ความท้าทาย และแนวทางการปฏิบัติของไทย สำหรับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี(พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙)ให้บรรลุเป้าหมาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างไทย-อินเดีย หลังยุคสงครามเย็น
๒. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี(พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) ในบทบาทที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับประเทศอินเดีย เพื่อให้ได้ทราบถึง โอกาสและความท้าทายที่เกิดขึ้น
๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติของไทย

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงสภาพความสัมพันธ์และความร่วมมือของไทย-อินเดีย ตั้งแต่สิ้นสุดยุคสงครามเย็นในปี พ.ศ.๒๕๓๔ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นห้วงเวลาที่อินเดียเริ่มเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายต่างประเทศ จากที่ใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศสังคมนิยมหันมาร่วมมือกับประเทศในโลกเสรีมากขึ้น
๒. จะใช้ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี(พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

- เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้
๑. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์จาก เอกสาร ตำราวิชาการ บทความ รายงานวิจัย แนวคิด ทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้อง
 ๒. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
- เมื่อได้ข้อมูลแล้วจะนำมาวิเคราะห์ถึงความเกี่ยวข้อง ความท้าทาย และโอกาสต่อการบรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี และเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติ

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย โอกาสและความท้าทาย ต่อยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) โดยสรุปในภาพรวมแล้วกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย

เป็นได้ทั้งโอกาสและความท้าทาย ต่อยุทธศาสตร์ชาติฯ จึงเป็นความจำเป็นที่ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ จะต้องดำเนินนโยบายในเรื่องของความสัมพันธ์ฯ ให้เกื้อกูลต่อยุทธศาสตร์ชาติฯ ด้วยการลดหรือจำกัด ความท้าทาย และเพิ่มเติมหรือขยายโอกาสให้มากขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ต้องพิจารณาถึงสถานะแวดล้อมในห้วง เวลานั้น ๆ ด้วยว่าจะมีความเกื้อกูลต่อการดำเนินการอย่างไร สำหรับผลการศึกษาวิจัยสรุปประเด็น สำคัญได้ดังนี้สรุปผลจากการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ไทย-อินเดียในด้านต่าง ๆ เป็นโอกาส(Opportunity) ที่สนับสนุนและความท้าทาย(Challenges) ที่อาจเป็นอุปสรรคในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติฯ อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. ความสัมพันธ์ด้านการเมือง

เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับ ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ในประเด็นของ การบริหารจัดการสถานะแวดล้อมของประเทศและภูมิภาค ให้มีความมั่นคง ปลอดภัย และมีความ สงบเรียบร้อยในทุกระดับ จากการที่ทั้งสองประเทศมีการจัดตั้งกลไกที่จะสนับสนุนการดำเนิน ความสัมพันธ์ มีการเจรจาในระดับต่างๆ มีการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้ในระดับต่าง ๆ ของทั้งสอง ประเทศ และการสนับสนุนซึ่งกันและกันในเวทีระหว่างประเทศต่าง

๒. ความสัมพันธ์ด้านความมั่นคง

เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับ ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ในประเด็นที่ จะเป็นกลไกสำคัญในความร่วมมือแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงแบบบูรณาการร่วมกัน ด้วยการจัดตั้ง คณะทำงานร่วมว่าด้วยความร่วมมือด้านความมั่นคงไทย-อินเดีย (Thailand-India Joint Working Group on Security Cooperation-JWG) เพื่อประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนข้อมูลด้าน ความมั่นคงในสาขาต่างๆ ได้แก่ การข่าวกรอง การทหาร การแก้ไขปัญหายาเสพติด การปราบปราม การฟอกเงิน การต่อต้านการก่อการร้าย การลักลอบขนอาวุธเถื่อน การแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง โดยผิดกฎหมาย อาชญากรรมทางเศรษฐกิจและอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ รวมทั้งความร่วมมือ ตามข้อตกลงต่างๆ อาทิ สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมายในเรื่องทาง อาญา สนธิสัญญาว่าด้วยการโอนตัวนักโทษ และสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดน

๓. ความสัมพันธ์ด้านการทหาร

๓.๑ เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ในประเด็น การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามและภัยพิบัติที่กระทบต่อความ มั่นคงของชาติทุกมิติ ทุกรูปแบบ และทุกระดับ ด้วยความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและต่อเนื่อง ทั้งในระดับ เหล่าทัพและกระทรวงกลาโหม มีการประชุมเจ้าหน้าที่ระดับสูงระหว่างกระทรวงกลาโหมของทั้งสอง ฝ่าย (High Level Dialogue) การจัดทำบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านกลาโหม (MOU on Defence Cooperation) ซึ่งครอบคลุมการแลกเปลี่ยนข้อมูลความร่วมมือในการฝึกอบรม การจัดการกิจกรรมร่วม และความร่วมมือด้านช่วยเหลือมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ ตลอดจน ยังมีการจัดตั้งสำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารระหว่างกัน และการดำเนินความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรม ต่าง ๆ ร่วมกันกับทั้งสามเหล่าทัพของอินเดีย ทั้งในการฝึกศึกษา การดูงาน การประชุมในกรอบความ ร่วมมือต่าง ๆ รวมถึงการแลกเปลี่ยนการเยือนทั้งในระดับสูงและระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ

๓.๒ เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้าง

ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความรู้ความสามารถเท่าทันกับเทคโนโลยีในโลกยุคปัจจุบัน ด้วยการดำเนินกิจกรรมผ่านการฝึกศึกษา การอบรม การดูงาน การประชุมสัมมนา รวมถึงการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับต่าง ๆ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งก็คือกำลังพลของกองทัพที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้นั่นเอง.

๔. ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

เป็นโอกาส(Opportunity) ต่อ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ในประเด็นการเชื่อมโยงไทย เชื่อมโลก ในการก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจอาเซียน และเป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญของภูมิภาคเอเชีย (Asia's super corridor) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะภายหลังจากการลงนามในความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA : Free Trade Area) ระหว่างกัน รวมถึงความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย การค้าไทย-อินเดียยังถือว่ามีโอกาสที่จะขยายตัวได้อีกมาก มีกรอบความตกลงด้านการค้าการลงทุนที่สำคัญ รวมถึงการที่อินเดียสนับสนุนให้ไทยเป็นสมาชิกในองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศริมฝั่งมหาสมุทรอินเดีย (Indian Ocean Rim Association for Regional Cooperation : IORARC) ซึ่งเป็นการรวมตัวของประเทศต่าง ๆ ที่มีประชากรรวมกันกว่า ๑,๖๐๐ ล้านคน มีมูลค่าการค้าร้อยละ ๑๐ ของการค้าโลก เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบที่สำคัญ และจะเป็นประโยชน์ต่อไทยในการที่จะเป็นประตูเปิดไปสู่ตลาดการค้าและแหล่งวัตถุดิบใหม่ ในภูมิภาคตะวันออกกลางและอาฟริกาต่อไป

๕. ความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนในระดับประชาชน

๕.๑ เป็นโอกาส(Opportunity) สำหรับการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ในประเด็นของการเป็นแม่เหล็กการท่องเที่ยวระดับโลก เป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับทั่วโลก ด้วยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ รวมถึงการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทยกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค เพื่อการเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างประทับใจ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวซ้ำ และมีการแนะนำบอกต่อ จากความผูกพันด้านวัฒนธรรมระหว่างไทยกับอินเดียที่มีมาอย่างยาวนาน ปัจจุบันได้มีการจัดทำความตกลงด้านวัฒนธรรมระหว่างกัน รวมทั้งบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งโครงการแลกเปลี่ยนไทย-อินเดีย การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมอินเดีย การมอบทุนการศึกษาในระดับต่าง ๆ แก่นักศึกษาไทย การจัดตั้งศูนย์อินเดียศึกษาหรือสาขาวิชาการตศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของไทย มีการส่งเสริมให้คนอินเดียมาท่องเที่ยวและใช้บริการต่าง ๆ ของไทยมากขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่จะมีส่วนในการเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนทั้งสองฝ่าย แต่ยังเป็น การสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศไทยอีกด้วย

๕.๒ เป็นโอกาส (Opportunity) ต่อ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศมีความแน่นแฟ้นเป็นอย่างยิ่ง ชาวไทยเชื้อสายอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ก่อตั้งสมาคมต่าง ๆ เช่น หอการค้าไทย - อินเดีย อาศรมวัฒนธรรมไทย - ภารตะ สมาคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจไทย - อินเดีย สมาคมซิกข์แห่งประเทศไทย สมาคมฮินดูธรรมสภา สมาคมฮินดูสมาชิกแห่งประเทศไทย สมาคมสตรีอินเดีย เป็นต้น นอกจากนี้ นักธุรกิจชาวอินเดียที่มีความผูกพันกับประเทศไทย และเป็นลูกหลานของ

ชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้จัดตั้งสมาคมมิตรภาพอินเดีย-ไทยขึ้นที่กรุงนิวเดลี โดยที่ผ่าน มาได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยกับชาวอินเดียอย่างสม่ำเสมอ ชาวไทย เชื่อสายอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยขณะนี้ประมาณ 200,000 คน มีส่วนช่วยส่งเสริมภาพพจน์ ที่ดีของไทยในสายตาชาวอินเดีย เนื่องจากสังคมไทยเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้สามารถสร้างฐานะ ประกอบธุรกิจ เข้ารับราชการ และมีบทบาทในวงการการเมืองไทยได้

๖. ความสัมพันธ์ด้านการศึกษา

๖.๑ เป็นโอกาส (Opportunity) ต่อ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ในแง่ของการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และป้องกันไม่ให้เกิดการ วางรากฐานของปัญหาใหม่ขึ้นมา ทั้งนี้ จากการดำเนินแนวนโยบายที่ส่งเสริมให้อินเดียเป็นประเทศ ทางเลือกใหม่สำหรับนักศึกษาไทยมุสลิม แทนการไปศึกษาในบางประเทศที่มีแนวความคิดสุดโต่ง เนื่องจากอินเดียเป็นประเทศประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเพณีและศาสนา อินเดียยังเป็นประเทศมุสลิมอันดับสามของโลกรองจากอินโดนีเซีย และปากีสถาน แต่เป็นประเทศมุสลิมสายกลางที่รัฐบาลคอยสอดส่องติดตามป้องปรามแนวคิดสุดโต่ง

๖.๒ เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เนื่องด้วยคุณภาพการศึกษาของอินเดียเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ รวมถึงผู้ปกครองไทยที่นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนต่อในประเทศอินเดีย จุดแข็งของการศึกษาในอินเดีย คือวิชาการที่เข้มข้นรวมทั้งการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการเรียนการสอน อินเดียมีมหาวิทยาลัยอาลี กาน์ห์มุสลิม (Aligarh Muslim University – AMU) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยมุสลิมเก่าแก่ที่มีความเข้มข้น ทางวิชาการสามัญไม่แพ้มหาวิทยาลัยชั้นนำอื่นๆในโลกมุสลิม ซึ่งได้ถอดแบบการจัดการศึกษามาจาก มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์และออกฟอร์ด และยังเป็นมหาวิทยาลัยที่ติดอันดับ ๑ ใน ๑๐ ของ มหาวิทยาลัยชั้นนำด้านวิชาการ บุคลากรที่ผ่านการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้รับการยอมรับ ในเรื่องของความรู้ความสามารถจากนานาชาติ จึงเป็นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ ให้กับนักศึกษาไทยมุสลิมที่ได้เข้ารับการการศึกษา

๖.๓ เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความ เสมอภาคทางสังคม ในประเด็นของการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ และการ เสริมสร้างพลังทางสังคม จากการที่รัฐบาลอินเดียให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาตรี โท และเอก ปีละมากกว่า ๑๐๐ ทุนแก่นักศึกษาไทยมาศึกษาในประเทศอินเดีย ในขณะที่มหาวิทยาลัยชั้นนำ ของไทยหลายแห่งมีศูนย์อินเดียศึกษาหรือสาขาวิชาภารตศึกษา (Indian Studies) ระดับปริญญาตรี และโท เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล รวมทั้งการ สนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมจาก ๓ จังหวัดชายแดนใต้ ไปศึกษาในมหาวิทยาลัยมุสลิมในประเทศอินเดีย

๗. ความสัมพันธ์ด้านศาสนา

๗.๑ เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ประเด็นของการหล่อหลอมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต อินเดียเป็นแหล่งกำเนิดพุทธศาสนา เป็นประเทศที่ประดิษฐานพุทธสังเวชนียสถานต่าง ๆ คือ สถานที่ตรัสรู้ที่พุทธคยา สถานที่แสดงปฐมเทศนาที่เมืองสารนาถ และสถานที่ทรงดับขันธปรินิพพานที่ เมืองกุสินารา ในปัจจุบันมีชาวไทยพุทธเดินทางมาแสวงบุญในอินเดียกว่า 85,000 คนต่อปี การแสวง

บุญในประเทศอินเดียเป็นการปฏิบัติศาสนกิจที่มุ่งส่งเสริมการทำดี ประพฤติดีตามหลักการของพระพุทธศาสนา

๘. นโยบาย Look East ของอินเดียเป็นการมองมาทางตะวันออกในภาพรวมในระดับของภูมิภาค จึงเป็นความท้าทาย (Challenges) ของไทย ที่จะทำอย่างไรให้อินเดียได้เห็นว่ายไทยควรจะเป็นประเทศในอันดับต้น ๆ ที่อินเดียจะพูดคุยเจรจาทำข้อตกลงเรื่องผลประโยชน์กัน

๙. จีนและปากีสถาน เป็นความท้าทาย (Challenges) ของไทยที่จะแสดงบทบาททางความสัมพันธ์กับทั้งสองประเทศนี้อย่างไร ให้อินเดียเห็นว่าเราไม่ได้ให้ความสำคัญกับฝ่ายตรงข้ามของอินเดียมากกว่า

ข้อเสนอแนะ

ผลของการวิจัย ได้ชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) เป็นอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาความสัมพันธ์จะต้องประสานสอดคล้องกันในทุกๆด้าน และให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด แนวทางปฏิบัติที่จะทำให้การพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย ให้แน่นแฟ้นและมีความมั่นคงถาวรมากขึ้น ทั้งเป็นการสนับสนุนต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) และผลประโยชน์ของชาติในด้านอื่น ๆ ได้แก่

๑. แร่งกระตุ้นที่สำคัญและเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเริ่มต้นจุดประกายความคิดที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันของทั้งสองประเทศก็คือ การที่ทั้งสองประเทศมีทัศนคติที่ดีต่อกัน ซึ่งก็ต้องถือว่าเป็นหน้าที่ของทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนของทั้งสองประเทศที่จะต้องเสริมสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันจะต้องส่งเสริมให้มีกิจกรรมระหว่างกันให้มากขึ้นกว่าเดิม

๒. ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างทั้งสองประเทศ ควรจะอยู่บนพื้นฐานของการที่ทั้งสองประเทศได้ประโยชน์เท่าเทียมกัน (WIN – WIN Approach) และก็ต้องมีความจริงใจต่อกัน ซึ่งก็จะเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้ความสัมพันธ์ความร่วมมือของทั้งสองประเทศมีความมั่นคงต่อเนื่องยาวนาน

๓. สำหรับบทบาทของทหารในสภาวะแวดล้อมของด้านความมั่นคงของโลกปัจจุบัน นอกจากจะบทบาทในเรื่องการป้องกันประเทศและการสู้รบแล้ว บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การปฏิบัติทางการทหารที่นอกเหนือจากการสงคราม (Military Operations Other Than War) ซึ่งก็จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะใช้เป็นแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ นอกเหนือจากแนวทางที่ได้เสนอไปแล้ว ซึ่งก็ควรจะได้มีการศึกษาวิจัยต่อไป